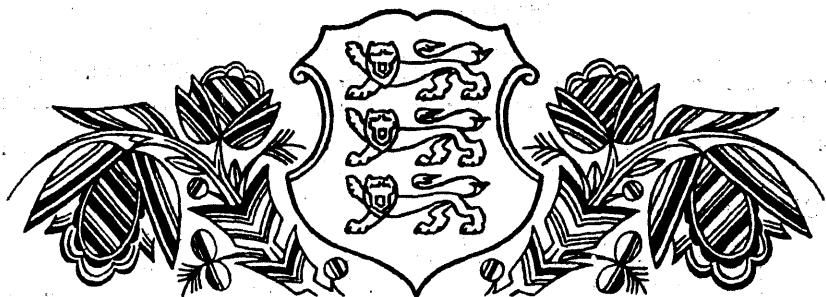

hr. Jaan Rist
Wiljandi
Jakobsoni 47

EESTI KOOL

PEDAGOOGILINE AJAKIRI

Nr. 10

Detsember 1937

III aasta

SISU:

Leida Kalling-Kant: Kus on piir lapse ja täiskasvanu vahel?

Joh. Blauberger: Klassijuhataja-tunni sisustamisest.

J. A. Luur: Eesti keele käsitlemisel tarvitavad õppeviisid ja nende väärtused.

R. Lahi: Veel joonistamisest looduseõpetuses.

Helene Mugasto: Noorte raamatukogude tähtsusest ja kooliraamatukogude korraldusest.

Lydia Rand: Kodutütarde rühma ja salga töö korraldamisest.

V. Alttoa: Hõimudevahelised vaimse koostöö konventsioonid.

J. Grüntal: Keskkooli ja gümnaasiumi õpilaste hindamine õppeaasta esimesel veerandil.

A. Janson: Ülevaade Tallinna Linna Pedagoogilise Muuseumi tegevusest.

V. Orav: G. Ney — Antlikkultuur.

E. Mesiäinen: Riho Päts — Lemmiklaulik.

A. Pärl: „Looduse“ lasteraamatute sari „Kuldne Kodu“.

Mitmesugust.

TALLINN

HARIDUSMINISTEERIUMI VÄLJAANNE

Pühadeks ilmuvad:

JOH. KÖPP: **Laiuse kihelkonna ajalugu.**

See on esimene suurteos Eesti kihelkondade ajaloo alalt. Kõigis kultuurimaades on eriti viimasel ajal avaldatud palju uurimusi kohaliku ajaloo kohta. Rektor prof. J. Köpu, end. Laiuse õpetaja, teos käsitleb ühe meie suurema kihelkonna sisu- ja sündmusrikast minevikku. „Metoodiliselt küps, sisult põhjalik ja käsitusviisilt paeluv“ — on käsikirja lugenud ajaloolaste arvamine. Umbes 720 lk., kriitahvli piltidega. Hind 8 kr. 50 s.

E. ENNO: **Valitud värsid.**

Väärtuslikum, kunstiküps ja esinduslikum osa E. Enno luuleloomingust. Koostanud B. Kangro. Illustreeritud A. Laigo originaalpuugravüüridega. Umbes 270 lk. Hind 3 kr. 75 s.

N. GOGOL: **Surnud hinged.**

Kuulus teos vene kirjandusest, mille sisuks on otse ameerikalik äritehing surnud orjadega. Viimaste kokkuostmise lugu mõisates annab kirjanikule võimaluse esitada võrratuid pilte ja tüüpe mõõdund sajandi vene elust. „Maailmakirjandus“ nr. 5, 324 lk. Hind 4 kr.

A. PALM: **Villem Reiman.**

Isamaa-armastuse jõuline kehastus. Suurmeeste Elulood nr. 40. 180 lk., piltidega. Hind 1 kr. 50 s.

A. ASPEL: **Voltaire.**

Pööret sünnitanud kirjanik ja mõtleja. Suurmeeste Elulood nr. 41. Hind 1 kr. 50 s.

Dr. W. STEKEL: **Kirjad emale I.**

Elavalt kirjutatud raamat väikelapse kodusest kasvatuses, nii et on ka isadele huvitav. Elav Teadus nr. 70. Hind 1 kr.

F. WITTLICH: **Käekiri ja iseloom.**

Väga paljude näidetega ja selgitustega ülevaade grafoloogiast tuntud eksperdi poolt. Lisaks peatükk dokumentide võltsimisest ja selle avastamisest. Elav Teadus nr. 71. Hind 1 kr.

J. MADISSON — G. NEY — P. TARVEL — J. KONKS: **Ajalugu gümnaasiumile I, 2. vihk.**

Rooma — varane keskaeg (umbes kuni 1000 a. p. Kr.) — Eesti ajalugu (kuni muistse vabadusvõitluse lõpuni).

NB. Perioodiliste väljaannete „Elav Teadus“, „Suurmeeste Elulood“, „Eesti Kirjandus“ ja „Maailmakirjandus“ soodustatud eeltellimised kestavad kuni 20. det. 1937. a. (vt. „Eesti Kool“ nr. 9 — 1937).

EESTI KIRJANDUSE SELTS

AIA 19, TARTU. TEL. 6-01. POSTI JOOKSEV ARVE 20-36

Ar 957P
Eesti

Sõuluks noortele raamatuid!

Soovitame oma kirjastuse ja pealao häid noorsoo- ja lasteraamatuid.

Need raamatud ei tohiks puududa üheski kooliraamatukogus.

Sari „MINU RAAMAT“ koosneb maailma-kuulsaid noorsoojuttudest, mis ei igane kunagi. Heast halfapaberist piltidega.

Miki Hiire raamatud väikestele on erivalmistuse paksust paberist, suuremalt osalt kõvas köites, mitmevärviliste piltidega.

J. Habberton. Helena lapsukesed . . . . . Kr. 2.—
 H. Beecher-Stove. Onu Tomi onnike . . . . . „ 2.50
 D. Defoe. Robinson Crusoe . . . . . „ 2.—
 F. H. Burnett. Väike lord Fauntleroy . . . . . „ 2.—
 M. Twain. Tom Sawyeri imelikud juhtumused . . . . . „ 2.50
 M. Twain. Prints ja kerjus . . . . . „ 2.50
 Rahvaste muinasjutte. Eestindanud Mary Sarap . . . . . „ 1.50

Noa Iaev „ARK“ . . . . . Kr. 3.20
 Peeter ja Peet . . . . . „ 2.—
 Miki Hiir tondilossis . . . . . „ 1.80
 Miki väiksed nõbud . . . . . „ 1.20
 Miki Hiir metsikus Läänes . . . . . „ 1.20
 Miki Hiire ABD . . . . . „ 1.—
 J. Ollik-Andevei. Erni . . . . . „ 1.50

K.-Ü. „RAHVAÜLIKOO“

TALLINN, HARJU 48, TEL. 444-39. PÄRNU MNT. 10, TEL. 446-67

Eesti Kirjanikkude Liidu Kirjastuse

1937. A. UUDISTEUSED.

Eriti soovitatavad koolidele ja kooli raamatukogudele:

Hollandi värsipõimik. Tõlkinud ja sissejuhatusesega varustanud Gustav Suits. H. Mugasto kaas. Hind kr. 3.—

O. URGART: **Oskar Luts.** Essee. E. Kõksi kaas. Hind kr. 3.—

H. Raudsepp: **Lipud tormis.** Näidend. H. Mugasto kaas. Hind kr. 2.25

V. Adams: **Põlev põõsas.** Lüürikat 1933—36. B. Lukatsi kaas. Hind kr. 2.75

A. Adson: **Lehekülj ajaraamatust.** Luuletused. H. Hackeri kaas. Hind kr. 2.50

H. Talvik: **Kohtupäev.** Luuletused. E. Kõksi kaas. Hind kr. 2.50

B. Kangro: **Vanad majad.** Luuletused. O. Kangilaski kaas. Hind kr. 2.25.

H. Adamson: **Linnulaul.** Luuletused. E. Rüga kaas. Hind kr. 2.50

E. Hiir: **Raudvärsid.** Luuletused. J. Vahtra kaas. Hind kr. 2.50

K.A. Hindrey: **Sigtuna häving.** Novellid. E. Rüga kaas. Hind kr. 4.—

J. Semper: **Lõunaristi all.** Reisikirjad. B. Lukatsi kaas. Hind kr. 4.—

Tellimised palume lähendada aadressil:

Eesti Kirjanikkude Liidu Kirjastus.

Tartu, Aia 19. Posti jooksev arve nr.23-29.

Eesti Olümpia Komitee hoiumargid

Mis on Eesti Olümpia Komitee hoiumargid ja mida nad taotleavad?

1. Eesti Olümpia Komitee poolt käibele lastud hoiumargid on Valitsuse poolt lubatud ja nende müük ja levitamine korraldatud Majandusministri määrusega (RT 18, 26 ja 75 — 1937).
2. Igal hoiumargil on kaasas joontmööda eraldatav piltkaardike — teaduse, kunsti, ajaloo, tehnika, spordi jne. alasid kujutavatest seeriast. Hoiumargid on valmistatud kahte liiki — nimesväärtusega 3 ja 6 senti; neile juurelisatud pildikesed 2 ja 4 senti.
3. Hoiumargid ja pildikesed taotlevad:
  - a) kokkuhoidu, mis nii rahvamajanduslikult kui kasvatuslikult omab suurt tähtsust;
  - b) pildikeste ja albumite kogumist, mis on koguaja kultuuri ja arengu tõstmisel abiks, ja
  - c) Eesti Olümpia Komitee toetamist summade loomisel, mis on määratud Eesti sportlaste ettevalmistamiseks eelseisvatele olümpiamängudele.
4. Ainesindaja-levitaja on K. K. Ü. „Töökool“ Tallinn, Pärnu mnt. 28; hoiumargid, pildikesed ja albumid on müügil kõigis Õpetajate Kooperatiivides.

Õpetajad! Nõudke Eesti Olümpia Komitee hoiumarkide seletusprospekte „Töökoolist“ ja levitage hoiumarke õpilaste keskel.

1-st detsembrist 1937 a. on müügil järgmised seeriad: 1) Eesti avalikke tegelasi, 2) Jaapan — tõusva päikese maa, 3) Soome-Ugri ja Rootsi rahvariided ja 4) Filmitähed.

Eesti Olümpia Komitee hoiumargid

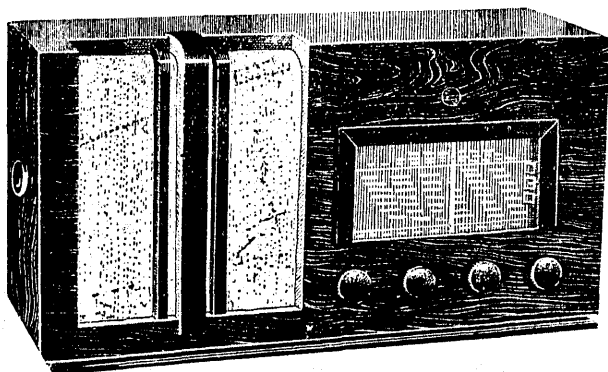
PHILIPS'ILT

JÕULURÕÕM

neile, kellel puudub valgustusvoolu-võrk.

TULIUUS PATAREIVASTUVÕTJA

BALLAAD 38

BALLAAD 38

on raadioaparaat, milles peituvad maailma suurima raadio-tehase viimased kogemused ja teadmised.

Uue võimsa ja moodsa konstruktsiooni tõttu heliülekanne nagu parimatel võrkvastuvõtjatel.

Kolm laineala — lühilained 16,8—51 meetrit, keskained 198—585 meetrit ja pikad lained 720—2000 meetrit.

Kõrge tundelikkus ja selektiivsus.

Erakordselt väike voolutarvidus kuni 5 mA.

Erakordselt odav hind Kr. 200.

Enne kui ostate endale raadioaparaadi, tutvuge Philips „BALLAAD 38“ lähemas Philips-raadioaparaatide müügi-kohas, kus Teile ostukohustusteta tutvustatakse seda erakordset võimsat vastuvõtjat.

JOH. LORUP'I KLAASIVABRIK

Pakume õppeasutustele soodsate hindadega igasuguseid preparaaturke ja klaase katsete jaoks:

Kõrgus:	65 mm	75 mm	75 mm	75 mm
Põhi:	35 "	45 "	40 "	35 "
Mahutavus:	30 cm ³	50 cm ³	45 cm ³	30 cm ³
Kael:	harilik		vint	lõigatud
Suletis:	kork		metallkaas	tšellul. kaas

Tellida Joh. Lorup'i klaasivabrikust Tallinnas:

Kontor Viru 1, Tallinn. Telef. 447-01, 459-04. Vabrik Bekkeri as. 84. Telef. 418-49/77 ja 47

ILMUSID:

Joh. Käis. Loodusesõbra töövihk. 3. õppeaasta. II vihk: jõulust kevadeni. 32 lk. Hind 30 senti.

Joh. Käis. Kodumaa looduseaade. Loodusõpetuse saateainet 3. õppeaastale. 2. vihk. 44 lk. Hind 45 senti.

Töövihu ja saateainekogu 1. vihu ilmumise puhul kirjutab B. Rea („Õpetajate Leht“ 1937 nr. 42) muu seas järmist: „Kui kodulugu iseseisva aინena kaotati ja asendati 3 algkooli klassis loodusõpetusega, siis tähtis paljude selle aine õpetajate südant mure: kuidas korraldada selle aine õpetust... Nüüd on ilmunud Joh. Käisi sulest loodusõpetuse saateainet 3. õppeaastale ja vaatluslehti. Sirvides neid uudisteoseid, veendud, et nende varal saab õpetada loodusõpetust ka 3. õppeaasta arenguastme kohaselt, nii et see aine muutub lastele huvitavaks ja armsaks... Saateaine valik ühtub hästi uute õppekavadega. Töövihku võib tarvitada ka hariliku tööjuhatuskoguna... Koostatud on tööjuhatused asjatundlikult.

Kui loodusloõpetaja võtab tarvitusele kõik eelpoolmainitud õppevahendid, siis võib ta julge olla, et õpetamisel leiavad täitmist kõik kavas ettenähtud loodusõpetuse sihid ja ükski metoodiline põhinõue ei jää unarusse.“

TRUKIS SAMALT AUTORILT:

Loomade elust. Saateainet 3. õppeaastale.

Vaatluslehed „Kodukoha loodusest“ jaanuar—mai.

Jõulude lähenedisel ärge unustage Joh. Käisi „Esimeste vagude“ lisavihke huvitava lugemisainega:

Kallid jõuluajal. I õppeaasta. Hind 10 s. **Kallid jõuludõhtul.** II õppeaasta. Hind 15 s. **Laste lood piltides,** värviliste piltidega. Hind 45 senti.

Esimesed vihud sisaldavad ka ülesandeid palade sisuliseks läbitõõtamiseks ja iseseisvaiks kirjalikeks harjutusiks.

K. K. Ü. „TÖÖKOOL“

TALLINNAS, PÄRNU MNT. 28. TEL. 462-56 RAKVERES, TALLINNA TÄN. 24. TEL. 17

Ilmuvad lähemal ajal.

Prof. J. PIIPER.

Sissejuhatus üldzooloogiasse I.

Raamat püüab täita tühimiku loodusteaduslikus kirjavaras, kus siiani puudub ajakohane uuema teaduse arengule kohastatud kokkuvõtlik teos kõigist loomade ehitusse ja ellu puutuvast põhiküsimusist. Raamat on koostatud kõrgema kooli nõuete kohaselt. Ta tahab olla abiks üliõpilasile zooloogia loengute kuulamisel, käsi- raamatuks iseõppijaile, toeks loodusloo õpetajaile uuemate emakeelsete zooloogiliste oskussõnade kasutamisel.

Raamatu I osa sisaldab: üldosa, rakuõpetuse, koeõpetuse ja elundiõpetuse. II osa ilmub 1938. a. kevadel ja see sisaldab looteloo, pärikkuse ja muutlikkuse õpetuse, elutingimuste ja elutavaõpetuse, loomade levimisõpetuse, loomariigi evolutsiooni ja süstemaatika põhijooned.

ELISABETH SELL ja P. SEEBERG-ELVERFELDT.

Eesti-Saksa sõnaraamat. II trükk.

672 lk. Hind broš. kr. 6.75.

Eesti-Saksa sõnaraamatus on toodud umbes 25.000 eestikeelse sõna tõlge saksa keeles, kusjuures on esitatud ka iga sõna juures vajalikud grammatilised vormid. Iga substantiivi juures on ära märgitud mitmus ja sugu; tugevatel verbidel põhivormid. Lõpuossa on paigutatud veel grammatiline lisa, kus on toodud selgitusi küsimustes, millised alaliselt tekitavad suuri raskusi keele õppijaile ja milliseid neil tarvitatavais saksa keele grammatikais vähe käsitletud.

Raamatu esimest trükki on veel üksikud eksemplari saada.

O.U. „NOOR-EESTI KIRJASTUS“ TARTUS. GUSTAV-ADOLFI 8, TEL. 2-66

ILMUSID.

ILMUSID.

ALBERT BORKVELL:

Tasapinnalise ja ruumilise analüütilise geomeetria põhijooni. 360 lk. Hind 12 krooni.

Dr. phil. nat. JÜRI NUUT:

Staatika alged. 152 lk. Hind 5 krooni.

ARTUR MÄGI:

Suveräänsuse probleem. Prof. A. Piibu saatesõna ja ingliskeelse sisukokkuvõttega. 125 lk. Hind 3 krooni.

Dr. H. SEPP:

Stephan Bathory ja Gustav Adolffi Pihkva vastased operatsioonid. 25 lk. Hind 65 senti.

T. GRÜNTAL:

Tsiviil- ja kaubandusprotsessi autoriseeritud konspekt. Loengute järgi koostanud stud. jur. Edg. Talvik. 227 lk. mimeografeeritult. Hind 3 krooni.

Mag. UKU MASING:

Iisraeli rahva ajaloo autoriseeritud konspekt. 319 lk. mimeografeeritult. Hind 6 krooni 75 senti.

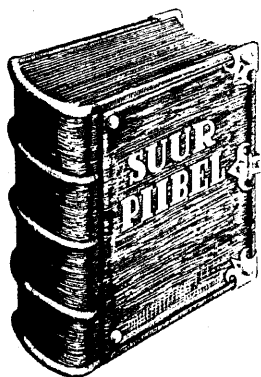
Raamatu hinna kirjastusele ette saatmisel saadab kirjastus raamatu omal kulul tellijale kätte. Mõügil paremais raamatukauplustes.

AKADEEMILISE KOOPERATIIVI KIRJASTUS

Tartu, Ülikooli 15, tel. 63. Tallinna-Kopli, tel. Kopli 36.
Posti jooksev arve 2205.

ILMUMAS ILLUSTREERITUD

SUUR PIIBEL

täielikul kujul, sisaldab kõik piibli-
osad — ka apokriiva raamatud.

Saatesõna piiskop H. B. Rahamäelt.

Suur Piibel on rikkalikult varustatud suurte kunstnikkude maailmakuulsate piiblisulislike maalide reproduktsioonidega. Üle 200 ühevärvilise pilditahvli kuulsalt prantsuse piibliillustreerijalt Gustave Doré'lt, peale selle 24 kaheksavärvilist pilditahvlit reproduktsioonidega kõigi aegade suurimate maalikunstnike — nagu Raffaeli, Rembrandti, Botticelli, Rubensi, Michelangelo, Tiziani jt. töödest.

Suure Piibli keeleliseks aluseks on senise piibli keel, mis kohandatakse tänapäeva õigekeelsusele. Suure Piibli keelelist järelevalvet teostab lektor J. V. Veski, eriküsimustes töötavad kaasa praost H. Põld ja mag. theol. H. Masing.

Suur Piibel ilmub 14 vihus, suures kaustas (28 × 35 cm). Esimene vihk ilmub 1938. aasta alguses, väljaandmine viiakse lõpule samal aastal, seega jõuab Suur Piibel iga perekonna lauale eestikeelse piibli 200-aastaseks juubeliks 1939. a.

Suur Piibel maksab ettetellijaille:

17 krooni kohemaksetavas rahas.

21 krooni järeilmaksuga, tasudes tellimise andmisel Kr. 3—, hiljemini vihkude nr. nr. 2—13 ilmumisel à Kr. 1.50, esimene ja viimane vihk tasuta.

Pärast ilmumist maksab Suur Piibel 24 krooni.

Vastava tasu eest on tellijail võimalik Suurt Piiblit lasta kõiita kaunisse originaalkõitesse — kalinguri, nahka, arhailisse puukaantega ning vasklukkudega jne. kõitesse.

K.-ü. „LOODUS“ Tartu

Postkast 66.

Posti jooksev arve nr. 2055.

Telefon 4-35.

EESTI KOOL

HARIDUSMINISTEERIUMI PEDAGOOGILINE AJAKIRI

Nr. 10 Tallinn, 16. detsembril 1937 III aasta

Kus on piir lapse ja täiskasvanu vahel?

Leida Kalling-Kant.

Knimesed, kel enestel pole lapsi ja kes pole tegelnud lastega, vaatavad 5—6-aastastele — ja seda rohkem alla nimetatud vanuse — lastele kui üsna ebateadlikele ja saamatuile olendeile. Nad niiteldal ahhindavad selliste väikeste poiste ja tüdrukute mõtlemis- ja arusaamisvõimet, tundeelu ja iseteadvust. Juhusliku kokkupuutumise korral algatavad nad lastega juttu, mis on antud vanuse jaoks liiga lapselik, kui nii ütelda võiks. Väike inimene tunneb ära, et teda alahinnatakse; ta ei taha vastata esitatud küsimustele ja tema näoilme ütleb: ma olen palju targem, kui sa arvad. Mis sa ajad niisugust veidrat juttu? Lapsele ei meeldi, kui tema võimeid alahinnatakse, samuti kui see ei meeldiks ühelegi täiskasvanule.

Samasugust alahindamist, õigupoolest väärhindamist esineb suuremategagi, näit. koolielus. Enamasti kaotavad need õpetajad kontakti klassiga ja satuvad vastollu õpilastega, sest et viimaseid rohkem lasteks peavad, kui noored seda tõelikult on. Pole harvad juhtumid, kus õpetaja pehmelt ja enese arvates lastekohaselt noomib ja manitseb, kuid head õpetusõnad jooksevad tühja, kuna noored nagu sulevad oma kõrvad sõnadele, mis näivalt määratud hoopis vähematele ja noorematele. Kuid seda rohkem on nad valmis kuulama, kui nende poole pööratakse kui omataoliste ja kui suurte poole. Selline suhtumistarve on märgatav algkooli vanemais klassideski, rääkimata keskkoolist ja gümnaasiumist.

Nende ridade kirjutaja mäletab oma esimesest õpetajategevuse aastast, et tegi suure vea, koheldes algkooli V klassi samuti kui I või II klassi. Kogu õppeaasta jooksul ei saanud ta kätte päris sõbralikku ja head vahetkorda selle V klassiga, sest ta oli 12—15-aastaseid tüdrukuid ja poisse kohelnud väikelastena, liiga lapselikult. Kui ta järgmiste aastakäikudega parandas selle vea, oli hea vahetkord noortega kindlustatud. On õpetajaid, kes abiturientegi veel kohtlevad väikelastena, võttes maheda tooni ja kõnetades neid kuidagi ülalt alla — „armsate lastena“. Tehke, mis tahate, noored daamid ja härrad ei võta tõsiselt, kui neid koheldakse „armsate lastena“, kes vajavad pehmet manitsust.

Minnes tagasi väikelapse juurde, olgu toodud mõned näited. Kolmeaastase Tiiu ema võtab enesele allüürniku, kellega tuleb kasutada ühist kööki. Tiiu on lõunategemise ajal emaga koos köögis. Laps hüppab mängutujus siia-sinna ja jääb korduvalt uuele köögikasutajale ette. Ema õpetab: „Tiiu, kui sa kogemata tädile külge puutud või jala peale astud, siis vabanda ilusti, ütle: palun andeks.“ Tiiu küsib vastu: „Aga kui tädi mulle jala peale astub, kas ta ka siis peab andeks paluma.“ Ema naerab ja jätab vastuse võlgu. Järgmisel päeval lõunavalmistamise ajal juhtub tõepoollest nii, et võõras tädi astub Tiiule jala peale, ilma et ta seda ise märkaks. Tiiu läheb ema juurde ja sosistab viimasele kõrva: „Nüüd astus tädi minule jala peale, aga ta ei vabandunud.“ — Me teadksvanud enamasti ei oleta, et kolmeaastasel lapsel võiks olla niipalju iseteadvust, et ta ka meie poolt nõuab sama käitumist kui meie temalt.

Endises mõisamiljõös 8-aastane mõisavalitseja poeg peab läbirääkimisi 5-aastase aednikupojaga: „Ma annan sulle igapäev kompvekke, kui sa mind hommikul enne teretad.“ Teatavasti endises mõisakeskkonnas maksis kindel seisusteredel täiskasvanute seas, kes keda enne pidi tervitama. Ka 8-aastane valitseja poeg tahab olla enneteretatav härrasmees ja püüab altkäemak-suga maiustuse näol enesele tervitaja hankida. Mis teeb aga 5-aastane aedniku poeg? Ta läheb koju ja räägib oma emale kuulnud ettepanekust, lisades: „Mina ei taha tema kompvekke; ärgu mõtelgu, et mina teda enne teretama hakkani!“ — Täiskasvanute tervitamise probleem on omakord probleemiks lastele.

Et laste tundeelu on sageli üllatavalt sügav, selle kohta leidub palju näiteid. Inglise kirjanik Montgomery jutustab 6-aastasest poisikesest, kes sügavalt leinab oma surnud ema, palvetades salaja ema toa ukse taga ja pidades pühaks iga eset, millega ühenduses on ema mälestus. Kuid ta ei avalda oma leina teistele ja kodused mõistavad teda valesti, pidades teda julma südamega poisikeseks. Seda rohkem tõmbub laps endasse ja elab läbi raskeid hingelisi piinu.

Sügav armastus ja poolehoiutunne oma vanemate ja teiste lähemate vastu on kergesti tähelepanndav laste juures nooremas eas. Kuid niisama sagedased on armukadedus, haavumine, riivatud enesetunne.

Kolmeaastasele Maretile sünnib vend. Kuigi vanemad hoiduvad väikest eelistamast, juhtub siiski, et mõnikord vanema lapse südamesse asub kurbus, miks teda nii ei kohelda kui väikest. Kord on ema ja isa imiku juures ja sulevad ukse teise tuppä, kus mängib õde oma asjadega. Korräga nutab tüdruk ägedalt. Kui temalt küsima minnakse, mis viga on — sest talle pole see mingi uudisolkord üksi oma toakeses mängida — seletab ta pisarsilmil, et vanemad võtvat venna oma juurde ja jätvat teda üksi.

Eriti üksikud lapsed, kes aastaid vanemaile on olnud ainukesed, enne kui sünnivad järgmised lapsed, tunnevad valusalt, et nad on troonilt tõugatud ja väike on sinna asemele pandud. Sellist ainuõiguse nõudmist ei pea muidugi mitte soodustama. Kuid teiselt poolt patustatakse sageli just suuremate õdede-vendade vastu. Kui tekib tüli, antakse õigus vähemale. Siiski asjakäiku lähemalt jälgides selgub, et sugugi mitte alati suurem pole süüdlane. Siis väikese liigne hellitamine ja tähelepanukeskuse võtmine võib mõnikord suuremale õele-vennale valmistada kibedaid elamusi. Sest temagi vajab samal määral soojust ja hellitust ning kõigepealt tähelepanu.

Võib üsna tihti näha, et perekonna sõbrad ja külästajad sageli tervituse ja küsimustega pöörduvad kõige väiksema lapse poole teistest kuidagi mööda minnes. On ju loomulik, et kahe-kolmeaastane perekonda tulevale

tädile on huvitavam ja naljakam kui vahest tema 6- või 7-aastane vend-õde. Kuid viimane tunneb, et tema isikust mööda minnakse. Ta vajab samuti või mõnel määralgi tähelepanu. Ta ei taha olla paljas mittemidagi, keda külaline ei märkagi. Lapse isikuga mitte arvestamist leidub eriti harimatuis perekondades. Sageli on õed need, kellest minnakse mööda, võttes tähelepanu keskusse venna või vennad.

Aastasele Antsule toob ristiisa suure palli. Mõne aasta võrra vanem õde, kel on olemas natuke väiksem pall, ütleb sel puhul: „Ants on väiksem minust, aga sai nüüd suurema palli.“ Laps võrdleb ilma kadedust tundmata. Ta tunneb intellektuaalset rõõmu avastusest, — et vend on väiksem, aga tema pall on suurem: „Mina olen vennast suurem, aga minu pall on väiksem.“ Millega reageerib aga onu sellele lapse arutelule? Ta ütleb: „Ants on ka mees, tema pall peabki suurem olema.“ Väike tüdruk vaatab korraks tõsiselt võõrale onule otsa. Vist oli see tema esimene kokkupuutumine aksi-oomiga, et mees väärib paremat sellepärast, et ta on mees.

* * *

Jõudes lapse mõistuse ja mõtlemisvõime juurde on vist kõige rohkem võimalust üllatusteks ja ootamatusteks. Igas perekonnas, kus lapsi, kuulduv imestust lapse aru kohta: „Vaata, kuidas ütles! Vaata mida tema kõik ei tea!“

Üks viie-aastane laps arutles kord õhtusel pesemisel probleemi kallal, kuidas õigupoolest on maailm, kuu ja tähed tekkinud. Kuu ja tähed paistsid aknast sisse ja inspireerisid väikest teadlast. Kui hoidja lapse mõtteavalduste üle naeris, ütles laps etteheitvalt ja veendunult: „*Ära naera, minu mõtlemised ei ole naljaasjad; mina mõtlen, kuidas maailm on saanud.*“

Pole vist normaalselt arenenud last, kelle kohta vahete-vahel ei öeldaks: ta on kui suur inimene. Ta on haruldaselt tark. Enamasti pole mitte laps haruldane, vaid täiskasvanud ootavad temalt vähem taipu ja mõistust ning hämmastuvad, kui laps terve mõistuse ja loogikaga käsitleb nähtusi ja olukordi.

Ameerika autorid Kenwrickid jutustavad tüübilise loo ühest emast, kes viis oma viieaastase tütre Sybil'i esimest korda lasteaeda. Ema mõtles teel, mida kõike ta jutustab lasteaednikule oma lapse erakordseist vaimu-annetest ja võimetest. Ooteruumis tuli istuda koos kümnekonna teiste emadega, kes omavahelises jutlemises kõik eranditult rääkisid oma lastest, millised erakordseid anded neil olevat, küll suured matemaatilised võimed, küll luulekalduvused. Nad kõik olid omaette imelapsed. Sybil'i ema, tükk aega kuulanud pealt neid emalikke ülistusi, taipas korraga teatava enesepilkega, et tema Sybil on samasugune imelaps kui teised kokkutulnud, kes kõik õigupoolest on vaid normaalselt arenenud väikesed tüdrukud. Ta loobus oma lapse ülistamisest lasteaednikule esitamisel, üteldes lihtsalt: „Siin on minu Sybil, kelle toon teie hoole alla.“

* * *

Nüüsiis ühelt poolt arvamus väikse eelkoolialise lapse kohta: ta on kui suur inimene. Ta on erakordselt tark. Teiselt poolt aga võib sageli kuulda samasuguste 5—6-aastaste kohta: „Oh mis laps teab! Oh, sellest jutust ei saa laps aru.“ *Ettevaatust!* — Laps saab palju rohkem aru, kui täiskasvanud oletavad.

Eks põhjene paljud tõestisündinud lapse-naljad lapse taibukal reageerimisel olukordades, kus vanem seda ei eelda.

Üks taluperenaine jutustas järgmise loo oma kolmeaastasest pojast. Emal olnud jalas katkised kingad koduse ärakandmise sihiga. Nähes õueväravast sisse tulevat lähikonna loomaarsti, läinud ta ruttu majja, et vahetada kulunud tervemate ja uemate kingade vastu. Mõne nädala pärast tulnud sama võõras õue. Kolme aastane poeg, olles näinud ema eelmiskordset toimingut, hüüdis kõigest jõust: „Ema, ema, onu tuleb, mine pane uued kingad jalga!“

Vanemate tüli vahekorrad, täiskasvanute pahad jutud oma naabrite ja tuttavate kohta, kahemõttelised naljad, väikesed pettused — ärgu arvatagu, et laps ei saa sellest veel aru.

Neljaaastase tütrekese isa tuleb koju ärireisilt, võtab lapse sülle ja jalutab temaga õues ringi. Hiljem läheb laps ema juurde ja valetab emale, et isa küsinud temalt, kas Selma preili vahepeal nende pool käinud. Miks räägib laps ebatõtt? Laps on märganud, et Selma preili puhul on emal ja isal olnud sõnavahetust, ja et ema on saanud korduvalt tulivihaseks. Tütar teeb omal käel eksperimendi, et kui emale ütelda, et isa päris nimetatud isiku järele, kas ema saab siis jälle tulivihaseks. Tütre eksperiment õnnestub täiel määral.

Vanemad, kes soovivad lapseliku kureusu asemel oma lapsele anda selgitust, teevad sageli selle vea, et jäävad oma selgitustega hiljaks, isegi 5—6 aastat hiljaks. Tähendab, oma vanemad alahindavad tugevasti lapse mõistust ja küpsust.

Üks ema, kes soovis oma tütrele anda selgitust suguelu küsimustes tütre 13-aastaseks saades, hilistus 5 aasta võrra. Tütar muigas iseendas ema naiivsuse üle, kuid et mitte emale pettumust ega piinlikku olukorda valmistada, teeskles täielikku teadmatust, kuigi oli 8-aastasena neis küsimustes selgitust hankinud vanemalt kooliõdedelt ja vastavaist raamatuist, kus leidis pilte loote arengu-faasidest.

* * *

Üks tõsisemaid piiriküsimusi lapse ja täiskasvanu vahel on õiguse ja õigluse mõõdupuu. Pedagoogiline ja eetiline nõue on: Olge niisama õiglane, sõnapidaja ja täpne lapse vastu, ka väikelapse vastu, kui te peate olema täiskasvanud inimese vastu.

Kui perekondades valega ja täitmata jäetud lubadustega püütakse last rahustada ja kasvatada, siis on selline teguviis suurim patt lapse vastu. — „Tule tuppa, ma annan sulle kooki!“ — Vanem meelitab lapse tuppa, kuid ei anna kooki. „Ole nüüd hea laps, ma toon sulle linnast uued saapad,“ — lubab vanem, kuid ei too uusi saapaid. See on valemängimine oma lapse kulul. Kas laps peab ebaõiglust ja valet õppima oma vanemalt? Kas peab esimesi kibedaid pettumusi valmistama ema ja isa?

Sageli vähese haridusega perekondades tehakse nalja lapse kulul, lubatakse naljaks, mida hiljem ei täideta, ähvardatakse ära võtta lapsele kuuluv ese, või võetaksegi. Lapse protest, lapse nutt, lapse võitlemine kas või väikese rusika varal oma õiguste eest sünnitab täiskasvanutele nalja. — See on toores nali, see on naermine selle kulul, kes on nõrgem, kuid kellel ei puudu õigluse ja õiguse tunne. Kui mõnelgi korral lapse mure meile täiskasvanuile ei tundu nii tähtsana, et sellepärast maksaks tunda südamevalu, peame arvestama, et õigupoolest kõik mured on oma põhjusilt suhtelised ja et igale elavolendile — ka lapsele — jäägu õigus oma muredeks. Kui väikelaps nutab oma katkiläinud nuku pärast valusaid pisaraid, siis on tema mure tol korral võib-olla nii sama tugev

kui täiskasvanul mõne tõsisema kaotuse puhul. Kas pole täiskasvanutegi südamevalud väga relatiivsed. Noor inimene kannatab sügavalt õnnetu armastuse pärast. Keskikka jõudnu võib-olla muigab tema valu põhjuse üle. Vaene inimene kurvastab kibedalt kaotatud krooni pärast. Rikas ei leia selles tühjas kroonis mingit põhjust kurvastamiseks jne. jne. Kokkuvõttes võib ütelda: Laps on inimene, väikene arenev inimene, kelles on kõik need alged olemas, nii kehaliste kui vaimsete võimete alged ja hingeliste elamuste eod, mida kannab endas täiskasvanu.

Kasvamisiga jagatakse teatavasse ajajärkudesse, nn. arenguastmisse: I imikuiga — esimene eluaasta; II väikelapse iga — teisest eluaastast kuni seitsmenda eluaastani; III — kooliiga 7—8-ndast aastast kuni 13—15-nda aastani ja lõpuks neljandaks nooruse ehk sugulise küpsmise aeg 13—15 aastast kuni 20-nda aastani keskmiselt. Igal arenguastmel on omad iseloomustavad jooned, kuid pole seda piirjoont, kus teravalt lõpeks üks ajajärk ja algaks teine. Inimese arenemine on pidev. Nii nagu kehaliseltki laps ei sirgu täisainimeseks ütleöö, samuti ei arene vaimsed võimed ja tunded lapses järsku, vaid nähtamatult ja tähelepandamatult, ühel varem, teisel hiljem, aga üldiselt varem, kui on harjumuseks arvata. Armastus ja viha, mõistus ja arusaav maailmakäsitlus ei saabu alles leeriskäimise või küpsustunnistuse saamisega.

Peatudes eraldi viimasel kasvamis-perioodil, nooruseal, peab ütleva, et siin on vanemal erilisi raskusi ja vastolusid oma lastega. Sest nad ei suuda igakord võtta oma 15-aastast või roorematki last omataolisena, täiskasvanuna. Sageli kuulduv: „Vaata, kui elutargalt tema kõneleb. Mine tagasi oma raamatute juurde.“ — Muidugi on vanemal raske oma veel lühikese kleidiga või põlvpükstega lapses näha inimest. Sagedane on nähtus, et paarikolmekümne aastanegi inimene oma vanemate silmis jääb lapseks. Kuid noor, tundes end täiskasvanuks, on riivatud sellisest lapselikust kohtlemisest. Talle teeb valu, et ta oma isa ja ema teda ei mõista ega tõsiselt võta. Kui vaadelda perekondi, siis on ikka neis kodudes parim vahekord ja üksteisemõistmine vanemate ja laste vahel, kus vanemad suutelised on oma sirguvaid lapsi kohtlema kui inimesi, kellede sõnad ja teod pole igakord rumalus ja kelledega võib mõnegi asja kohta nõu pidada. Noor on väga tänulik, kui vanemad teda tunnustavad inimesena. Lapseliku poolehoidu asemel köidavad teda uued sidemed oma vanematega. Kasvatustliku tegevuse tuumaks on õigupoolest näha oma lapses kui ka teiste lapses inimest, kellest tuleb lugu pidada.

Nagu nägime, jagatakse inimese kasvuiga ajajärkudesse. Õigupoolest on võimalik tükeldada kogu inimiga teetähiste varal. Varane lapseiga, noorusiga, keskiga, mis omakorda annab jagada mitmesse iseloomustavasse ajajärku, vanus ja lõpuks jõuetu raugapõlv. Veelgi tihedamalt võib asetada teetähiseid. Ometi kogu inimese arenemine on pidevalt voolav, dünaamiline. Õigupoolest pole ka täiskasvanu kunagi valmis. Oleks ekslik väita, et kahekümne- või kahekümnekahe-aastane inimene on küps ja lõpulikult valmis. Ta muutub järjest. Ta on ikka uus igal järgneval aastal, igal uuel aastakümnel. Kuid seejuures põhilised kihid, vaimuomadused ja elamuslik struktuur jäävad püsima.

* * *

Kui eespool oli püüdeks näidata, et lapses on palju sellist, mida eeldame ja ootame alles täiskasvanult, siis tuleb ühtlasi lisada: **nähkem täiskasvanus last.** Suur inimene mängib, vallatleb, hõiskab meeleldi; tal on

vajadus vahel teha midagi päris mõttetut. Selliseid jooni võib märgata eriti neis inimestes, kes julgevad avalduda teesklemata, kes ei allu sotsiaalsele survele.

Üks vanem proua, kes abielludes asus elama võõrsile, kaugele oma kodumaast, jutustas: ta külastanud paarikümne aasta tagant uuesti oma kodulinna ja saanud kokku paari lapsepõlve sõbraga, kes olid samasugused perekonnaemad. Kõik kolm rännanud linnast välja ja külastanud oma endisi mängualasid, mäenõlvu. Ja lõpuks joosnud nad käest kinni kui lapsed ja veeretanud endid mäekülgedest alla. „Mõtlege, meie vanad naised ja perekonnaemad mängisime lastena,“ lõpetab nimetatud proua oma jutustuse.

Suure rõõmu ja suure kurbuse puhul on õigupoolest elamuse seisukohalt raske leida vahet lapse ja täiskasvanu vahel. Me kuuleme sageli lauseid: „*Ma rõõmustasin kui laps.*“ Viimast öeldakse tavaliselt suure rõõmu puhul. Ja kurbuse, sügava kurbuse puhul tunneb end tugevaimgi inimene väeti lapsena.

Aga töö? Täiskasvanu töötösidus, võidakse küsida. Laps mängib muretuna, täiskasvanu töötab, huvitub oma tööst, taotleb ülesseatud sihte, tahab midagi üles ehitada, saavutada, võitleb raskustega. Lapse mäng on täiskasvanute silmis mäng. Lapsele enesele on ta tõsitegevus, sageli raske töö. Viini psühholoog Ch. Bühler jutustab 5-aastasest lapsest, kes valmistas klop-pidest ehitust 2—3 t. ja ise ütles, et küll see on aga raske töö. Siiski ei lasknud ta ennast tööst kõrvale juhtida, vaid ütles, et ta peab enne oma töö lõpetama, sest valmis ehitus *rõõmustab* teda. Lapse mäng ja täiskasvanu töö võrsuvad ühest juurest: inimolendi tegevusrõõmust, tahetest midagi korda saata, et hiljem tunda töörahuldust. Juba väikelapse mängul on sihid ja mõte. Laps suhtub oma mängule mängutõsidusega, mis on oma olult samane täiskasvanu töötõsidusega. Laps toob ise oma mängu pingutusmomendi, teatava raskuse, mis tuleb ületada. Kuid töö, täiskasvanu töö või ka noore töö on sageli oma iseloomult mängutao-line. Just loov töö, mida ei tehta välise sunni mõjul, sarnleb mängule. Looval töö ja lapsemängul on ühine stiimul, ergutusmoment: „Vaatame, kuidas välja tuleb.“ Pingutusrõõm mängus ja töös on ühine. Pingutusrõõm lapsel ja suurel on ühine. Aiaarhitekt planeerib aeda — töö on talle lõbuks, on mänguks; laps ehitab liivakasti maju ja koopaid — mäng on talle tööks, aga ka lõbuks.

Kodumajanduskeskkooli keetmise praktikas on ette nähtud üksikkeetmised, kus üks õpilane toidustab iseseisvalt nelja — viit kaasõpilast — niinimetatud perekonnakeetmine. Õpilane koostab toidusedeli, valmistab toidud ja pere tuleb sööma. Need tööpäevad on armastatumaid eranditult kõigi õpilaste poolt, kuigi neil on vastutust ja tööd rohkesti olla perekonna toidustajaks muu koolitöö kõrval. Nad tahavad meelsasti sel alal töötada rohkem, kui neilt ametlikult nõutakse. Kui küsida, miks neile iseseisev köögipraktika nii hästi meeldib, vastavad nad: *on tunne, nagu oleks uuesti laps ja kataks nukudele lauda ja valmistaks toite.*

Seega on jõutud kirjutuse lõpule, mis tahtis ütelda: Ei pea ehitama liig kõrget müüri lapsepõlve ja täisea vahele. Laps on õnnelikum, kui näeme temas inimest. Täiskasvanu on õnnelikum, kui ta tohib olla rohkem laps.

Klassijuhataja-tunni sisustamisest.

Joh. Blauberg.

Praegune väärtuste ümberhindamise ajajärk tõstis õppe- ja kasvatustöös esikohale eluläheduse põhimõtte. Viimane koos kooli kasvatusliku külje rõhutamisega sundis kasvatustöös ühtlustamise ja süvendamise huvides tunnikavasse võtma klassijuhataja-tunni. Kuna viimane enamikus koolides seati sisse alles käesoleval sügisel, siis on õpetajail praegu rohkesti tööd vastavate kavade koostamisega ja meetodiliste võtete leidmisega. Et raskuste ületamine on kergem ühiste mõttevahetuste abil, seepärast esitan siin mõned oma tähelepanekuist klassijuhataja-tunni sisustamise kohta keskkoolis ja gümnaasiumis.

Kuna üleriigiliselt kehtivad üksikasjalised kavad klassijuhataja-tunni jaoks praegu veel puuduvad, siis on igas koolis koostatud ajutised töökavad. Viimased hakkasid kehtima korraga kõigis klassides, kusjuures vanemais klassides tuleb läbi võtta ka nooremate klasside tarvis määratud tööhulk. Nii tuleks nende ridade kirjutajal keskkooli lõppklassis käsitleda järgmisi küsimusi.

Õpilase ajajaotus, töökava ja vabaaja kasutamine.

Enesekasvatuse küsimusi: eeskuju, harjumus, tahtekasvatus, enesevalitsemine, täpsus, korraarmastus, kohusetunne, halbade harjumustest vabanemine jne.

Eneseharimise vahendeid: lektüür, kõned, teater, kino, kontserdid, ajakirjandus.

Elukutsevalikust ja edasiharimise võimalustest kolmanda astme koolides.

Töö ja selle tähtsus isiklikus ja ühiskondlikus elus.

Isetegevus ja omaabi.

Kokkuehitused ja eelarve; ühistegevus.

Organisatsioonid, nende asjaajamine ja koosolekute korraldamine.

Viisakus ja kombed kodus, koolis ja seltskonnas.

Lugupidamine enesest ja oma rahvast.

Kodukultuurist ja esteetilisest kasvatusesest.

Looduse-, looma- ja muinsuskaitsest.

Sport, tervishoid, karskusküsimus ja lõbustused.

Nagu eeltoodust nähtub, on klassijuhataja-tunni ülesandeks vajaliste eelduste loomine edukaks õppetööks ja kasvandike varustamine tegelikuks eluks vajaliste teadmiste, oskuste ja harjumustega. Olulisema osa sellest tööst moodustavad enesekasvatuse ja eneseharimise küsimused, sest „meie peame oma demokraatia kasvatamiseks julgeid ja iseisivaid iseloomusid arendama“.

Iseloomukasvatuse tähtsaimaks eelduseks on iga üksiku õpilase ja klassi kui orgaanilise terviku põhjalik tundmine. Selleks koostavad õpilased oma üksikasjalised elulookirjeldused, mida klassijuhataja sihikindlalt täiendab mitmesuguste ankeetide korraldamisega klassi töötingimuste ja huvide ning kalduvuste selgitamiseks. Kuna eduka koolitöö tähtsaimaks eelduseks on kohusetunde ja töövaimu sisendamine õpilastesse, siis tuleb klassijuhatajal algul peaarõhku panna just nende iseloomujoonte arendamisele, püüdes õpilastes kasvatada eneseusaldust, julgust ja töötahet. Suur väärsamm oleks,

kui klassijuhataja juba esimeste raskuste puhul soovitab õpilasele järeleaitamistundide võtmist. Viimased mõjuvad — nagu arstirohigi — ainult väga ettevaatliku tarvitamise korral. Sagedane võõra abi tarvitamine hävitab õpilases eneseusalduse, algatusvõime ja iseseisvuse, andes aset oma abituse-tundest väljakasvavale alaväärsustundele. Viimane ei halva mitte ainult õpilase tööd koolis, vaid kasvatab temast tahtejõuetu viriseja, kes elus enesealgatuse ja omaabi asemel nurub ühiskonnalt toetust ja soodustusi.

Iseloomu kujundamisel on määrava tähtsusega nooruses seatud eeskujud ja lapsepõlves omandatud harjumused. „Sõnad õpetavad, eeskujud tõmbavad kaasa“, selles olid veendunud juba vanad roomlased. Mõne eeskujuks sobiva suurmehe elu ja tööd tundma õppides ning sellest teistele refereerides, imbub õpilane alateadlikult läbi kõrge eeskuju hingelaadi ja omadustega ning püüab neid elus järele aimata. Sobivate eeskujude leidmine ei tekita raskusi, sest meie omade tegelaste vanem põlv on peaaegu ilma erandita ise omal jõul ja tänu oma visadusele endale elus teed rajanud. Veel suuremaid võimalusi pakub selleks maailma ajalugu. Teadmine, et igaüks on oma õnne sepp, sugereerib noortesee eneseusaldust, algatusvõimet ja töötahet ning tiivustab neid kas või olude kiuste kõrgeid eeskujusid järgima. Muidugi ei tarvitse õpilane teada, et ta elulugusid õpib enesekasvatuse eesmärgil, sest tagajärjed on suuremad, kui kasvandik ei aima enda tahtlikku mõjustamist teiste poolt.

Referaadi teema valik sõltub vastava aine läbitöötamisest aineõpetaja tundides. Näiteks „Kalevala“ käsitluse puhul emakeele tundides on klassijuhatajal sobiv võimalus lähemalt tutvustada õpilasi endakasvatuse mõttes kõrge väärtusega E. Lönnrot'i biograafiaga. Samuti võiks toimida iseloomukasvatuse huvides elektri käsitlemisel T. A. Edison'iga, Austraaliat õppides J. Cook'iga, aurujõust rääkides J. Watt'iga, ärkamisaega läbi võttes C. R. Jakobsoniga, omariikluse kujunemisest kõneldes K. Päts'i, J. Laidoneri ja J. Tõnisson'iga jne. Muidugi võib neid referaate ka aineõpetajate tundides niisama edukalt korraldada, kui selleks ainult aega jätkub. Eriti sobivad referaatideks üldteaduslikel ja biograafilistel teemadel viimased tunnid enne suuremaid pühi ja koolipidude eel, kui õpilaste mõtted kipuvad koolitööst ja klassi seinte vahelt eemale valguma. Referaat toob vaheldust ühetoonilisse kooliellu ja koondab ka erakordseis oludes õpilaste tähelepanu ning aitab sellega kaasa vastava aine elustamiseks ja süvendamiseks. Referaadi pikkus oleks vastavalt õpilaste vanusele 10—25 minutit. Et võimaldada peale oponentide ka tervel klassil läbirääkimistest osa võtta, peaks referaadi ettevalmistamiseks vähemalt 3—4 nädalat aega antama.

Peale elulugude refereerimise äratavad enesekasvatuse ja enesearendamise küsimuste vastu huvi õpilaste endi iseseisvalt koostatud vastavasisulised ettekanded. Täiesti jõukohased juba keskkooli keskmiste klasside õpilastele on teemad: „Töö kiidab tegijat“, „Püsivus viib sihile“, „Ühendus teeb tugevaks“, „Töö ei riku meest“ jne. Sobivat materjali nende kõnede koostamiseks leiab õpilane näiteks ajaloost, ilukirjandusest, tegelikust elust ja ajakirjandusest. Muidugi on algul ka klassijuhataja abiks kõnekava koostamisel ja materjali muretsemisel. Samuti tuleb kasutada ka vastavate käsiraamatute abi, eriti siis, kui on käsitlemisel viisakust ja kombeid puudutavad küsimused nagu „Viisakuse ja kommete vajalikkus“, „Käitumisest pidul“, „Keskustelust seltskonnas“ ja teised. Et arutleva sisuga teemad on materjali leidmise suhtes raskemad eelmistest, siis võiks nende ettekannete kestus olla 5—20 minutit.

Küsimused, mis kergesti lahkavamisi võivad tekitada, lahendatakse vaidlustunni korraldamisega. Selleks määratakse aegsasti vaidluse algatajad, kes esinevad väidetega poolt ja vastu. Pärast küsimuse läbiarutamist klass kas ühineb ühe poole seisukohtadega või asub kompromissiteele. Vaidlusteemadeks sobivad: „Kas täiskarskus või parajus“, „Igaüks on oma õnne sepp“, „Kas hädavale on lubatud“, „Kas ajaleht on oleviku peegel“ jne. Vaidlustundide juhatamine nõuab rohkesti vilumust, seepärast peab seda klassijuhataja ise tegema, kuna teistes tundides võivad vahetevahel harjutamise mõttes ka õpilased ise juhatada.

Rohkesti elavust tekitab kõnevõistluste korraldamine, kusjuures samal teemal kõneleb 3—4 õpilast, millele järgneb kõnedes esitatud materjali arutlemine ja kõnede tehnilise külje hindamine klassi ja klassijuhataja poolt. Kõnevõistlusteks sobivad kergemad teemad, kus õpilastel avaneb materjali rohkuse tõttu suurem võimalus kõne välise külje viimistlemiseks. Näitena võiks nimetada: „Töö on rikkuse alus“, „Tarvitage kodumaa saadusi“, „Oma-abi on kõige kindlam abi“, „Miks oleme karsklased!“ jne. Kõned kestaksid vastavalt õpilaste arenemistasemele 3—12 minutit. Kõnevõistluse puhul muutub ka sisult igavavõitu küsimus elava huvi osaliseks ja juhitakse ühtlasi suuremat tähelepanu kõne tehnilise külje väljatöötamisele. Nii õpitakse kõnedega esinemisel oma mõtteid läbimõeldult, selgesti ja loogiliselt väljendama ning tabavalt ja veenvalt oma seisukohti kaitsma. Ka on siin sobiv juhus end harjutada koosolekute korraldamisega, juhatamisega ja protokollimisega. Küsimusi igakülgselt kaaludes õpitakse ka vastupidiste seisukohtadega arvestama või neid korrektselt ümber lükkama.

Referaattundide, kõnevõistluste ja vaidlustundide korraldamisel võib õpilaste hoogsamale tööle ergutamiseks kasutada võistluse ja tasu põhimõtet. Kuigi viimase rakendamine kasvatustõhe leiab rohkesti vastuvaidlejaid, ei tohi siiski unustada, et antiikkultuuri õitsenguks aitas tõhusalt kaasa võistluste korraldamine niihästi kehalise kui ka vaimse kultuuri alal. Seda juba antiikajal läbiproovitud võtet tuleks rakendada ka vaimse töö produktiivsuse tõstmiseks, nagu seda nii ohtrasti tehakse kehalise kultuuri alal. Nii tuleks klassi päevaraamatusse läbivõetud aine juurde märkida ka kõnega esinenud õpilase nimi. See oleks referendile teatavaks tasuks vaeva eest ja õhutaks ka teisi hoogsamale tööle. Samuti tuleks klassi omavalitsuse poolt peetavasse klassikroonikasse või protokolliraamatusse märkida ka vaimse töö alal esikohal seisvad õpilased, nagu seda tehakse spordi alal esikohale tulnud õpilastega. Samuti ei tohiks õppepoolaastate lõpul kohusetruid töötajaid unustada, vaid hoolsamaid neist tuleb kas kiitva mainimisega või vastava kirjaliku tunnistuse või kingituse andmisega teistele eeskujuks seada. Tasu hoolsa töö eest on seda enam õigustatud, et õpilased-tegelased klassijuhataja-tunnis valitakse vabatahtlikult esineda soovijate hulgast.

Rohkesti tõstab huvi ja aitab tundi mitmekesistada ajalehtede ja ajakirjade tunditoomine, nagu seda välisriikides mitmel pool praktiseeritakse. Ajakirjanduse positiivsetele ja negatiivsetele külgedele tähelepanu juhtimisega tutvustame õpilasi avaliku arvamise määratu suure tähtsusega ühiskondlikus elus ja õpetame neid ajakirjandust teadlikult kasutama. Kui õppepoolaasta algul mõnele õpilasele teatavate küsimuste jälgimine ajakirjanduses ülesandeks teha, siis võib õppepoolaasta lõpul huviga kuulda, mis-suguse asjatundlikkusega noored päevaküsimusi mõistavad refereerida. Nii harjutame õpilasi päevasündmuste kirjust kangast eraldama olulist mitte-

olulisest, mis kergendab neil hiljem orienteeruda oleviku sündmuste keerdkäikudes.

Mõne juubeli puhul või muul rahvuspoliitilisel suurpäeval tuleb klassijuhataja-tund muuta pidulikuks aktustunniks. Viimase kavas seisaks paar kümneminutilist kõnet päeva tähtsuse selgitamiseks, paar viiuli- või klaveripala, võimaluse järgi ka paar laulu, 2—3 vastavasisulist deklamatsiooni ja lõpuks ühislaul. Kui kõike seda esitada osavalt järjestatud kavas ja ühtlasi hoolitseda, et selleks ajaks oleksid klassilauale ilmunud värsked lilled või oksad, siis ei jää soovitud meeleolu tekkimata. Niisugune tundeküllane aktustund, näiteks Vabariigi Presidendi sünnipäeva tähistamiseks või hõimupäeval hõimusuhete süvendamiseks, aitab rohkem kaasa rahvustunde ja riikliku meelsuse arendamisele kui kõik mõistusele tuginevad kaunisõnalised seletused isamaa-armastusest. Ka võimaldavad niisugused tunnid õpilastel arendada oma võimeid peale kõneoskuse ka esinemises laulu, muusika ja deklamatsiooni alal. Muidugi ei tõuse niisuguste tundide arv üle 3—4 aastas, kuid nad toovad vaheldust koolielu argipäevasusse ja on sobivaimaks vahendiks rahvuslikult mõtlevate kodanike kasvatamisel.

Õpilaste arendamine ühiskondlikult mõtlevaiks kodanikeks toimub klassi omavalitsuse kaasabil. Klass kui orgaaniline tervik ühes klassi nõukogu ja klassivanemaga eesotsas on omaette riik miniatuuris. Siin toimuvad samuti esinduste valimised nagu riigiski ja töötavad eritoimkonnad mitmesuguste eriülesannete lahendamiseks. Nii algab rahandustoimkond juba sügisel ekskursiooni korraldamiseks rahakogumist, lõbustustoimkond aitab klassiõhtuid ja esinemisi sisustada, korratoimkond valvab klassi üldkorra järele, edasiharimistoimkond korraldab referaate ja otsib vahendeid nõrgemate kaasõpilaste tööedukuse tõstmiseks jne. Mõnikord võib klassi omavalitsus tõmmata endale oma aktiivsusega terve kooli või isegi teiste koolide tähelepanu. Nii kujunes 17 aastat tagasi nende ridade kirjutajal klassi omavalitsuse juurde klassi-kooperatiiv, mis hiljem, muutudes koolikooperatiiviks, sai eeskujuks ja esimeseks teerajajaks ühistegelisele koolikooperatiivide liikumisele kogu maakonnas. Üldiselt liidab klassi omavalitsus klassi homogeenseks tervikuks, õpetab õpilasi arvestama klassi huve nagu terviku huve ja sunnib üksikuid isiklikke huve painutama üldsuse huvide alla. Nii aitab klassi omavalitsuse korraldus tõhusalt kaasa klassivaimu kujunemisele ja selle arenemisele üldsusele sobivas suunas. Ta õpetab õpilasi ühiskondlikult mõtlema, aitab kaasa sotsiaaleluks vajaliste iseloomujoonte kujunemisele ja annab noortele esimesi kogemusi edaspidiseks ühiskondlikuks tööks.

Töö muutub huvitavaks töövõtete vaheldumisega, seepärast esitasin siin mõned näited klassijuhataja-tunni mitmekesistamise võimalustest. Lähtudes eelöeldust ei oleks näiteks soovitav kahe referaattunni korraldamine järgemööda, vaid referaadile järgnegu kas ankeet, kõnevõistlus või aruanne klassi omavalitsuse tegevusest. Üldse oleks meil just välismaalt iseloomukasvatuse alal veel mõndagi õppida. Me imetleme jaapanlaste isamaa-armastust ja kohusetunnet, kuid unustame, et seal kasvab laps juba varasest lapseast peale rahvuslike suurmeeste piltide ja elulookirjelduste keskel. Samuti õpetatakse inglasele lapsepõlves kõige rohkem enesevalitsemist, sest kes oskab iseennast valitseda, mõistab hiljem ka maailma valitseda. Kuid igakord ei tarvitse näiteid kaugelt otsida, sest nendest meie oma gümnaasiumidest, kus esikohal seisab iseloomu kasvatamine, astub kõrgemaisse õppeasutustesse edasi õppima kaks korda rohkem õpilasi, kui seda võiks oletada üleriigilise edasiõppijate keskmise protsendi põhjal.

Klassijuhataja-tunni sisustamine sõltub suurel määral õpetaja isikust ja seepärast on üldkehtivate juhiste leidmine raske. Esitasin siin ainult mõned näited oma veerandsaja-aastases praktikas läbiproovitud võtetest, mida olen rakendanud klassijuhataja-tunni sisustamisel. Kogemused näitavad, et iseloomukasvatusele kulutatud aeg kannab kõige kõrgemaid protsente niihästi koolitöös kui ka tegelikus elus. Iseseisev töötamine sisendab õpilastesse eneseusaldust ja tekitab loomisrõõmu, mis on eduka õppe- ja kasvatustöö tähtsamaid eeldusi. Ühtlasi kasvatab iseseisev töö noori elulähedasteks ja algatusvõimelisteks kodanikeks, kel leidub teadmisi ja tahet tulevikus väärikalt jätkata kodumaa ülesehitamistööd.

Eesti keele lugemaõpetamisel ja lugemistunnis tarvitavad õppeviisid ja nende väärtused.

J. A. Luur. †

1. Tunni ettevalmistamise tähtsus.

On suur ja tähtis tõsiasi, et emakeele tundidel koolis on lapse üldise arenemise käigul põhjanev väärtus. Ei tohiks olla suureks liialduseks, kui öeldakse, et kooli väärtust hinnatakse tema emakeele õpetaja võimete järgi.

On selge, et emakeele õpetaja peab astuma klassituppa emakeele tunni andmiseks täies teadmises oma töö tähtsusest. Kui iga õpetaja peab teadma, millega ta algab oma tunni, siis seda rohkem ja iseäranis maksab see väide emakeele õpetaja kohta.

Emakeele õpetajal olgu iga tund põhjalikult läbi mõeldud ja ta võib asuda oma tööle, olles selleks tööks täielikult ette valmistatud.

Tegelikus koolitöös aga sünnib sageli hoopis teisiti: me näeme juhtumeid, kus emakeele õpetaja, asudes uue pala käsitlusele, pöördub õpilaste poole küsimusega, kas see ja see pala ei ole juba läbi võetud. Klassis hakatakse otsima pala ja sirvima lugemikku kohase tüki leidmiseks. On selge, et sellisel emakeele lugemistunnil ei ole väärtust ja et aeg on läinud asjata kaduma.

Emakeele lugemistunni käik kujuneb sel juhtumil pala lugemiseks, küsimuste esitamiseks õpetaja poolt, mõne uue sõna ja mõiste pealiskaudselt selgitamiseks ja loetud pala ümberjutustamiseks. Rõõmu aga äratav emakeele lugemistund, kus õpetaja on asunud tööle ettevalmistatuna, kus ei küsita õpilasilt, millist pala nüüd hakata lugema, vaid kus kohe kindlusega öeldakse uue pala pealkiri, lehekülj ja tüki number ja asutakse teadlikult tööle. Seal võib näha ja kuulda, kuidas antakse sissejuhatus uuele käsitlusele tulevale loole, kuidas pala loetakse, selgitatakse ning omandatakse tüki sisu ja uusi sõnu ning mõisteid, koostatakse tüki kava, tehakse kokkuvõtteid, tuuakse välja pala idee ja luuakse tervik, mis rikastab õpilase teadmisi ja arendab tema hinge, meelt ja mõistust.

2. Lugemistund.

On päris õige, et lugemaõpetamisel tuleb esimese klassi laste juures arendada kõne ehk rääkimiseoskust. Seda oskust tuleb aga ka arendada teise ja kolmanda klassi laste juures.

Peale võtete, mis M. Meose poolt „Eesti Kool“ nr. 5 — 1937, lk. 280 jj. on näidatud ja millede abil on võimalik saavutada eesmärki, tuleb soovitada kõneoskuse arendamiseks alamate klasside õpilaste juures piltide tarvitamist. Pildid äratavad lastes tähelepanu, loovad klassis elevust, ergutavad lapsi ja lapsed püüavad jutustada sellest, mida näevad pildil. Pildid olgu ilusad ja nende sisuks võib olla elu lapse kodust, talust, koolist, talu ja kooli ümbrusest, metsast, jõest jne. Samuti võib õpetaja vahetevahel lastele ette lugeda mõne õige huvitava, värv- ja sisurikka lühikese lookese ja lasta siis seda lugu jutustada. See teritaks ja arendaks laste tähelepanu ja meelespidamise võimeid ja pakuks ühtlasi head materjali kõneoskuse harjutamiseks. Hoopis eitada ümberjutustamise tähtsust ei ole siiski otstarbekohane.

Sageli võib kuulda etteheitvaid häáli meie algkoolile, et algkool ei õpeta lapsi lugema, kusjuures lugemise all mõistetakse puht-välispidist, mehaanilist, ladusast ja soravat lugemist.

Korraliku lugemistehnika saavutamiseks tuleb lastele soovitada kodus lugeda poolehäällega või valjusti, sest koolis, kus ühes klassikomplektis töötab mitu klassi, on õpilasel võimatu valjusti lugeda, ilma teisi õpilasi segamata. Häid tagajärgi lugemistehnika arendamiseks annab ka võistluslugemise korraldamine ühe ja sama klassi õpilastega.

Võistluslugemist praktiseeritakse mõnes koolis ja on näha, et see abinõu aitab palju kaasa elevuse tekitamiseks õpilaste keskel ja nende virgutamiseks lugemaõppimisel.

Lugemistunnis on peale muude küsimuste lõpmatu suur tähtsus lugemismaterjali valikul ja nimelt sellel, milliseid palasid valida keskmistes klassides lugemiseks ja analüüsimiseks ja milliseid teoseid kirjandusest lugeda kõrgemates klassides.

Ei ole kaugeltki ükskõik, mida lugeda õpilastega. Lugeeda lugemise enese ja ainult lugemistehnika harjutuse pärast on mõttetu ja lubamatu.

Lugemiseks tuleb kõigepealt valida palasid, mis on keeleliselt ja stiili poolest laitmatud, sisuliselt arusaadavad lastele ja annavad neile eluteel tarvisminevaid juhtnööre ja näpunäiteid.

Lugemispalad olgu nii valitud, et nad suudaksid kasvatada ja arendada laste hingedes ja südameis õilsaid aateid ja tervet ning positiivset maailma-vaadet. Kui silmas pidada asjaolu, et umbes 80% algkoolis käijaid üldse edasi õppima ei lähe, vaid jäävad hariduse juurde, mis nad algkoolis on saanud, ja et osa õpilasi lahkub algkoolist 14-aastasest vanuses, siis on selge, millise sisuga palasid peab kool valima lugemismaterjaliks.

Algkooli lugemismaterjali ülesandeiks emakeele tundides olgu sügava ja palava armastuse äratamine ja kasvatamine oma kodumaa, oma rahva ja oma riigi vastu. Emakeele lugemistunnid istutagu õpilaste südamesse austust ja lugupidamist oma rahva ja riigitegelaste vastu. Emakeele lugemis- palad kasvatagu ja õpetagu lapsi austama ja armastama oma vanemaid, olema abiks oma vanemaile nende töös ja toeks nende vanaduses; lugemistund kasvatagu lastes ausust, kohusetunnet, sõnakuulmist, sõnapidamist, seaduste ning korra austamist, ligimese armastust, eneseohverdamist ja humaniset käitumist loomadega. Ta äratagu noorsoos ilu- ja kaunidustunnet looduse

suhtes, õpetagu lapsi kumimarduma looduseseaduste ees, kasvatagu lastes sangarlikku vaimu, julgust, meelekindlust, mehisust, elurõõmu, töötahet ja soovi edasi jõuda elus. Lõpuks õppigu lapsed enakeele lugemistunnis hindama inimese mõistust, loova töö tegemist, inimese tervist ja elu, kui suurimaid väärtusi maailmas. Kõiki neid õilsaid põhimõtteid, milledega noored peavad ellu astuma, tuleb kokkuvõtetes ja lugemispala idee leidmisel iseäranis alla kriipsutada, et need printsiibid jääksid noorele inimesele südamesse eluajaks.

Kui algkool lastega lugemistunnis asjalikult ei tööta läbi ülaltoodud põhimõtteid, mis harivad lapse hinge, aitavad teha humaansemaks tema vaimu, siis on lugemistunnid väga palju kaotanud oma eesmärgist ja mõttest. Emakeele lugemik, milles ei leidu meeltülevandavaid ja südamlilikult kirjutatud palasid, ei ole kõlvuline lugemistunnis tarvitamiseks.

Sügavama mulje saamiseks ja terviku loomiseks on väga tarvilik, kus see aga võimalik, leida peale lugemispala läbitöötamist veel mõni ilus ja kohane luuletus, mis oma sisu poolest vastaks lugemispala põhimõttele. Seda luuletust tuleb lugeda klassis, ja kui luuletus on väga ilus ja väga kohane, siis võib lasta lapsi isegi pähe õppida selle luuletuse.

Edasi tuleb õpetajal või lastel leida mõni laul, mis oleks sisuliselt seotud lugemispala ideega, ja laulda seda laulu. Lapsed armastavad laulda, teevad seda meeleldi, sest laul ergutab inimesi, äratab õilsaid tundeid ja loob klassis palju elavust.

Kui lugemispala võimaldab ringmängu või tantsu, siis tuleb lastele lubada kõike seda korraldada. On lugemispalas mitu tegelast, tuleb lastel osad lugemispala läbitöötamisel endi vahel ära jaotada ja luua mitu tegelast. Kuid kõigest sellest on vähe. Kooli vaja siduda eluga. Elavate ja sügavate elamuste loomiseks on vähe sellest, kui lapsed surnud raamatust ainult loevad palakesi ja lookesi, milleles nad näevad sangarlikke inimesi ja häid eeskujusid. Lugemispalas leitud tüübile või õilsale põhimõttele peab kohe leiduma vastava loo tõsisest reaalsest elust, kus samuti on juhtunud nagu raamatu lookeses. On lugemispala valitud näiteks selline, et lapsed näeksid temast, kuidas inimesed on valmis omaenda elu ohverdama teiste eest, siis toodagu ilus lugu Tallinna kordnikust, kes ametikohuste täitmisel ja valvepostil seistes mõni aasta tagasi tormise ilmaga päästis merel nelja inimese elu. Lugu seisis nimelt selles, et mõni aasta tagasi Tallinnas merekaldal tormise ilmaga jalutas palju rahvast. Merel, mitte väga kaugel kaldast, oli näha paati, milles istus neli lõbusõitjat, kes nähtavasti olid jäänud tormi kätte. Paat läks laine-tusest ümber, lõbusõitjail õnnestus haarata kinni paadi servadest, nad jäid vee peale ja hakkasid appi karjuma. Seda sündmust jälgis suur hulk rahvast kaldal. Kõiki valdas ehmatus ja ärevus, kõik kaotasid pead ja keegi ei julgenud midagi ette võtta. Seal ruttas rahva hulgast rahulikult kaldale valvepostil seisnud kordnik, kes oli hea ujuja, viskas riided seljast ja hüppas merre, et asuda surmaga võitlejate päästmisele. Ta ujus õnnetuskohale ja hoidis uppujaid paadi küljes seni, kuni abi jõudis kohale. Selliseid lugusid on palju, vaja neid aga otsida. Niisugused lood jätavad sügava mulje laste hingedesse, kõige tuimemgi kuulatab lugu ja elab sellele kaasa. Vaadake kuidas on pingul laste näod ja kuidas säravad nende silmad, kui jutustatakse selliseid elust võetud lugusid!

Olgu tähendatud, et sageli lugemispala sisaldab mitte ühe, vaid mitu elulist põhimõtet. Ülaltoodud lugu näiteks sisaldab kohusetunde, sangarliku mee, ligimesearmastuse ja eneseohverdamise põhimõtteid.

Kahtlemata suudavad lapsed leida kõik need põhimõtted, ja seda elavamaks ning huvitavamaks muutub siis lugu. Kahtlemata leidub lapsi, kes võivad jutustada seesuguseid elust võetud lugusid lisapaladena lugemispalale, sest nad on neid lugenud raamatuist, ajalehist, kuulnud vanemalt ja teisilt inimesilt ja mõnikord ka oma silmaga näinud mõnda ilusat tegu.

Olgu siin juhitud tähelepanu liiga laialivalgumise hädaohule nende teemade käsitlusel, sest siis võib pea-eesmärk ning siht silmist kaduda ja mõte jääb lastele tumedaks. Iseäranis võib see juhtuda, nagu tegelik elu seda ongi näidanud, siis kui koolinõunik viibib koolitunnis. Siis tahetakse mõnikord just nagu demonstreerida, kui palju õpilased teavad, ja hakatakse selgitama küsimust, valgudes ühelt küsimuselt teisele, ühelt luuletuselt teisele, ja nõnda kaobki põhijoon ja tund ei ole andnud tulemusi.

Vastavate loodusnähetate kirjeldamisel ja aastaegade ja nendega ühenduses oleva sündmustiku ja materjali vaatlusel on soovitatav läbivõetavat materjali nii käsitleda aja mõttes, et vastav materjal langeks ka vastavale aastaajale tervikulise mulje kujundamiseks elu ja kooli vahel. Mis puutub lugemispalades esinevate uute sõnade ja uute mõistete selgitamisse, siis võib siin tarvitada võrdlusi, paralleelseid lauseid, milledes leidub seletatav uus sõna ja uus mõiste, nõnda et lapsed ise hakkavad taipama, millega siin on tegemist. Õpetaja peab tingimata kontrollima kõik uued sõnad ja uued mõisted, millede kohta temal võib tekkida kahtlus, et need mõisted ei ole lastele arusaadavad. Õpetaja võib selgitada uusi sõnu ja uusi mõisteid ainult sel juhul, kui õpilased ise sellega toime ei saa.

Sageli võib aga tähele panna seda, et mõni õpetaja ise liiga ruttu asub uue sõna seletamisele. Lugemistunni ja lugemispala ülesandeks on teiste eesmärkide ja sihtide hulgas õpetada lapsi korralikult ja õieti kõnelema. Teame, kui palju lapsi jääb ainult algkoolihariduse juurde ja kui suur tähtsus on sellega algharidusel pealegi veel siis, kui laps astub ellu pärast neljanda klassi lõpetamist. Sageli on maal kool see ainuke asutus, kus laps kuuleb õiget ja korralikku keelt. Kodus ja külas aga räägitakse ja tarvitatakse kohalikku ja vigast dialekti. Seepärast tuleb nõuda, et kool suurima tähelepanu ja hoolega aitaks ravida õpilaste vigast keelt.

Selleks on kõigepealt vaja, et kool ise, s.o. emakeele õpetaja esijoones ja ka kõik teised õppejõud tarvitaksid ja kõneleksid koolis võimalikult õiget ja korralikku kirjakeelt. On tuntud tõsiasi, et kui inimene igapäev kuuleb vigast keelt ja mõnda kohalikku dialekti, siis hakkavad need keelevead temale endale külge ja ka õpetaja hakkab tarvitama mõningaid vigaseid sõnu ja kõnelema kohaliku rahva murrakut. Seda tõsiasja võib näha ja kuulda sageli koolis. Iseäranis juhtub seda vanema põlve õpetajatega, aga ka noored jõud, kes satuvad maale, kaugematesse nurkadesse, lasevad endid varsti mõjutada kohaliku keele dialektist.

Viiks pikale ja puudub ka vajadus hakata üles lugema koolis tarvitata vaid keelevigu, kuid tähelepanu sellele pahele tuleb juhtida.

Kõik õpetajad peavad olema üksteisele abiks selle pahe kõrvaldamisel. Tuleb õpilasi peatada, juhtida nende tähelepanu ja selgitada neile nende keelevigu. Tuleb näidata lastele, kui ilus on see, kui inimene ladusasti ja ilusasti ning ilma keelevigadeta kõneleb.

Tuleb asetada kõrvuti õige sõna ja vigane sõna, vigase sõnaga ja ilma keelevigadeta laused; lasta lapsi hääldada neid sõnu ja lauseid, et nad ise kuuleksid, kuidas kõlab üks ja teine sõna ja lause.

Tuleb jõuda nii kaugele, et lapsed ise valvaksid vigaste sõnade ja vigaste lausete tarvitamist üksteise juures ja peataksid üksteist. Viigu lapsed õiged sõnad ka oma kodudesse vanemate juurde, et ka kodudes hakkaks helisema õige ja ilus eesti keel. Sihi- ja järjekindla tööga võib siin palju ära teha. Edasi võib keele ja oma väljendusviiside kaunistamiseks soovitada õpilasile välja kirjutada ja pähe õppida kauneid sõnu, ilusasti väljendatud mõtteid, tabavaid ütlushi, vanasõnu, kõnekäände ja ilusaid lauseid proosast ja luulest.

Kirjanduslike teoste lugemisel ja nende tegelaste iseloomustamisel tuleb lapsi tutvustada rohkem positiivsete tüüpidega, kusjuures need tüübid saagu laste elamusteks, elavaiks kujudeks, kellede sarnaseid võib ja tuleb otsida kooli ja elu sidumiseks reaalelust. Kui loetakse näiteks „Tasujat“, siis tuleb lastele näidata, et Jaanuseid on leidunud eestlaste keskel enne ja leidub nüüdki. Tarkis vaid lasta kerkida laste silme ette meie üle maailma kuulsate rahvuskangelaste G. Lurichi ja A. Abergi kujud ning nüüdisajast olümpiavõitja K. Palusalu kuju. Kui loetakse näiteks „Oma tuba, oma luba“ ja kui lapsed iseloomustavad Lahvardi Kristjanit, siis olgu nende läbielamiseks arusaamine, et Eestis on olnud ja on praegu palju, palju Kristjaneid, kes kõigest jõust püüavad elus edasi, teevad loovat ja ülesehitavat tööd, ja et nende inimeste jõul on olnud võimalik iseseisva Eesti loomine, et väärtuslikud on need isikud, kes midagi loovad ja et ka nendest peavad kord kujunema väärtuslikud kodanikud ja tegelased, kes on suutlised midagi looma, elus edasi jõudma ja olema kasulikud oma riigile ja rahvale.

Tähtsamate tegelaste iseloomujoonte kindlaksmääramisel ja väljatöötamisel, kavapunktide ja kavalausete koostamisel võib õpilasile soovitada mõnikord kasutada töö paremate tulemuste saavutamiseks kollektiivse töö meetodit.

Tuleb ette juhtumeid, kus mitmed õpilased ei saa hakkama selle võrdlemisi raske tööga, sest õpilaste üldine areng ja kandejõud ka algkooli vanemais klassis ei ole kuigi suur. Sel juhtumil koostatakse tegelase iseloomujooned, kavapunktid ja kavalaused ühiselt, kusjuures üksikud õpilased esinevad oma punktidega, teised teevad parandusi, ja sel viisil lõpuks lahendatakse küsimus rahuldavalt.

See töö nõuab õpilasilt palju mõtlemist ja iseseisvust, teritab mõistust, kontsentreerib laste tähelepanu ja õpetab tegema kokkuvõtteid. Muidugi, kõik seesugune töö nõuab aega ja kõike seda läbi viia saab kergema vaevaga seal, kus on suuremad koolid, kus õpetajal on käes vaid üks klass, mitte aga klassikomplekt, mis koosneb mitmest klassist.

Puudutades ümberjutustamise küsimust „oma sõnadega“ ka raamatuvormis, ei tohiks selle vajadust vististi mitte hoopis eitada.

Reaalelu nõuab vägagi paljudel juhtumel rahuldava ümberjutustamise oskust. Kool aga peab lapsi ette valmistama elule ja tähele panema elu nõudeid. Mispärast oleks halb see, kui lapsele jääb eluajaks meelde mõni ilus lugemispala väärtusliku sisuga ja õilsa põhimõtte kokkuvõttega, mis jutustatud lapse „oma sõnadega“ ja raamatuvormis? Sellel on nii sama palju väärtust lapse hingele kui piibliiloo lugudel. Elus käib inimene ühe oskuse omandamiseks mitte kaks, vaid kümneid kordi üht ja sama teed! Klaverimängija ja viuldaja harjutavad sõrmi tehnika arendamiseks tuhandeid kordi ja samuti toimivad inimesed mitmel teisel alal. On tõsi, et see nõuab püsivust ja vaeva ning on igav teistel kõike seda pealt kuulata.

Õppimine ja kõneoskuse omandamine, mälu, meelespidamisvõime arendamine ja kõvendamine nõuab samuti lapselt palju vaeva ja on sageli igav

töö. Igav võib ju olla mõnel paremal õpilasel kuulata, kuidas tema kaasõpilane jutustab ümber „oma sõnadega“ ja raamatuvormis lugemispala, kuid samuti on igav heal ja keskmisel õpilasel näha ja vaadata, kuidas nõrk õpilane lahendab matemaatilist ülesannet, mis temal juba ammugi on lahendatud.

„Oma sõnadega“ ja sageli ka kolmandas isikus tuleb lapsel ümber jutustada kõne sisu, mida kuulis koosolekul, aktusel, ajalehesõnumit, loetud raamatut, kuulnud jutustust, õpetaja jutlust kirikus jne. Ka lapse pärastine elu nõuab ümberjutustamise oskust „oma sõnadega“ kas või protokollide koostamisel koosolekuil.

Rahuldava ümberjutustamise oskuse omandamiseks vajab õpilane harjutust ja rahuldavalt ümberjutustamist võib ära õppida peaaegu iga õpilane, kui temale jutustatava loo sisu on hästi tuttav; hea ümberjutustamisvõime nõuab aga juba andekust ja see on looduse kingitus.

Algkooli vanemais klasses võib asuda kirjandusliku teose mitmekülgsel analüüsimisele ikkagi alles pärast seda, kui õpetaja on veendunud selles, et õpilased on arutlusel oleva teose sisuga juba hästi tuttavad. Selleks tuleb aga lasta õpilasi ümber jutustada teose sisu.

3.

Õpilaste kodust lugemist tuleb tingimata kontrollida. Seda oleks soovivat nõnda teha, et õpilane just nagu ei näekski, et tema lugemist kontrollitakse. Selleks on esijoones vajalik, et õpetaja ise hästi oleks tuttav raamatu sisuga, mille ta andis õpilasele lugemiseks. Teiseks tuleb esitada õpilasele loetud raamatust mõni küsimus tegelase iseloomu kohta, paluda jutustada mõne sõnaga tähtsamast sündmusest, anda lühike kirjeldus looduspildist, tuua ära mõni tabav sõna või lause jne. Nii mõnelgi õpilasel ja ka täiskasvanul on komme ainult võtta raamatuid kogust, vaadata pilte ja lehitseda raamatut ja siis ta tagasi tuua ilma lugemata, sest teised ju võtavad raamatuid kogust ja ega temagi või näidata, et ta midagi ei loe.

Suuremates koolides linnas ja maal, kus olemas suured raamatukogud, oleks soovivat klassifitseerida raamatuid klasside ja õpilaste vanuse järgi ja kus see võimalik ja kus selleks ainelist jõudu, asetada klassidesse üksikud raamatukapid, mis sisaldavad ainult neid raamatuid, mida on soovivat lugeda vastava klassi õpilasil. See võte aitaks palju kergendada õpetaja tööd raamatute väljaandmisel õpilasile ja oleks variandiks M. Meose soovitusele, liigitada kõik raamatud ühes kapis üksikute klasside järgi.

Arvan, et ülaltoodud näpunäited võivad olla kasulikud õpetajaile lugemistundide korraldamisel ja tõsta nende töö viljakust.

Eespool toodud artikli autor Johan-Albert Luur sündis Sindis 25. mail 1883 ja suri Tartu Ülikooli Sisehaiguste kliinikus 4. septembril 1937. J. A. Luur lõpetas gümnaasiumi Narva 1904. a. kuldaurahaga ja Peterburi ajaloo-keeleteaduse instituudi 1908. a. cand. hist. kraadiga. Oli Bakuu gümnaasiumis ladina keele õpetajaks 1908—1920. Opteerunud Eesti 1920. a. oli J. A. Luur koolinõunikuks Virumaal, Pärnumaal ja Võrumaal, olles vahepeal II Riigikogu liige Kristliku rahvaerakonna poolt ja Tapa gümnaasiumi direktoriks 1931—1934. J. A. Luuri sulest, koos praost A. Grünbergiga, on ilmunud „Piiblitlugusid väikesile“, „Piiblitlugusid algkoolile“ ja „Usuõpetus algkoolile“, mis laialt tarvitamist on leidnud, ning koos J. Gnadenteichiga „Jumala imelised teed“. Peale selle on J. A. Luur avaldanud artikleid ajalehis ja „Kasvatuses“ pedagoogiliste ja kultuurpoliitiliste küsimuste kohta. Eespool toodud artikkel on autori poolt üldjoontes ette kantud koolinõunikkude päeval 23. novembril 1936 ja sisaldab kadunud autori vaateid emakeele õpetamise kohta, mis tal olid kujunenud kauaaegsete tähelepanekute najal koolides.

Veel joonistamisest looduseõpetuses.

Riho Lahi.

1.

Oktoobrikuu lõpp-päevil peeti Tartus kooli- ja lastearstide päev, kus põhjalikumalt käsitlest leidis ka õpilaste töökoormuse küsimus. Vastuvõetud resolutsioonist võib järeldada, et õpilaste töökoormuse peamiseks põhjustajaks meie koolides on liialdus joonistamise ja joonestamise liiki kuuluvate töödega.

Lisaks sellele kõigis ajalehtedes ilmunud resolutsioonidele loeme Algekooli õppekavadest¹⁾: „Näiteks tuleb hoiduda liialdamisest joonistamisega loodusloo õpetamisel“ (lhk. 57) ja „Diagramme ja kartogramme valmistatakse ainult sel juhul, kui nad tõesti aitavad kaasa aine näitlustamiseks ja täpsete kujutluste loomiseks või õpitu kindlustamiseks“ (lhk. 60).

Ülaltöodust võime järeldada ainult seda, et kuulsale joonistamistövele, millest mõned aastad tagasi nii palju kõneldi ja kirjutati, ei ole leitud veelgi mõjuvat arstimet, kuigi dir. V. Altkoa arvates sel alal oleme lähenemas normaalolukorrale (Vt. V. Altkoa „Joonistamistövest — Kasvatus nr. 3 — 1937. a. — „Lohutuseks võime nentida, et meie joonistamises kulminatsioon on ületatud: meie koolides ei joonistata enam kaugeltki nii palju kui aastat 5—10 tagasi. Me oleme „normaalasendile“ palju ligemale jõudnud kui mõned meie naabridki“).

Kuidas on siis tõeline olukord algkoolides? See on küsimus, millele õige vastuse saaksime, uurides põhjalikult töökoormust meie koolides.

Kui aluseks võtta töökoormuse uurimuse tulemusi Tartu algkoolides, siis selgub, et meie algkooli õpilane ei joonista kaugeltki nii palju kui oletatakse. „Oskusaineis, nagu joonistamine, tööõpetus ja laulmine, koduseid ülesandeid ei ole või see esineb ainult üksikjuhtudel, näit. töö lõpetamine joonistamises ja käsitöös tütarlastele. Ajad kõiguvad siin 6—12 min. vahel“²⁾

On tõsiasi, et joonistamist isetegeva käsitluse abinõuna kõige rohkem kasutatakse maateaduses ja looduseõpetuses. Töökoormuse uurimise tulemustest näeme aga, et mõlemas aines koduse ettevalmistuse aeg igaks üksik-tunniks piirdub umbes 20 minutiga. Igatahes ei luba see aeg oletada, et õpilasil oleks neis aineis ülekoormatus joonistamise liiki kuuluvate tööde arvel.

Tartu arstidepäeva resolutsioon näib seega olevat ühekülgne ja põhjuse- ta üldistav, sest meil on palju koole, kus joonistamine on võõraslapseks. Õpetajad ei taha meelsasti joonistamistunde, looduseõpetuses, maateaduses on joonistamine peaaegu rakendamata; õpilased ei tunne üldse stiilipärast ehtekirja, joonistamistundegi kasutatakse meelsamini teisis aineis edasiaitamiseks. Pealegi on täiesti aluse ta ekslik arvamine, et õpetajad joonistamise aineõpetusse rakendavad ainult selleks, et sisustada koolinäitusi (samast resolutsioonist).

Olles otsekohesed, ei saa salata, et meil leidub ka koole, kus joonistamisega tõesti liialdatakse. Nii näiteks ilmus „Eesti Kooli“ 1937. a. septembrikuu numbris J. Karma kirjutus: „Joonistamisest loodusloo õpetamisel“. Autor on seal võtnud põhjalikule käsitlusele joonistamise kui ainekäsitluse

¹⁾ Algekooli õppekavad. Tallinn, 1937. Haridusministeeriumi väljaanne.

²⁾ „Eesti Kool“ nr. 2 — 1937, lk. 84.

abinõu. Rea hästipõhjendatud ja asjalike seisukohtade hulgas avaldab aga autor rea seisukohti ja näiteid, mida aluseks võttes õpetaja tõesti süvendaks õpilaste töökoormust joonistamise arvel ja oleks põhjuseks etteheiteile joonistamisega liialdamises.

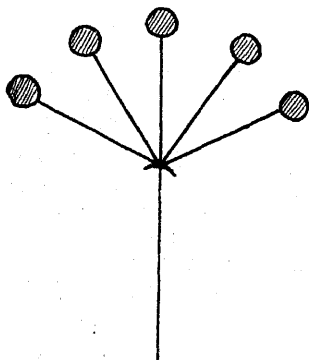
Vaadelgem neist lähemalt mõningaid.

2.

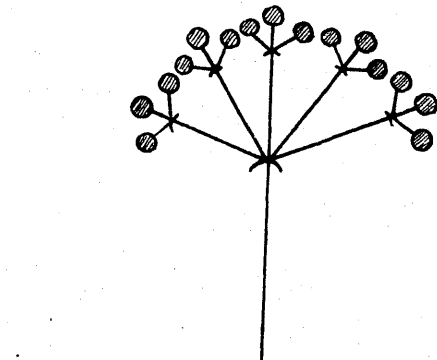
Täiesti paikapidav on J. K. väide, et õpilased ei suuda olla tund aega ainult passiivsed vastuvõtjad. Samal põhjusel ei või ka kuidagi pooldada ainekäsitlemisel pikki monolooge õpetaja poolt. Kuid kas selle vältimiseks pole teisi abinõusid peale joonistamise? Usun, et nüüdisaegseist õpetajaist enamik suudab tunni elavaks ja huvitavaks muuta ka ilma joonistamiseta. Kui see nii poleks, siis oleks meie aastaid kestnud kooliuuenduspuüded jäänud hüüdjaks hääleks kõrves ja pedagoogikas oleksime rahvusvahelisest tasemest vähemalt parkümmend aastat taga.

On õige, et looduseõpetus tuleb rajada vaatlusele ja et joonistamine arendab õpilastes vaatlusvõimet. Kuid see ei õigusta joonistamist looduseõpetusse rakendama selle sihiga. Nii ainult laiendame joonistamist kui õppeainet teiste õppeainete arvel.

Nii tuleks täiesti asjatuks pidada loomade ja lindude skitseerimist kas või ainult kontuuride tabamisega (lhk. 429). Looduseõpetuses käsitletavate loomad ja linnud on eriti maaõpilasile igapäev nähtavad ja vaadeldavad. Nende väliskuju memoreerimiseks joonistuse abil puudub õigupoolest tarve.

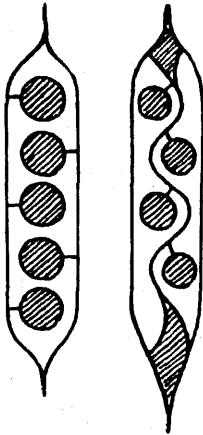
Sarik.

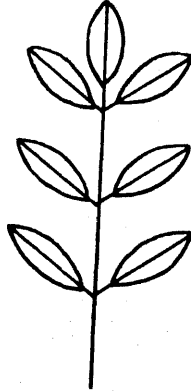
Lütsarik.

On ju tõsiasi, et paljud õpilased ei suuda meenutada kõigis üksikasjus esemeid, milledega nad igapäev kokku puutuvad ja millede vaatlemisele neid pole juhitud. Nii mäletasid ühe algkooli III kl. 30-st õpilasest ainult 18 kindlasti, mitu akent leidub nende kodumaja esiküljel. Oletagem aga, et juba eelmisel päeval juhiti õpilaste tähelepanu sellele, et järgneval päeval kirjeldab igaüks oma kodumaja esikülge. Siis kujuneksid tulemused hoopis teiseks. Ei öeldaks mitte ainult täpset akende arvu, vaid kindlasti ka seda, missugune aknaruut on lõhenenud. Kas ei võiks sama vaatlusele-juhtivat meetodit kasutada ka looduseõpetuses liigset käelist tööd ja aega nõudva joonistamise asemel? Kui memoreeriva joonistamise järele siiski tarve tekib, siis vähemalt käsitletavate loomade väliskuju suhtes mitte, sest neid käsitletakse kindlasti joonistamistundides, isegi suurema täpsustamisega, kui seda looduseõpetuse tunnis piiratud aja tõttu teha suudetakse.

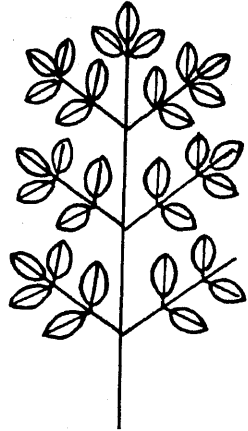
Kas ei ole patustamine looduseõpetuse kui õppeaine vastu, kui igast tunnist 20—25 minutit kasutatakse joonistamiseks (lk. 429 all)? Endistes algkooli õppekavades oli eriti VI klassi looduseõpetuse kava ulatus liiga suur. Selliseid arvamisi avaldati sageli õpetajate koosolekuil ja pedagoogilises ajakirjanduseski. Ometi oli varem looduseõpetusele ette nähtud neli nädalatundi.

Kaun ja kõder.
Joon. 2.

Sulgjas leht.

Kahelisulgjas leht.

Joon. 3.

Uutes õppekavades on VI klassi looduseõpetuse kursust veelgi süvendatud ja laiendatud. Kui praeguse 3 nädalatunni juures nii palju aega raisata joonistamisele, siis on aine liiga pealiskaudne käsitlemine ja ruttamine paratamatu. Ja seda kõike siis, kui meil vastavas klassis on ometi 2 nädalatundi joonistamist, kus lähteaineks võib olla ka looduseõpetus (vt. Algkooli õppekavad, lk. 68).

Kui õpilaste teadmiste kontrollimisest, uue aine läbivõtmisest ja katsete korraldamisest jääb aega üle, on hoopis ratsionaalsem seda aega kasutada läbivõetu süvendamiseks ja kokkuvõtete tegemiseks. Meie õpikud on sageli liigse materjali kuhjumisega ja kuiv-arutlusega käsitlusviisiga. Seetõttu on õpilasel olulise leidmine sageli raske. Siin aitaks raskustest üle mõnerealine kokkuvõte, mis sisaldab endas miinimum-nõudeid iga õpilase kohta. Kui veel sellised kokkuvõtted paberile pannakse, siis on nad kevadise kordamise ajal tänuväärseks materjaliks. Ei või ju ometi nõuda, et õpilane kordamise ajal igaks tunniks 20—30 õpikulehekülge peaks läbi lugema.

4.

J. K. on toonud näitena mesilase käsitlemisel kasutatavate jooniste loetelu. Nii tuleks joonistada mesilase jalg, liitsilm, traheed, moonandumise kavand, taru ja mee toodangu diagramm. Kas see ei ole siiski liiga palju?

Mõtlemine vaid, milline komplitseeritud ehitus on mesilase jalg või traheed. Iga keskpärane joonistajagi ei asu heameelega joonistama neis esinevaid peeni üksikasju. Nende kontuuride joonistamine ei ole aga millegagi õigustatud. Samuti ei ole taru pildina joonistamine õigustatud, pealegi veel

maakoolis, kus kõik õpilased on taru võinud lähemalt vaadelda. Kõne alla võiks tulla ainult taru läbilõige või eeskujulise taru chitusplaan. Kas on see aga jõukohane algkooli V klassi õpilasele?

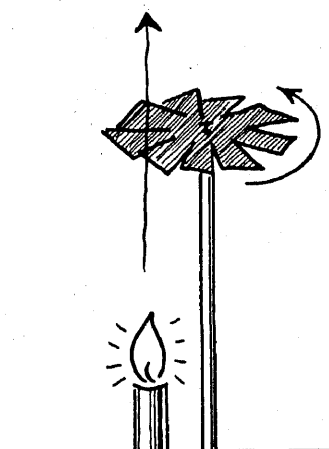
Kui ainult püüame kujutella, kuipalju aega kuluks õpilasel ülalloeeldud esemete korralikuks joonistamiseks, siis — olgem avameelsed — kõigepealt kerkib silme ette raske töökoorma all ägava õpilase töölauda taha kummar-dunud „kontuur“.

Looduseõpetuses ei saa läbi joonistamiseta. Kuid joonistame ainult seda, mil on oluline tähtsus, mis aitab kõigist teistest võtetest käegakatsuta-valt paremini ja ülevaatlikumalt selgitada mõnda küsimust ja mille joonistamine ei ole algkooliõpi-lasele ülejõukäiv. Mida lihtsam on joonis, seda ülevaatlikum. Nii tuleks loodusõpetlikus joonista-mises hüljata mõnigi joonistustehniline võte, näit. varjutamine, perspektiiv jm.

Kuidas joonistada, selleks mõningad näited.

Toodud joonistes võib kasutada ka värve. Eriti tuleks aja kokkuhoiu mõttes soovitada joo-nitud alade värvimist, sest joonimine võtab märksa rohkem aega kui värvimine. Ilma kum-matagi kaotaks joonis palju oma ülevaatlikkusest.

Nii võiks joon. nr. 1 varred joonistada rohe-lisega (koht, kus sobib ka värvipliats), õied kol-lasega, punasega või sinisega, vastavalt vaadel-duvale õiele. Joon. nr. 2 lestad rohelisega, kaunas samuti rohelised seemned (hernes), kõdras pruunid seemned (kapsas). Joon. nr. 5 vesi helesinine, vesinikülihapendi ja pruunkivi segu pruun, voolik

Joon. 4. Soe õhk tõuseb üles ja ajab tuiuku tiirlema.

punane, hapnik on värvitu jne.

5.

Loodusõpetuslikus joonistamises ei ole ju erilist tarvet värvida jooniseid, vähemalt suuremat osa neist, kuid peame arvestama, et värvitöö on õpilasele omasem, huvitavam ja kohati tarvilikki. Eriti pindade juures ülevaatlikkuse tõstmiseks, nagu ülemal selgitatud. Ei oleks aga põhjust piirata vesivärvide tarvitamist ja eelistada värvipliitseid. Vesivärvidega valmistatud töö jätab alati puhtama mulje ja on püsivam kui värvipliitsi joonis. Õigem olnuks ütelda, et värvipliitsiteta saab läbi, kuid vesivärvideta mitte. Kui kasutatakse kõrvu mõlemaid, siis tuleks silmas pidada, et pindade värvimiseks ei ole kunagi soovitav kasutada värvipliitseid. Neid võiks lubada kasutada ainult jooniste ja diagrammide valmistamisel, kus tegemist ainult värviliste joontega. Ühes ja samas joonises värvimiseks kasutada segi värvipliitseid ja vesivärve, ei ole joonistustehniliselt lubatav. Seepärast — kus tuleb peale joonte värvida ka pindu, kasutatagu pigem vesivärve.

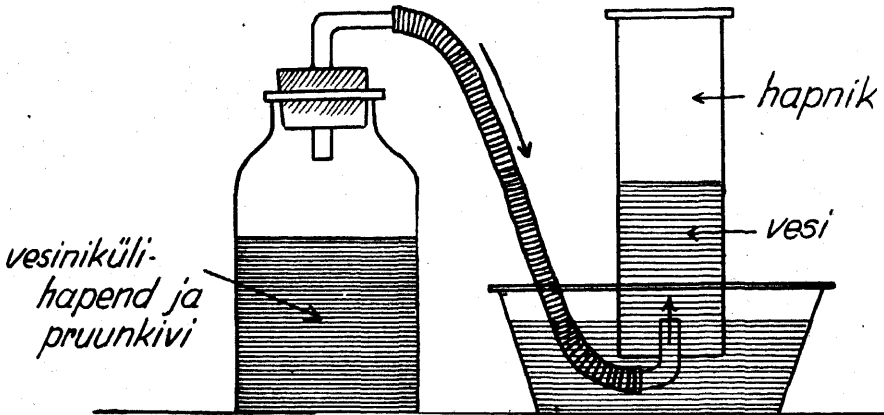
Ei ole ka millegagi õigustatud soovitus kasutada looduseõpetuslikus joonistamises nn. kromaatilist värvimisviisi, s. t. viisi, kus igale värvile on antud oma kindel tähendus. Kromaatiline värvimisviis, mida kasutatakse maateaduses (maakaartide ja mitmesuguste plaanide juures), ei ole tingimata vajalik looduseõpetuses mujal kui diagrammide värvimisel, et eraldada paremini üksikosi. Algkoolis võiks sealgi värvid valida võimalikult vastavad loo-

dusele. On olemas ka n. ü. rahvusvaheliselt kindlaks kujunenud kromaatilisi värve, näit. maakaartidel pinnavormide märkimiseks, toitainete tähistamiseks (rasv — kollane, vesi — helesinine, süsivesinikud — tumesinine, valk — punane, kiudollus — roheline, tuhkaine — pruun jne.), mehaanikas (raud — sinine, puu — kollane, kivi — punane jne.) ja mujal. Kus võimalik, tuleks diagrammide joonistamisel kasutada samu värve.

Väär oleks aga nõuda kroonlehtede punaseks värvimist, kui joonistame nurmenuku õie plaani. Paljudes koolides on vanemaid tabeleid, kus vere ringlemises veenide veri on kujutatud sinisena. Nende tabelite vaatlemise tagajärjel tekkinud väärkujutlusi on tulnud mõnelgi õpetajal parandada. Õpilaste sagedaseks vastuseks on: „Tuiksoontes on veri punane, tõmbsoontes sinine“. Ometi pole ta sinine, vaid tumepunane, lillakas, pigem tõmmu. Miks peaksime joonistamisel süvendama väärkujutlusi, kui meil on võimalus värve valida loodusele vastavalt? Miks peaksime kasutama tüüpvärve, kui võime herneseemne värvida roheliseks ja kapsa seemne pruuniks, nagu nad tegelikult on?

6.

Lõpuks veel küsimus: kas kasutada joonistamiseks looduseõpetuses vihikut või üksiklehti? Oma kogemuste põhjal kaldun arvama, et vanemais algkooli klassis tuleks siiski katsetada üksiklehtedega. On tõsi, et õpilane asub vihikusse joonistama suurema vastutustundega, kuid võimalike vigade

Joon. 5. Hapniku saamine.

ja äpardumiste puhul on üksikleht parem: seda võib asendada, milline võimalus vihikus puudub. Vist kõik õpetajad on märganud, et iga vihiku algelised sisaldavad püüdlikke ja korralikke töid ja jätvad kõigiti hea mulje. Lõpplehekülgedel on aga pilt hoopis teine. Võtkem keskpärase õpilase emakeele vihik, siis leiame, et käekiri lõpplehekülgedel on halvemaks muutunud. Kui hakkame otsima seda pöördepunkti, siis leiame selle sageli kohe ja näeme, et pööre halvemale on tingitud mingist põhjusest, tööst, mida õpilane heameelega vihikus ei tahaks näha. Tavaliselt on selleks kogemata juhtunud määrdumine, lehe kortsumine ja isegi halb hinnang mõne töö all. See on põhjustanud õpilase tujulanguse. Ta näeb, et ei suuda vihikus säilitada seda korda ja puhtust, mida ta heameelega ise näeks, ja ta muutub alateadlikult

hoolimatuks. Tekib veel suuremaid korratusi, kui see „põhjus“ ise oligi. Sageli võib tekkida mulje, et õpilane nagu sihilikult määraks ja kisuks välja lehti, et ennem välja jõuda — uue vihikuni. Vähe on neid õpilasi, kes suudavad säilitada vihiku lõpul sama taseme, mis alguses, mis alguses. Juba see asjaolu üksi annaks põhjust kaalumisele võtta üksiklehtede küsimuse.

Pealeselle räägib üksiklehtede kasuks asjaolu, et ühtlases kaustas üksiklehti on traatimispressi abil hõlbus koondada terviklikeks brošüüreks. Asudes käsitlema näit. elektrit VI klassis, valmistatakse värvilisest kartongist või lauapaberist kaaned, pealkirjastatakse ja ilustatakse sisukohaselt. Nende kaante vahele hakatakse koguma üksiklehti, mis ei sisalda mitte ainult jooniseid, vaid ka kirjalikke kokkuvõtteid, valemeid, tabelleid jm.

Ülevaatlikkuse mõttes on soovitatav igale lehele anda ka eripealkiri. Näit. võiks brošüür „Elekter“ sisaldada järgmisi lehti: 1. Magnetism. 2. Positiivne ja negatiivne elekter. 3. Välg (pikne). 4. Element. 5. Elektrilamp. 6. Elektrikell. 7. Telegraaf. 8. Induktsioon. 9. Telefon. 10. Raadio.

Kui vastava osa käsitus on lõppenud, lüüakse traatimispressi abil lehed kaante vahele brošüüriks kokku. Võib kindel olla, et selle välimus on tavalisest koolivihiku välimusest märksa nägusam ja loodetavasti kujuneb ka nägusamaks ta sisu. Seda enam et vihikusse tuleb koguda materjali mitmest valdkonnast, sest ei ole mõeldav vihiku lõppu jätta täitmata lehti. Brošüüri oleks ka igasuguste erilehtede (millimeeterpaber jm.) vahelepaigutamine hõlpsam kui vihikusse. Seesuguseid brošüüre tuleks õppeaasta jooksul igas klassis 4—5 tk. Nii näit. V klassis: „Aias ja põllul“, „Mets“, „Tuli“, „Inimene“, „Maavarad“, VI klassis: „Põllundus ja aiandus“, „Masinad“, „Elekter“ jne.

On veel teisigi asjaolusid, mis räägivad üksiklehtede kasuks, kuid nende arutelu viiks pikale. See küsimus vajaks küsimuse selgitamiseks erikirjutust.

7.

Mitte ainult looduseõpetuses, vaid ka algkooli joonistamises peaks püüdma sinnapoole, et õpilased omaksid oskuse kõike vajalikku väljendada vähete ja lihtsate joontega. Eriti on see nõue maksev jooniste kohta, mida valmistatakse looduseõpetuses. Laskudes liigsesse detailitsemisse ja nõudes kunsti-pärast tööd, hävitaksime nende õpilaste töötahte, kellel puuduvad niisuguseks tööks loomupärased eeldused.

Joonist tuleb tingimata kasutada seal, kus see aitab kaasa küsimuse näitlikustamiseks, aitab memoreerida või ülevaatlikumaks muuta keerulisena näivaid probleeme ja kus joonis silmanähtavalt hõlbustab aine edasiandmist. Kõik pildid, joonised, diagrammid jm., millede valmistamisaeg käegakatsutavalt ületab nende kaudu saadava kasu või kus sama küsimuse selgitamine mõnel muul teel on hõlpsam, tuleksid jätta kõrvale. Eriti sobivad on seepärast lihtsamad diagrammid, õpilaspärased visandid katseist ja eriti aga igasugused skeemid. Kõigi nende valmistamine ei tohi õpilasele valmistada raskusi, vaid need peavad vastama õpilaste arenemistasemele. Joonis aitab arendada arusaamist ümbritsevast elust ainult siis, kui ta ei muutu õpilasele koormaks.

Noorte raamatukogude tähtsusest ja kooliraamatukogude tehnilisist korraldusist.

Helene Mugasto.

Meil on pöördud tõsist tähelepanu noorte organiseerimisele. Suuremat tähtsust tuleks anda ka noorte raamatukogude arendamisele ja hea raamatu levitamisele noorte hulgas. Noorte lugemishuvid on väga laialdased ja muutlikud, nii et ükski vanem ei suuda osta oma lapsele kõiki raamatuid, mis vajalikud tema arenguteel. Noored külastavad sageli ka avalikke raamatukogusid. Suuremad raamatukogud töötavad aga määruste alusel, millede järele lugejaks saab registreerida alles 15 aasta vanuselt. Seega asume olukorras, kus noori lugemishimulisi tuleb saata tagasi raamatukogudest. Harilikult lahkuvad nad sealt nukrate nägudega, haavunuina ja hingeliselt puudutatuina, et nende lugemissoove ei rahuldatud. Kui raamatukogusse tulevad noored, kes ei käi enam koolis, kuid pole ka veel 15 aastat vanad, siis neid tabab veel suurem pettumus. Sellega nagu sunnitakse neid minema endale hankima raamatuid „nurgatagustest“ laenukogudest. Etteheidete tegemiseks av. raamatukogudele selles suhtes pole aga ka mingit põhjust, sest noorte huvide rahuldamise seisukohast ei olegi soovitav, kui nemad peavad laenama raamatuid samade korraldusviiside ja vahendite kaudu kui täisealised. Kui avalikke raamatukogusid külastavad päevas mitmed sajad lugejad, siis meie vähese personaali juures on võimatu igale külastajale pöörata täit tähelepanu, noorte suhtes aga oleks see nõue esmajärguline. Täisealiste hulgas on peaaegu 50% lugejaist teadlikud lugejad, kes valivad teoseid iseseisvalt, kuid noorte juures lugemishuvianne on vajalik eranditult. Selleks et av. raamatukogud oleksid suutelised vastama neile nõudeile, mis üles seatakse noorte lugemishuvi arendamise alal, tuleks neis teha ka vastavaid muudatusi. Suuremate raamatukogude juurde tuleb asutada noorte osakonnad selleks ettevalmistatud raamatukoguhoidja juhtimisel ja vähemad raamatukogud peavad avama oma ukSED noortele eri ajal, et raamatukoguhoidjal võimalduks kogu oma jõudu pühendada noorte lugemismaitse arendamisele. Avalikkudes raamatukogudes praeguste korraldusviiside juures võiksid noored käia ikkagi ainult koos vanematega.

Raamatuvaliku probleem tõuseb esile noorte hulgas palju teravamal kujul kui täisealiste juures. Et raamatu kaudu võib omandada maailmamõistmist ja kujundada eetilisi norme, siis on väga tähtis, et noorte kätte ei satuks teoseid, mis ei vastaks nende eale ja mis halvasti mõjuksid nende hingelule. Seda ei tule mõista muidugi nii, et valiku võimalusi tuleb täiesti piirata. Teatava valikkogu hulgast valiku tegemine peab jääma täiesti vabaks, nii et iga noor saaks valida lugemismaterjali oma huvide kohaselt. Küsimus seisab ainult selles, kuidas suunata lugemist, kuidas juhtida noort väärustuslikuma ja temale vajalikuma raamatu juurde. Lugemishuvi virgutamiseks kasutatakse väga mitmesuguseid võtteid, organiseeritakse lugemis- ja jutustamistunde, jagatakse nimestikke häist raamatuist, reklaamitakse plakati kaudu mõnda teost jne.

Enamik kultuurriike on asunud seisukohale, et noorte lugemishuve ei suuda rahuldada küllaldaselt ka kooliraamatukogud. Õpilased on vabamad ja avaldavad suuremat huvi raamatute vastu väljaspool kooliruumi. See-

pärast ongi erilist tähelepanu pöördud laste ja noorte raamatukogude asutamisele, kas siis iseseisvate raamatukogude või osakondade loomise näol av. raamatukogude juurde. Laste lugemislauadele pandi alus Inglismaal Manchesteris a. 1861. Hiljen asutati neid suurel määral Ameerikas, milliste eeskujude järele on neid korraldatud ka tänapäeva Venemaal. Eeskujulikumaid av. raamatukogusid Euroopas leiame Põhjariikides (Taanis, Soomes, Rootsis, Norras), kus samuti suurt rõhku on pandud ka noorte raamatukogude arendamisele. Peale Euroopa riikide on noorte raamatukogud omandanud suure tähtsuse Austraalias ja Kanadas, eriti aga Jaapanis.

Kuidas lahendada meil seda küsimust? Noorte raamatukogu on olemas ainult Tallinna Linna Keskraamatukogu juures. Tegelikult vajaks Tallinn noorte osakondi ka mõne harukogu juurde ja tarvilik oleks laste raamatukogu asutamine. Teistes suuremates linnades, Tartus, Narvas, Pärnus, Valgas, Viljandis ja Rakveres, tuleksid luua noorte osakonnad avalike raamatukogude juurde. Eriti suur vajadus noorte raamatukogu ja -lugemistoa järgi on Tartus, kus leidub palju noori, kel puudub oma mugav ja rahulik kodu töötamiseks. Kuigi noorte raamatukogude ja lugemislauade asutamine on seotud uute kuludega, siiski praegusel hetkel, kus erilist hoolt näidatakse laste ja noorsoo hääks, peaks ka siin ülesande tähtsus võitma majandusliku kitsikuse. Vähemalt peaksime püüdma selle poole, et lähemas tulevikus suudaksime seda teostada. Raamatukogude paremale järjele tõstmises kõige suuremaks takistuseks on ruumide puudus, seepärast uute rahvamajade ehitamisel ei tohiks unustada ruumide andmist raamatukogudele. Neil korral oleks võimalik vähemate keskuste ja maaraamatukogudes sisse seada ka noorte lugemisnurki.

Kui leppida ainult kooliraamatukogudega, siis peaks suuremate kooliraamatukogude juurde asutatama ka lugemistoad teatmeteostega (entsüklopeediate, sõnastikkude, bibliograafiliste nimestikkudega) ja noorte ajakirjadega; raamatukogu peaks olema avatud ka pärast õppetööaega ja suvevaheaegadel. Majanduslikult läheks see omavalitsusele kallimaks kui noorte raamatukogu ülalpidamine, mida saaksid kasutada kõigi koolide õpilased ja ühtlasi ka need noored, kes enam koolis ei käi. Kui jõuaksime niikaugemale, et suudaksime luua noorte raamatukogusid, ka sel juhul jääksid püsima olemasolevad kooliraamatukogud, sest neil on täita omad ülesanded kooli õppetöö kõrval. Tahaksingi puudutada allpool kooliraamatukogude korraldusküsimusi, sest seni on töötanud iga kogu omaette. Küsimuse on tõstnud päevakorradele kooliraamatukogude tegelaste mitmed järelepärimised, kes on soovinnud näha ka selles töös mõningaid ühtlustavaid juhtmõtteid.

Esmalt tuleb juhtida tähelepanu ühele nähtusele, mis üldiselt osutub veaks nii koolides kui ka avalikes raamatukogudes. Meil ei raatsita kustutada vanu ja aegunud teoseid. Raamatukogud sisaldavad seega hulga raamatuid, mida keegi kunagi ei kasuta. Kõik keeleliselt ja sisuliselt vananenud teosed tuleks aga kogudest kõrvaldada, välja arvatud need teosed, mis on tähtsad kirjandusajalooliselt või bibliograafiliselt. Koolide ja av. raamatukogude ülesanne ei seisa mitte raamatute kogumises, vaid hea ja väärtusliku raamatu levitamises ja kasutamisevõimaluste loomises. Raamatute kogumise ülesanne kuulub teaduslikele raamatukogudele. Praktilisem on häid ja nõutavamaid raamatuid hankida mitmes eksemplaris, sest siis võimaldub rahuldada paljude soove korraga. Kooliraamatukogude riulid tuleks puhastada ka vanust veneaegseist väljaandeist, et anda ruumi uutele ajakahastele väärtteostele. Rohkem

peaks rõhutatama ka teadusliku kirjanduse tähtsust, sest seni on tehtud propagandat peamiselt ilukirjanduse kasuks. Reisikirjeldused, elulood, ajaloolised sündmused, ühiskondlikud ja psühholoogilised küsimused, tehnika, need on alad, millede vastu alati kõige rohkem huvi tuntakse.

Kuidas korraldada kooliraamatukogu? Igal raamatukogul peab olema raamatute põhinimestik (inventariraamat). Kõik raamatud tuleb sisse kanda põhinimestikku. Iga trükitud üksus, s.o. iga üheköiteline teos või üks osa mitmeköitelisest teosest, saab eraldi inventarinumbri. Samuti saab eraldi inventarinumbri ka iga korduv eksemplar. Kui mitu köidet või mitu eksemplari märgitakse ühe inventarinumbriga, siis raamatu kustutamise korral võib tulla segadusi ja ka raamatukogu arvulisest suurusest ei saa sel viisil täielikku ülevaadet. Inventarinumber märgitakse raamatu tiitellehele või tiitellehe teisele küljele, nii nagu keegi on võtnud viisiks seda teha.

Põhinimestik annab ülevaate raamatuvara järkjärgulisest kasvamisest, näitab iga köite hankimise käiku, millal saadud ja millal kustutatud, kuid selle kaudu ei saa tutvuda raamatukogu koostisega ega autoritega, kellede töid on kogus olemas; nende küsimuste selgitamiseks tuleb moodustada katalooge. Keskkoolide ja gümnaasiumide raamatukogudes oleks kõige otsustavem tarvitusele võtta kaks kataloogi, nimelt tähestikuline (alfabeetiline) ja süstemaatiline (aine-) kataloog. Tähestikuline kataloog oleks kasutamiseks raamatukoguhoidjale-õpetajale ja raamatukasutajale neil korral, kui soovitakse teada, kas teatava autori töö on olemas kogus või mitte. Harilikult kasutaksid aga lugejad raamatute valiku tegemisel süstemaatilist kataloogi. Küllalt esineb juhtumeid, kus kogusse hangitakse mõnda teost teiskordselt, ilma et oleks vajadust selle järele. Raamatukogudes, kus on olemas tähestikkataloog, ei saa enam seda eksitust juhtuda, sest selle kaudu on võimalik pidada täielikku kontrolli. Tähestikulise kataloogi moodustamiseks saab tarvitada ainult sedeleid, millede rahvusvaheliseks suuruseks on $12,5 \times 7,5$ sentimeeterit. Kataloogisedelid kirjutatakse vastavate reeglite järele, milleda tutvustamine ei mahu aga selle kirjutuse piiresse. Põhjalik teos kataloogide ja kataloogimisjuhiste kohta on ilmumas lähemal ajal R. Antikult.

Peale inventariseerimise ja kataloogimise peab õpetaja-raamatukoguhoidja tundma veel liigitamissüsteeme. Keskkoolide ja gümnaasiumide raamatukogud võiksid olla liigitatud kümnendsüsteemi alusel, nagu avalikes raamatukogudeski. Harilikult praktiseeritakse nii, et omapead reastatakse teadusalad, luuakse mingi süsteem ja selle järele hakatakse liigitama raamatuid. Mõnda teadusala, mida raamatukogu asutamise ajal ei osatud ette näha ja ära märkida oma süsteemis, hiljem paneb üks liigitaja ühte ja teine teise osakonda ja nii võivad minna ühesisulised raamatud hoopis laiali mitmesse eriliiki. Süstemaatiline kataloog kaotab niisugusel korral oma mõtte. Liigitamist tuleb viia läbi kindla süsteemi alusel, kus teaduste alluvusvahekorrad on fikseeritud. Kümnendliigituse tarvituselevõtuga saaksid ka koolide raamatukogud ühise süsteemi, mille järele on võimalik ühtlaste aruannete koostamine, palju on teoseid raamatukogus igalt alalt ja kuivõrra õpilaste poolt igat liiki kasutatakse. Kooliraamatukogude liigitamist kümnendsüsteemi alusel õigustab ühtlasi asjaolu, et „Soovitatud raamatute nimestikud“ koostab Haridusministeeriumi Rmtk. komisjon alates 1937 aastast koos koolidele kui ka av. raamatukogudele. Eriteosena H. Mugasto „Kümnendliigitus“ ümbertöötatud kujul ilmub järgmisel aastal, kuna endine trükk on otsas.

Kui raamatukogus on tarvitusele võetud tähestikuline kataloog ja küm-
nendliigituse alusel moodustatud süstemaatiline kataloog, siis nende kaudu
saab ta vastata kõigile küsimusile, mis üles kerkivad tegelikus töös nii ra-
amatukoguhoidja-õpetaja kui ka raamatukasutaja-õpilase huvides. Kas teatava
autori töö, millised teosed teatavast autorist, mitu eksemplari ja kas kõik
köited mitmeandelisest teosest on kogus, sellele vastab tähestikuline kataloog.
Mis-sisulisi teoseid ja kui palju teoseid teatava küsimuse kohta sisaldab ra-
amatukogu, sellest annab ülevaate süstemaatiline kataloog.

Kuidas raamatuid paigutada riuleile? Koolide raamatukogudes on
enamasti raamatud asetatud riuleile inventarinumbri järele, s.o. mehaaniliselt,
nii kuidas raamat on tulnud kogusse. Kui on tegemist suuremate raamatu-
kogudega, kus ümberkorraldus nõuab suurt aja- ja jõukulutust, siis võib
see esialgu ka nii jääda. Raamatute liigitamine sisu järele viiakse läbi ainult
sedelite abil süstemaatilise kataloogi moodustamisel (liigid eraldatakse vahe-
sedelitega). Kuid neil juhtumel, kui raamatukogu peaks ümber korralda-
tama, tuleks soovitada raamatute asetamist riuleile liikide järele. Raamatu-
etiketile (kleebitud raamatuseljale 3 sm raamatu alumisest äärest ülespoole)
märgitakse raamatu kohaviit (signatuur), s.o. liiginumber ja järjenumbr liigis.
Iga liik algab ühest ja liigi lõppu jäetakse veidi ruumi riulile liigi suurene-
miseks. Ei maksa karta, et ruumi puuduse tõttu tuleks terve raamatukogu
tihti ümber tõsta. Uuemad teosed liiguvad alati väljas ja vanemaid tuleb
teatava vaheaja järele kustutada, nii et liigi kasvamise korral ruumipuudus
end suurt tunda ei anna.

Siis ühele väga olulisele pisiseigale tuleb juhtida tähelepanu: mitme-
köitelised ja kogutud teosed, ajakirjade aastakäigud, teatava seeria raamatud
ja teised eksemplarid tuleb paigutada riulile kokku. Kuidas on see võimalik,
sest üks köide ilmub varem, teine hiljem? Kui on olemas tähestikuline
kataloog, siis saab kohe kindlaks teha, kas sellest mitmeköitelisest teosest
on olemas juba mõni osa ja vastavalt esimesele sissekandele antakse ka järg-
mistele sama signatuur. Köited eraldatakse üksteisest selle läbi, et etiketile
märgitakse ka köite või aastakäigu number. Näit.: Ed. Vilde, „Külmale
maale“, Kogutud teosed 16., kohaviit oleks näiteks 0.29-16; „Karikas kihvti“,
Kog. teos 13., kohaviit 0.29-13. Seega oleksid riulil koos kõik Vilde „Kogu-
tud teosed“. Veel näiteid: „Eesti Kirjandus“ 1933, 27. aastakäik, kohaviit
1.14-27; „Eesti Kirjandus“ 1936., 30. aastak., kohaviit 1.14-30. See moodus
oleks suureks hõlbustuseks raamatute leidmisel ja otsimisel. Kui näiteks
küsitakse Tammsaare „Tõde ja õiguse“ ükskõik mis osa, siis peaks muidu
järele vaatama viis kohta; kui nad aga ühe signatuuriga, siis on vaja jälgida
ainult üht riuliosa. Kui üht teost on mitu eksemplari, saavad need kõik
ühesuguse signatuuri.

Väga palju tarvitatakse raamatukogudes raamatute ümber kaitsepaberit.
Selle tarvitamist ei tuleks aga mitte soovitada, sest see teeb raamatu väli-
muse inetuks ja mõjub „igavalt“. Ilusad ja mitmevärvilised köited elusta-
vad raamaturiuleid ja meelitavad ka lugejaid raamatuid kasutama. Kui
kardetakse raamatuköite kiiret lagunemist, siis tuleb sellega juba kui parata-
matusega leppida.

Kõik sissekantud teosed tuleb tembeldada. Oleks soovitav, et pitsat
lüüakse kindlatele lehekülgedele, näit. 29, 101, 201, 301 jne. (esimese kahe
pogna kohta üks tempel ja järgmistele iga saja lk. kohta üks), peale selle

viimsele leheküljele ja kõigile eraldi tahvlitele. Raamatu kadumise või kõrvaldamise korral on järjekindlusel oma praktiline tähtsus.

Kuidas laenutada? Kuna koolis on kindel lugejaskond, siis jääb ära laenajate nimestiku pidamine. Laenutamistehnika peab olema teostatud nii, et saab vastata küsimusile, mida iga õpilane on lugenud ja palju teatavat teost on kasutatud. Tehnilise töö lihtsustamiseks võiks soovitada kahe-kaardi süsteemi. Üks on raamatukaart ja teine laenajakaart. Raamatukaardile kirjutatakse autor, pealkiri ja kohaviit, laenajakaardile õpilase nimi ja kust klassist. Teose laenutamisel võetakse raamatutaskust (kleebitud köitmise ajal raamatukaanele) raamatukaart ja märgitakse sinna õpilase nimi ja kuupäev millal laenatud. Laenajakaardile (mis seisab raamatukogus) märgitakse laenatud raamatute signatuurid ja samuti kuupäev. Selle kaardi järele saab alati näha, millised teosed on õpilase käes ja millal need on võetud. Kui raamat tuuakse tagasi, võetakse laenajakaardi järele vastava kuupäeva alt raamatukaart ja paigutatakse tagasi raamatutasku ning raamat läheb uuesti riulile. Selle laenutamisviisiga saab kergesti koguda statistilisi andmeid, palju iga õpilane on lugenud, palju teatavat teost kasutatud ja palju üldse raamatuid loetud teatava aja jooksul (selleks pidada päevastatistikat).

Raamatukoguhoidjaks peaks olema üks õpetaja või isik väljaspool õpetajaskonda, kes ka teataval määral on ette valmistatud raamatukogutehniliselt küsimusis. Ainult siis on mõeldav ühtlane töö sel alal.

Mõni sõna eraldi algkooli raamatukogu korraldusist, mis erineb mõnes osas keskkooli omast. Raamatute liigitamisel ei saa lähtuda teaduste liigituse seisukohast ja jaotada teoseid ainult sisu järele. Lapseea lugemishuvid muutuvad väga mitmel perioodil ja vastavalt lapseeale tuleb ka moodustada raamatute rühmi teemade ja sisu käsitluslaadi seisukohast. Algkoolides tuleb pooldada raamatute rühmi vähemalt 4-nda klassini. Väga harva mäletavad lapsed autorit, sagedamini nimetavad teemat, millest soovivad lugeda. Muinasjutte, lugusid loomadest, vallatlejaist lastest ja hiiglastest, seiklusi, reise, olustikukirjeldusi lõuna- ja nabamaadest, peamiselt jutte võitlevaist inimesist ja kangelasist — sellist laadi on nende liigitelu. Niisuguste teemade järele tuleks komplekteerida raamatud ka riulile. Kataloogidest on mõeldav ainult albumkataloog, mis on koostatud raamatukaantest, reklaam-väljalõigetest ja piltidest, õpilaste eneste joonistatud illustratsioonidest (vastava teose jaoks) ja ilukirjas kirjutatud loosungeist. Raamatukogu juures peaks leidma aset pildik käsitlus sellest, kuidas käituda raamatuga jne. Kuid igasuguseid vahendeid lugejate kasvatamiseks saab kasutada siiski paremini avalikes laste ja noorte raamatukogudes, kus selleks on vastavad ruumid. Mis puutub algkooli raamatukogude inventariseerimisse, tembeldamisse ja laenutamisse, siis see võib toimuda ühiste eeskujude järele.

Jääb veel puudutada õpetajate raamatukogude korraldusküsimust. Siin tuleb inventariseerimine (võiks olla ka ühine põhinimestik õpilaste koguga), kataloogimine, süstematiseerimine ja laenutamine viia läbi üldiste põhimõtete kohaselt, ainult raamatute paigutamises võiks soovitada tähestikulist järjestust ja raamatuile juurdepääs võimaldada igale kasutajale. Õpetaja raamatukasutajana on selleks küllalt teadlik isik, et korda pidada avariilule süsteemi juures, mis on tunnustatud rahvusvaheliselt kõige lihtsamaks ja otstarbekohasemaks paigutamiseviisiks. Seega asetatakse raamatud riulile sama korra järele, nagu moodustatakse süstemaatiline kataloog, s.o. iga liik paigutatakse riulile eraldi tähestikuliselt (järjestussõna järjekorras). Selkorral peab olema

aga raamatuseljale trükitud või kirjutatud autori nimi ja pealkiri. Kui õpetajate-raamatukogu sisaldab peamiselt kasvatusteaduslikku kirjandust, siis selle täpsemaks süstematiseerimiseks tuleks võtta tarvitusele ka alaliike (vt. lähemalt H. Mugasto „Kümnendliigitus“).

Sellega oleks antud lühike ülevaade kooliraamatukogude erinevaist korraldusviisidest, tehniliste küsimustega lähem tutvumine peab toimuma muidugi vastavate käsiraamatute põhjal.

Lõpuks veel mõni sõna koostöö loomisest kooli- ja avalike raamatukogude vahel. Juba algkooli viimastes klassides (5. ja 6. kl.) tuleks korraldada mõned raamatukogunduslikud tunnid ja algkooli lõpetajaile korraldada ekskursionone av. raamatukogudesse. Neis tundides võiks seletada, kuidas valmib raamat, kuidas seda trükitakse, kuidas kasutada teatmeteoseid, sõnaraamatuid, raamatute nimestikke. Need on hädavajalikud oskused pärastises elus enesearendavas töös. Ekskursioonide korraldamise mõte seisaks selles, et tutvustada õpilasi raamatukogu korruga, näidata raamatuvaliku tegemist kataloogidest, tutvustada laenamismäärustega ja tuua näiteid sellest, kuidas lugeda raamatut. Kui raamatukogu juures töötab ka käsikogu, siis näidata, millised raamatud on kuskil riulil, kuidas neid kasutada ja kuidas riulile õigesti tagasi panna.

Me peame jõudma tasemeni, et inimene, kes oskab lugeda ja kirjutada, oskab kasutada ka raamatukogu ja tunneb vajadust selle külastamiseks. Nende küsimuste vastu huvi äratamiseks õpilaste hulgas peaks ka õpetaja olema varustatud vastavate teadmistega. Kõige parema lahenduse annaks, kui seminaride õppekavadesse rühmatundidena seatakse sisse ka raamatukogundus. Sel alal ettevalmistatud õpetajad oleksid suutelised kasvatama meile ka kõrge tasemega avalike raamatukogude publikut.

Kodutütarde rühma ja salga töö korraldamisest.

Lydia Rand.

Kodutütarde organisatsioon, koondades oma perre 8—18-aastasi tüdrukuid, püüab neile pakkuda otstarbekaid ja mitmekülselt arendavaid vaba aja kasutamise võimalusi, eeldusega, et selliselt kasutatud vaba aeg mõjutaks neid kasvama rahvusliku meelsusega Eesti Vabariigi kodanikeks, tasakaalustatud kõlbelisteks isikuteks ja teadlikeks naisteks ning emadeks.

Tüdruku mitmekülgeks arendamiseks on nähtud ette kodutütarde kavas järgmised alad: tervishoid, esmaabi, kodumaa ajalugu ja kodanikuõpetus, eesti kultuuri omapära, kodumajapidamine, aiandus, käsitöö, võimlemine, sport, mängud, laulmine, üksikuid teadmisi topograafiast ja sideteenistusest, noorte organisatsioonide ehitusest ja sihtidest.

Eesmärgi taotlemiseks võib korraldada: praktilisi töid, harjutusi, loenguid, koondusi, pidulikke koondusi, matku, jalutuskäike, laagreid ja teisi majanduslikke ja kultuurilisi ettevõtteid.

Tegevusaasta kodutütarde peres jaguneb kahte perioodi: talviseks ja suviseks. Talvine periood ühtib ajaliselt kooli õppeaastaga, kuna suvine tegevus koondub kooli suvevaheajale.

Talvist tegevust iseloomustab tegevusperioodi alul rühma koosseisu korraldamine, tegevuskava koostamine, hiljem hoogus ja intensiivne töö järgukavade alusel ning kevade poole järgukatsete sooritamine. Intensiivset tegevust rühmas eeldab asjaolu, et rühmaliikmeist enamikul, kes on liidetud kooli ühiskonna kaudu, on võimalus järjekindlalt tööle rakenduda, kuna suvel, mil valgutakse laiali, selleks suuremal hulgal võimalus puudub.

Suvises tegevuses on peaarõhk pandud elamisele kodutütrelikes laagri, suvikodu jt. ühiste ettevõtete õhkkonnas, kus tüdrukud võivad näidata oma leidlikkust ja õppida arvestama ühiskonda ning olla tõeliselt lähedal loodusele.

Eelmainitust selgub, et talvise tegevusperioodi alul asutakse rühma koosseisu korraldamisele ja töökavade koostamisele. Rühma koosseisu korraldamise alla kuulub ka uute tüdrukute vastuvõtmine rühma-perre. Kandideerijaid kodutütred võib vastu võtta kaks korda aastas, õppetöö alul ja jaanuaris, erandjuhtumel ka mõnel teisel ajal. On soovitatav, et rühmavanem tutvustaks varsti pärast koolitöö algust rühma mittekooluluid tüdrukuid kodutütarde põhimõtete ja tegevusega, ühtlasi teatades rühma astumiseks sooviavaldamise tähtpäevad.

Iga tüdruk, olles rühmavanemale soovi avaldanud kodutütred astumiseks, saab isikulehe, mis vastavalt täidetakse tüdruku enese poolt. Tüdruk võetakse rühma vastu kui selleks on saadud tüdruku vanemate ja koolijuhataja kirjalik nõusolek isikulehel. Täidetud isikulehed korraldatakse vastavasse kausta, tehes neile aeg-ajalt nõutavaid märkmeid tüdruku töö ja ametite kohta rühmas. Isikulehed tuleb hästi korras hoida, kuna nad sisaldavad kodutütred teenistuskäiku kui ka edasijõudmist katsete sooritamisel. Ühest rühmast teise ülemineku korral läheb isikuleht kodutütredga kaasa.

Rühma võib võtta tüdrukuid keskmiselt alates algkooli III klassist, aga ka nooremaid, kui nad on juba täielikult kohanenud koolimiljöö ja suudavad pääle kodu- ja koolimaailma suunata oma huvi kodutütred tegevusele.

On isikulehed korraldatud, siis võib juba asuda tegelikule tööle.

Senine rühmajuhatus, kuhu kuuluvad rühmavanem, rühmajuhataja ja abid ning salkadejuhid ja abid, kes veel sügisel on rühmaperes, koostavad rühma avakoosoleku kava. Nad arutlevad algava tegevusaasta juhtkonna koosseisu, määrates tüdrukute salkadesse kuuluvuse vastavalt eale, huvidele ja sobivusele. Määratakse kindlaks kandidaadid rühmajuhi, abi, salkade juhtide ja abide kohale, milline koosseis esitatakse rühma avakoosolekul juhatuse ettepanekuna. Selline juhtkonna kandidaatide kindlaksmääramine kaitseb meid juhusliku ja ebasobiva valiku eest. Kodutütred-juhid olgu ettevõtlikud tüdrukud, täpsed ja püüdku täita kodutütred põhimõtteid.

Samal koosolekul koostatakse algava aasta töökava. Nende ettepanekutega esinetakse rühma avakoosolekul. Juhtide koosolekul jagatakse ka juhatuse liikmete ülesanded avakoosolekul.

Kodutütred rühma tegevuskavas on nõutav kahe rühmakoosoleku pidamine: sügisel avakoosolek ja kevadine lõppkoosolek. Tarviduse korral võib ka erakorralisi koosolekuid kokku kutsuda.

Koosolekud peetakse hariliku koosoleku korra järgi. Juhatab kas rühmajuhataja või selleks palutud rühmavanem, viimane eriti juhul, kui on tegemist nooremate kodutütredga. Protokollib rühmajuhi abi. Koosoleku protokollid

kantakse rühma protokolliraamatusse. Koosoleku kestus on soovitatav mitte üle 1 tunni. Pärast koosolekut võib korraldada veel ühismänge, et tüdrukud üksteisega ka mängus tutvuksid.

Alljärgnevas antagu rühma avakoosoleku kava.

1. Avamine. 2. Suvise tegevuse aruandeid. 3. Järgneva aasta töökava. 4. Rühma-juhatuse valimine. 5. Rühma salkadesse jagamine ja salkade juhatuste valimine. 6. Ameti tunnuste üleandmine. 7. Kohapeal algatatud küsimusi. 8. Lõpetamine.

Koosolek võiks kanda pidulikku ilmet, kuna ta on otsustava tähtsusega rühma elus. Päevakorra 6. punkti all kinnitab rühmavanem uue juhatuse liikmeile rinda eraldusmärgid ja annab juhtidele viled.

Rühma koosseis korraldatud ja töökava koostatud, võib alata tegeliku tööga rühmas. Uued salgajuhid esimesel salgakoondusel koostavad üldjoontes oma salga töökava terveks aastaks kooskõlas rühma töökavaga, mille, pärast juhtide koondusel läbiarutamist, kinnitab rühmavanem, jälgides, et sisu oleks sobiv tüdrukute eale ja astmele kodutütarde peres. Üksikasjaline kava koonduste kaupa koostatakse salgal lühemaks ajaks, 2—3 kuuks.

Töö tegelik läbiviimine sünnib koondustel. Koondused jagunevad salga-, rühma- ja juhtidekoondusteks. Salgakoondusi peetakse 2—3 korda kuus ja rühmakoondusi 1 kord kuus. Samuti tulevad juhid kokku 1 kord kuus, vajaduse korral sagedamini.

Salgakoondused taotleavad otsest tööd, kuna rühmakoondused enamikult pidulikku erilmet omavad. Juhtidekoondustel lahendatakse salkades ja rühmas esilekerkinud probleeme ja saadakse rühmavanemilt juhiseid töö läbiviimiseks iseseisvalt salgas.

Koonduse kestvus on keskmiselt 1 kuni $\frac{1}{2}$ tundi. Koondused alaku täpselt ja lõpetamise järele mingi tüdrukud otse koju.

Iga koondus andku midagi uut ja püüdku lähendada tüdrukuid kodutütre eesmärgile. Koondustel valitsegu töömeeleolu, rõõm, puhtus ja kord. Juhid püüdku olla tüdrukuile eeskujuks mõttes, sõnas ja teos. Koondustel püütagu luua võimalikult kooliõhkkonnast erinev sõbraliku koostöö vaim. Tegevus olgu korraldatud huviküllaselt nii, et tüdrukuis tõuseks soov ja vajadus koonduste järele.

Jälgime veidi salga koonduste korraldamist.

Salga koondust juhivad kodutütar-salgajuht tegevuskavas ettenähtud ja rühmavanema poolt kinnitatud kava järgi. Koonduse kirjeldused kantakse salga tegevusraamatusse. Salgakoondusi kirjeldavad koonduste korrapidajad, rühmakoondusi aga rühmajuhi abi. Korrapidajaid määratakse kokkuleppe korras (tähestiku järjekord jm.). Ta ülesandeks on hoolitseda koonduse ruumi korralikkude eest ning jälgida, et kõik vajalikud esemed oleksid käepärast, mida salgajuht soovis koondusel kasutada. Ta registreerib kohalolijad ja puudujad.

Salgakoondusi juhivad vahel ka rühmavanem ise, juhul kui koonduse õppeosa nõuab enamkogenenu abi. Võib ka lubada järjekorras kõigil tüdrukuil juhtida koondust. Samuti on mõeldav kindla tööjaotuse läbiviimine koonduse korraldamisel üksikute tüdrukute vahel, andes igapähele eriülesandeid üksikute koonduse osade täitmise näol, nagu avamine ja lõpetamine, õppeosa, kordamine, mängude korraldamine, laulud jne.

Salgakoonduse kava võib ehitada alljärgneva skeemi järgi.

1. Avamine. 2. Ülevaatus (kui see vajalik). 3. Eelmisel koondusel läbivõetu kordamine. 4) Õppe- ehk tööosa. 5. Meelelahutus. 6. Korraldusi ja teadaandeid. 7. Lõpetamine.

On ka koondusi, millede kavas, olenevalt peateemast, esineb ainult 3 punkti: 1) Avamine, 2) töö ja 3) lõpetamine.

Selle kava järgi toimub enamik koondusi majapidamise alalt või ettekannete valmistamisel peoks, pidulikuks koonduseks jne.

Kodutütardel on koonduste avamisel ja lõpetamisel kujunenud erilised kombed. Üks neist, mida kasutatakse rühma pidulikel- ja salga tõsisema sisuga koondustel, on avamine laualipu tõstmisega, kusjuures tüdrukud on liputervitusasendis, laulavad mõnd isamaalikku laulu või juht ütleb koonduse sisuga sobiva lause. Võib ka liputõstmise juures päris vaikselt liputervitusasendis olla. Koonduse lõpetamine sünnib vastavalt avamisele kas lipulangetamisel lipu tervitusasendis olles lauluga, kõnega või vaikusega. Koondust võib avada ja lõpetada ka sõprusringis seistes, laulu, kõne või vaikusega.

Töökoondustel, nagu majapidamine jm., võib tseremoonia ära jääda.

Salga koonduse teise punktina võib olla ülevaatus, kus korrapidaja kontrollib puhtust (küüned, käed, taskurätid jm.). Igal koondusel pole see vajalik, vaid ainult siis kui tüdrukute juures on korratust märgata.

Kui eelmisel koondusel õpiti midagi uut, siis võib järgmisel koondusel alguses seda korrata mänguga „Mina küsin — sina vastad“ või muul kujul. Kui häälestus tööks on tehtud, siis algab õppeosa, kus tutvume mingi järgumise kavade esitatud alaga või rakendamise tüdrukud selleks tööse. Õppeosa juures kasutatagu selgituseks ka pildimaterjali ja muid näitlikuks tegevaid vahendeid.

Õppeosale järgneva meelelahutuse alla võib võtta eespoolkäsiteldule sobivaid laule, mängu, vestlusi, jutte jm.

Enne koonduse lõpetamist määratakse kindlaks järgmise koonduse korrapidaja ja teatatakse rühmanema ja juhi korraldused.

Lõpetamine toimub eespoolmainitud korra järgi.

Olgu veel mainitud, et koonduste ilme ja käsitlusviis arvestagu tüdrukute iga ja huve. Nooremaile pakutagu rohkem mängulist ainet, vanematega aga siirdutagu päris asjalikult tööle, ära jättes sageli koonduse mänguosa.

Rühmakoonduste korraldamisel on juhtimine rühmanema või rühmajuhi kätes. Koonduse kirjelduse kannab rühmajuhi abi rühma tegevusraamatusse või kroonikasse. Ka rühmakoondustel on kindel avamiskord, mida vanem võib oma aranägemise järgi vastavalt koonduse sisule salgakoonduste avamis- ja lõpetamisvormidest kasutada. Tõsisemate rühmakoonduste avamisvormiks on harilikult lipu tõstmine, pidulikul puhul tuuakse ruumi suur rühma lipp, selle puudumisel aga suur riigi lipp.

Rühmakoondused on kas tõsisema piduliku erilmega koondused, nagu pidulik töotuse andmine ja erilised tähtpäevad, või jälle rõõmsaimelised nagu mardi- jm. koondused. Viimasel juhtumil võib liputseremoonia ära jääda, seda arendades mõne rahva kombega. Koonduse tegelikul korraldamisel rakendatagu võimalikult palju kodutütreid.

Juhtide koondustel, kus käivad koos rühmajuhatusse liikmed, salgajuhid ja abid, arutellakse harilikus koosoleku korras rühma ja salkade jooksvaid küsimusi ja tegevuskavade läbiviimist. Sügisel on aga päevakorral juhtkonna ja tegevuskavade koostamine. On oluline, et mõned agaramad tüdrukud väljaspool juhtkonda nendest koondustest pidevalt osa võtaksid, sest selle kaudu kasvatame uusi, kogemustega salga- ja rühmajuhate järgmiseks aastaks, kui senised juhid rühmast lahkuvad. Juhtide koondused protokollib rühma-

Kodutütarde N rühma töökava

Kuu nimi	Rühma ühiseid ettevõtteid	T ö i d ü k s i k u
		VI järk ja V järk
September	Kandidaatide vastuvõtmine. Rühmaavakoosolek. Töökavade koostamine. Asjaajamise korraldamine.	Viisakuse algnõudeid: palumine, tänamine, teretamine jne. Dramaatiline mäng „pood“. Jalutuskäik metsa. Taimede korjamisvõistlus. Jälgimismäng. Ettevalmistusi pidulikuks koonduseks. Mängude koondus.
Oktoober	Pidulik vastuvõtukoondus. Kodutütarde vanemad (emad ja isad) on tüdrukutel külla kutsutud. Viibitakse teelaus.	Tervitamine vormis ja lipule. Kotkamärk. Kella tundmine. Tee keetmine ja võileibade valmistamine.
November	Vanametalli korjamise päev. Mardiõhtu. Ettevalmistusi jõulukoonduseks — üldine lauluharjutus. Ilmub ajakiri „Lõke“.	Tervishoius: päikese värsked õhu ja puhtuse tähtsusest. Mardikostüümide valmistamine. Nukurõivaste heegeldamine. Jõulukingi valmistamine kodustele.
Detsember	1. detsembri aktus. Jõulukoondus. Kingituste valmistamine.	Ettevalmistusi jõulukoonduseks. Jõulupuu ehted.
Jaanuar	Uue aasta koondus. Rühma talipäeva korraldamine koos naaberrühmadega.	Kelgutamiskoondus. Nõõbi õmblemine. Noorema kodutütre 1. ja 2. seadus.
Veebruar	Vormide muretsemine. Rühma orkester. Vabariigi aastapäeva puhul isamaalik õhtu piduliku tööruuse andmisega. Suusavõistlused. Kodukultuuripäevast osavõtt.	Hümn. Lipuvärvid riigilipul. 3. ja 4. seadus. Tervituste õppimine. Noorema kodutütre lubadus. Kordamine. Katsed VI järgule. Ettevalmistusi isamaaliseks õhtuks.
Märts	Vastla koondus. Rühma rahaline pidu.	6. seadus. Tolmulapi õmblemine. Mängude koondus. 7., 8., 9. ja 10. seadus. Taimede kasvatamine: sibul, oras.
Aprill	Üleringkonnalised võistlused. Üleriigiliste kodukaunistusvõistluste algus.	Noorema kodutütre seaduste ja lubaduste kordamine. Katsed V järgule. Lihavõtelaua kaunistusi munakoortest. Jalutuskäik teejuhatamisega.
Mai	Jalutuskäik-kiirkoondus. Emadepäevaks üllatuste valmistamine. Kevadkoosolek.	Kangelaste lugude jutustamine võimaluse korral ajaloolises kohas. Lilledel istutamine.
Juuni, juuli, august	Rühma laager. Ringkonnalaagrist osavõtt. Suvikodu. Matkad. Sport.	V järgu kodutütred võtavad rühmalaagrist osa. Ühised lühemad matkad. Marjul käigud. Sportimine.

*) Selle töökava koostamisel on peamiselt arvestatud kodutütarde põhimäärustes ettenähtud seitset kujunevat töö kestel, olenevalt kodutütarde huvidest, vabast ajast ja teistest töötingimustest.

1. sept. 1937. a. — 1. sept. 1938. a.*)

te s s a l k a d e s

IV järk ja III järk	II järk ja I järk
<p>Seenelkäik. Lõuna seentega. 10 kodumaa taime. Looduse kaitsest. Linnud ja linnukaitses.</p> <p>Ettevalmistusi pidulikuks vastuvõtukoonduseks.</p> <p>Kodutütarde seaduste kordamine ja nende seletamine. Kes on kodutütar?</p> <p>Tervitamine ravis ja väljaspool rivi.</p> <p>Laagri tüübid. Telk. Varustus.</p>	<p>Toidukambri ja keldri korrashoid (praktiliselt).</p> <p>A. Kitzbergi õhtu tema 10. surmapäeva puhul. Signaliseerimine. Laagriplatsi planeerimine. Telgi püstitamine. Tervitamine ravis ja väljaspool rivi.</p>
<p>Pioneerilast: laagrihoodi mudeli valmistamine. Telgi sisustus.</p> <p>Rivi: käsklused ja seisangud.</p> <p>Sõlmed, nööri kokkupanek. Katseid.</p> <p>Lõuna või õhtusöök.</p>	<p>Suurpuhastus. Talve akende ettepanek. Eesti rahvakunsti omapära.</p> <p>Rivi: liikumine, peatumine, käsklused.</p> <p>Jalutuskäik õhtul tähtede järgi orienteerimise õppimiseks.</p> <p>Laager: ehitused laagris. Mudelite valmistamine. Telgi sisustus. Katseid.</p>
<p>Põhimõisteid signaliseerimisest.</p> <p>Marditoitude valmistamine.</p> <p>Katseid.</p>	<p>Imiku hoidmisest.</p> <p>Rahvatantsude koondus.</p> <p>Katseid.</p>
<p>Puhtuse tähtsusest.</p> <p>Piparkookide ja vorstide valmistamine.</p>	<p>Jõulutoite.</p> <p>Külaste laud.</p>
<p>Eesti maalikunstniku või kujuri elulugu. Eesti helilooja ja ühenaistegelase elulood. Elulugude õhtu. Laager: lõkkes. Jäljed lumel.</p>	<p>Sõlmed. Signaliseerimine.</p> <p>Siselõke, külas teised salgad.</p> <p>Laager — lõkkes.</p>
<p>Rahvuslipp. Vapp. Hünni saamise lugu. Kordamine. Katsed IV järgule.</p> <p>Ajaloo õhtu — külas II ja I järgu tüdrukud.</p>	<p>Rahvustoitide kursus, mis lõpeb kodukultuuri päevaks näitusega.</p> <p>Ettevalmistusi isamaalikuks õhtuks.</p>
<p>Vastlatoitude valmistamine.</p> <p>Signaliseerimine.</p> <p>Esmaabi kursus — kohaliku jaosk. arsti juhatusel.</p> <p>Sanitaarpaun.</p>	<p>Esmaabi kursus, kohaliku jaoskonnaarsti juhatusel.</p> <p>Sanitaarpaun.</p>
<p>Tööd köögivilja aias.</p> <p>Kevadpühade kohvilaud.</p> <p>Signaliseerimine vabas looduses.</p>	<p>Aiatöö.</p> <p>Kaartvisandid.</p> <p>Laagri köök, toidud.</p> <p>Päevase toidukava koostamine.</p>
<p>Teemärgid.</p> <p>Ilmakaarte määramine mitmel viisil vabas looduses. Rivi: kordamine.</p>	<p>Katseid.</p> <p>Kirjutada töö kodutütarde üle.</p> <p>Palvekirja koostamine. Eluloo kirjeldamine.</p>
<p>Ringkonna laagrist osavõtt.</p> <p>Rühma laagrist osavõtt.</p> <p>Matkad.</p> <p>Marjulkäigud.</p> <p>Sportimine.</p>	<p>Ringkonna laagrist osavõtt.</p> <p>Rühma laagrist osavõtt.</p> <p>Osa tüdrukuid läheb matkale.</p> <p>Marjul käigud.</p> <p>Sportimine.</p>

järkude töökava, kuna on jäänud märkimata huvialalised eriharrastused ja erikatsed, millised üldi-

juhi abi. Juhtide koondusel võetakse läbi seoses tegeliku eluga küsimusi juhi kohustest, rühmaasjaajamisest, tegelikust salgatööst, riivilistest oskustest, laagritarkustest jne. Tutvustakse mitmesuguste käsiraamatutega ja kirjan-dusega kodutütarde ja teiste noorte organisatsioonide alt.

Sellise salga, rühma ja juhtide koonduste tähe all möödub talvine tegevus. Maikus koostab juhtide koosolek kevadise rühma koosoleku kava, kus esinetakse aruannete ja suvise tegevuse üksikasjalise kavaga. Jagatakse ka üksikuile juhtidele kohustused suveks.

Kevadise koosoleku kava:

1. Avamine. 2. Punktide süsteemi tagajärgede teatamine (juhul kui rühmas oli võistlus). 3. Talvise tegevuse aruanne. 4. Suvise tegevuse üksik-asjaline kava. 5. Kohapeal algatatud küsimused. 6. Lõpetamine.

Suveks läheb rühm koolist laiali, kuid üksikud tüdrukud või grupid võivad matkata, käia ühiselt marjul jne. Rühm tuleb kokku suvel laagris või mõnel muul suuremal pidustusel. On ka üksikuis kohtades, nagu alevit jm., kus rühm saab ka suvel töötada. Sel juhul on kõik tegevus pöördunud välja loodusesse, kas matkates, sportides või mõnesuguseid kasulikke töid tehes (nagu osavõtmine kodukaunistamise võistlustest jm.).

Kodutütarde organisatsioonis on rakendatud salgatöö süsteem. Sest sellise ühinemise mooduse juures on meil parem üksikuid tüdrukuid vastavalt eale, arenemisele ja huvidele töösse rakendada. Terve rühmaga töötades korraga on võimatu üksikuid haarata. Väikeses salgas aga töövõimalus õpetab ara ja tagasihoidlikumagi ennast avaldama. Laste ja noorte eale on iseloomustav tegutsemise tarve. Salgasüsteem võimaldabki igapäevale oma töö ja ülesande, mille lõpuleviimine loob tõsise töötahte ja rõõmu. Seepärast tuleb täiskasvanud juhil tagasi tõmbuda sääli, kus tüdrukud on suutelised ise tööd juhtima ja organiseerima. Loomulik on, et äsja asutatud rühmas töö korraldamine koondub täiskasvanud juhile alguses, aga aja jooksul suunab tark juht tüdrukud töösse, ise olles vaid nõuandja ja hädakorral kaasaaitaja. Gümnaasiumi- ja keskkoolirühmad on suutelised õige suurel määral tüdrukute eneste juhtimisel töötama, seda näitab tegelik elu. Täiskasvanud juhil peab tüdrukutega töötamisel kaduma õpetaja ja asemele tulema tüdrukute austatud ja armastatud vanem sõber.

Iga tagajärjeka töö tagab kindel kava. Seepärast on kodutütarde rühma-des sügisel tööalguses päevakorral rühmade ja salkade töökavade koostamised.

Olgu siin näitena toodud ühe rühma kava, mis haarab endasse tüdrukuid algajast kuni I järku ettevalmistava kodutütreni. Antud kavas pole märgitud laule ega mängu (vt. lk. 644 ja 645).

Töö mitmekesistamiseks võib korraldada järgmist: salkade tegevusraamatute võistlused, rahvastepalli võistlused, võrkpallivõistlused, külaskäigud naaberrühmadesse, vestluskoondused mitmesugustel teemadel, ajalehe välja-loigete kogud, jalutuskäigud koos visandite tegemisega loodusest, rühma-ajakirja kaanepildi võistlus, kirjandite võistlus, vaestele jõululingituste valmistamine, kõneõhtud, lindude söödalaudade korraldamine, suusatamine, rühma-kodu sisustamine, salgaõhtud, kodukaunistamisvõistlustest osavõtt jne.

Järgukatsete sooritamise kõrval on veel võimalus erioskustes erikatsid sooritada.

Rühma ja salkade töökavade koostamisel jälgitagu, et kavad ei oleks ülekoormatud ja oleksid kohandatud ning sobivad rühma iseloomule, võimalustele ja ümbrusele.

Järgukavade läbitöötamisel tuleb silmas pidada asjaolu, et see ei muutuks teoreetiliseks, kiireks läbiõppimiseks, vaid et tüdrukul oleks võimalus üksikuid küsimusi praktiliselt omandada. Algkooli rühmades olevaile tüdrukuile on soovitatav kava läbi võtta kuni III järguni. Nii et VI klassi tüdrukud oleksid enne jõule sooritanud IV järgu katse, mille järele saavad õiguse anda vanema kodutütre töötuse. Kevad-semestril, kui aeg lubab, võivad tutvuda juba osaliselt III järgu kavaga. Algkooli lõpetanuile ja keskkooli tüdrukuile jääks siis läbitöötamiseks III ja II järk, ning edasi juba rohkemarenenud kodutütred valmistuksid I järguks ja noorte magistriks. Katsete vahel võib vaba aega kasutada erikatsete sooritamiseks.

Töö juures ei ole oluline just sooritatud katsete hulk, vaid tüdrukute üldine arendamine kodutütarde kasvatuses vaimus.

Hõimudevahelisi vaimse koostöö konventsioone.

V. Altkoa.

Hõimumaade, Eesti, Soome ja Ungari kultuurilukku jääb 1937. aasta tähisastana. On ju alla kirjutatud kõigi kolme maa vahel kultuurilepingud, mis peavad andma legaalse aluse nende maade vaimsele ühistööle. Seega muutub senini eraharrastusena viljeldud vaimne sõprus, mis toetus sageli isiklikel tutvusel ja vahekorral, nüüdsest peale valitsusaparaadi kaudu juhitud süstemaatiliseks ühistööks.

Lepingute sari algas Eesti-Ungari vaimse koostöö konventsiooniga, mille alla kirjutas Eesti Haridusminister 13. oktoobril Budapestis. Sellele järgnes oktoobri lõpupäevil Soome-Ungari lepingu allakirjutamine sealsamas ja viimaks Eesti-Soome leping, mis kirjutati alla Helsingis 1. detsembril Eesti ja Soome Haridusministrite poolt. Nii on kõik hõimud omavahel seotud kahekordse lepingusidemega.

Kultuurilepingud taotleavad võimalikult tihedat koostööd allakirjutanud maade vahel, eeskätt teaduslikul alal, aga ka koolide, teatrite, kinode, raamatute levitamise jne. vastastikust toetamist on arvestatud. Eriti kaugele läheb selles suhtes Eesti-Soome leping, mida on asjaomasites ringides nimetatud isegi mõlema maa vaheliseks kultuuruniooniks. Et sidemed Soomega tihedamaks on kujunenud, sõltub loomulikult nii keelelisest kui ruumilisest naabrusest. Kõigele sümboolsele vaatamata, mis ka ei tuntaks Ungari vastu, ei saa kujuneda laiemaulatuslikku läbikäimist selle maaga. Kui mõeldav on näit. teadlaste vahetamine Ungariga, siis teame, et sel puhul keel suuri takistusi teeb, kuid näit. õpilaste või õpetajate vastastikune läbikäimine on juba keele tõttu, aga samuti ka kauge maa tõttu peaaegu võimatu. Ungari jääb ikkagi meile maaks, mida saavad külastada üksikud, laiadele hulkadele jääb tutvus selle maaga võimalikuks ikkagi sekundaarselt kirjanduse, filmi jne. kaudu.

Sarnaseis tingimuses on Ungari suhtes ka Soome. Ei ole soomlaselegi kergemini mõistetav lõunahõimu keel ja matk sinna on pisut veelgi pikem, mida, tõsi küll, aitab lühendada toekam rahakott.

Neist ruumilisist ja keelelisist kaugusist tingituna on omandanud nii Eesti-Ungari kui ka Soome-Ungari kultuurlepingud tahaksin ütelda teatud akadeemilise kallaku. Isiklikest kokkupuuteist arvestatakse teadlaste ja üliõpilaste vastastikusi vahetusi ja uurimis- ja õppimistingimuste mõlemapoolset soodustamist. Sellele lisaks tuleb kultuurvarade vahetamine ja informatsioon. Sarnaste tingimuste tõttu on nii Eesti kui Soome lepingud täiesti ühesugused.

Konventsioonid mõlema maa vahel on lühikesed, koosnevad vaid 16 artiklist. Ungari valitsus kohustub toetama edaspidigi Ungari Instituute Tartu ja Helsingi ülikoolide juures, samuti ülal pidama ja arendama Soome-Ugri Instituuti József Eötvösi kolleegiumi juures. Viimase juures luuakse soodustatud töötamistingimused eesti ja soome teadlasile. Eesti ja Soome kohustuvad ülal pidama ungari keele lektoraate Tartus ja Helsingis, Ungari oma-

Haridusminister kol. A. Jaakson kirjutab alla Eesti-Soome vaimse koostöö konventsioonile. Seisavad vasakult Soome Välisminister R. Holsti, Eesti Chargé d' Affaires E. Hõbemägi, Soome Haridusminister U. Hannula, Saatkonna nõunik P. Pajula, HM Koolivalitsuse dir. V. Altoa, Soome Haridusministeeriumi kantselei dir. J.W. Kahluto ja Soome Peaminister A. K. Cajander.

korda asutama vastavad lektoraadid Budapestis Peter Pazmany ülikoolis. Mõlemas maas moodustatakse segakomiteed valmistavad kavad, mille järgi korraldatakse keeleteaduslikke, etnograafilisi, arheoloogilisi ja muid soome-ugri rahvuslike teaduste uurimisi. Uurimistöid toetavad valitsused võimalust mööda. Samuti toetavad valitsused teaduslikke kongresse ja ühinguid, mis töötavad mõlema rahva vaheliste suhete tugevdamiseks. Toetamisele kuuluvad ka Soome-Ugri kultuurkongressid, mida peetakse võimalust mööda igal neljandal aastal. Lepinguis on ette nähtud hõimupäevade korraldamine kooles iga aasta oktoobrikuu kolmandal laupäeval, milleks tuleb pühendada üks õppetund. Parimaks peetud viisil tuleb omistada tähelepanu ka lepingu-

osaliste rahvuspühadele: Eesti omale 24. veebr., Ungari 15. märtsil ja Soome 6. detsembril.

Valitsused kohustuvad soodustama vastastikust loengute pidamist teiste maade ülikooles, andma stipendiume ja muid soodustusi ülikooli õppejõududele, uurijaile ja üliõpilasile. Kooles tarvitatavais õpperaamatuis omistatakse tähelepanu lepinglaste kultuurile, elule ja oludele, kusjuures raamatud olgu kirjutatud sõbralikus vaimus. Kavatsuste teostamiseks kutsutakse igas maas ellu segakomiteed, mille alamkomisjonid töötavad Tallinnas ja Budapestis, resp. Helsingis ja Budapestis. Alamkomisjoni juhatajaks on vastava maa haridusminister ja need astuvad kokku vähemalt kord aastas. Komisjonid teatavad vastastikku, milliseid teaduslikke või kirjanduslikke teoseid oleks sobiv tõlkida lepinglaste keelde, soovivad näidendeid teatreile ja filme linastamiseks. Edasi on ette nähtud lepingumaade muusika ja vastavate loengute võtmine raadiokavva, teaduslike väljaannete vahetamine ja raamatukogude vastastikune varustamine eesti ja ungari, resp. ungari ja soome raamatutega. Eri artikkel näeb ette sportlike suhete korraldamist.

Nagu ülaltoodud lühikesest kokkuvõttest selgub, on silmas peetud eriti teaduslikku koostööd ja seda õigusega, sest siin takistab kõige vähem distants. Laiemat üldsust arvestavad paragrahvid, mis kõnelevad lepinglaste kunsti ja teaduse populariseerimisest raadio, teatri, kino ja tõlkekirjanduse kaudu. Raamatukogude varustamisest ungari raamatutega on ikkagi eeskätt Tartu Ülikooli raamatukogu huvitatud, sest ei maksa illusioone teha, nagu leviks tulevikus nimetamisväärselt ungari keele oskus. Sama takistus on olnud ka koolide ühistöö süvendamisel takistuseks. Selletõttu on tulnud piirduda vaid hõimutähtpäevade meeldetuletamisega. Igati tervitav on kavatsetav ulatuslikum ja otsene informatsioon õpikute jaoks. See aitab levitada teatmeid ka laiemais hulkades.

Kuigi ülalpool on tulnud sedastada kultuurlepingu piiratust, siis ometi ei saa seda selle tõttu alahinnata. Ei ole üldse mõeldav ega vajalinegi, et kahe rahva kultuurilisis kokkupuuteis massid vahetult kaasa oleksid tõmmatud. Olulisim on kasvava vaimse juhtkonna mõjutamine ja selleks pakub kõnesolev leping küllaldaselt võimalusi ja soodustusi. Eriti tuleb hinnata koostöö võimalusi nn. rahvuslike teaduste — keeleteadus, etnograafia jne. alal. Neil töömail on tegelemine hõimumail võimalikult laialt vältimatu ja lisaks on need teadused alaks, millel väikerahvail kõige rohkem on eeldusi silmapaistvate tulemuste saavutamiseks. Mõne teise teaduste rühma juures puuduvad paratamatult väljavaated juba kasvõi majanduslikel põhjusil: Tartu Ülikool ei suuda näiteks kunagi sisse seada füüsikainstituuti, mis võistleks mõne Ameerika ülikooli omaga. Kuid oma rahvuslike teaduste uurimise alal oleme võistlematult häis tingimusi. Võib kindlasti ennustada, et avarduvad võimalused soodustavad nende õitsengut juba lähemaski tulevikus.

Avaramad võimalused, mis tingitud lähedast naabrusest, samuti kaugele arenenud kultuurilised suhted olid eelduseks, et Eesti-Soome kultuurleping kujunes Ungariga sõlmitud konventsioonest palju kaugele ulatavamaks. Lisaks sellele pole kahtlust, et selle teostaminegi toimub viljakamalt. Eesti-Soome konventsioon koosneb 18 artiklist. Ülikoolide ja teaduslike asutiste koostöö, teadusliku informatsiooni, raadio, teatrite repertuaari jm. osas ühtub viimane leping täiesti Ungariga sõlmitud lepinguga. Peale selle näeb Soomega sõlmitud kultuurisobimus võimalusi koolide ja õpetajaskondade ühistöök. Vastavad artiklid kõlavad järgmiselt: „Mõlema maa valitsused kohus-

tuvad vajaduse korral reserveerima oma maa keskkoolide ja algkoolide õpetajaid ettevalmistavate asutiste õpilastele võimaluse õppida teise lepinguosalise maa keelt“ ja „Mõlemad valitsused soodustavad ja võimaluste piires toetavad stipendiumidega teise lepinguosalise maa kutsekoolide õpilaste, abiturientide, õpetajate, ametnike ning muude selliste isikute praktiseerimist oma maa asutistes ja ettevõtetes.“ Esimene, võiksime ütelda „Keele artikkel“, taotleb hõimumaa keeleoskajate pealekasvu. Vaidlematult on selleks vajadust. Kes tunnevad kasvõi soome ja eesti õpetajate üha tihenevat koostööd, teavad, millist takistust on tekitanud just vastastikune keele mitteoskamine. Pidu-likel sündmusil saadakse ju asjast üle kasvõi naeratuste ja mõnesõnaliste lau- sete abil. Kuid argitões, näit. ühiste loengute korraldamisel õpetajate kong- ressel, peab lektor ettekande pidama talle endalegi piiratult tuntud keeles ja osa kuulajaid ei saa jälgida loengut. Veelgi raskem on lugu kirjanduse luge- misel. Kuid teatavasti ei maksa eestlastele palju vaeva, et aru saada soome keelest, nii ka vastupidi. Vaja ainult veidi hääd tahtmist, kui veel lisaks on alus pandud juba seminaripingil. Lähemal aastail peaks saavutama, et hõimu- maa keelt osataks seevõrra, et jutlemisel kui ka ettekandel tarvitataks oma keelt, millest teise maa töökaaslased aru saavad ja oma keeles vastata võivad. Täielikku keeleoskust nõuda oleks liigne, selleks ei jätku tavalisel haridus- töölisel aegagi. Keeleoskuse leviku eeltingimuseks oleks, et ülikoolist tulevad keskkooli emakeeleõpetajad oleksid parema ettevalmistuse saanud soome keeles. Praegune moodus, kus piiratakse pelga lektori kursusega, ei piisa selleks. Mõeldav oleks kas ulatuslikuma kursuse nõudmine õpetajakutsele valmistuvailt üliõpilasilt või lisaksamite sooritamine didaktilis-metoodilises seminaris. Eriti tähtis on praktilise keele oskus. Mäletan oma ülikoolipäe- vilt. Grammatikat ei osanudki väga halvasti, kuid raske oli kõnes koostada 5—6-sõnalist lauset, veelgi puudulikum oli soomlase kõne jälgimine. Kuid see viga on hõlpus parandada. Üliõpilaste tööd see küll veidi raskendab, kuid sellega tuleb leppida. Tulevikus olgu reegliski, et iga ülikoolist tulev eesti keele õpetaja olgu suuteline andma algõpetust soome keeles.

Igasuguses rahvastevahelises läbikäimises on tähtis koht isiklikel kokku- puuteil ja vahetul võõra maa ja rahva tundmaõppimisel. Sellest seisukohast on tervitavat eespool tsiteeritud artikkel, mis kõneleb vastastikusest tundma- õppimisest ja praktiseerimisest teisel maal. Tahame loota, et nüüdsest peale võimaldub ka õpetajate vahetamine mõlema maa koolide vahel. Meil on Soomest paljugi õppida, eriti mis puutub kooli seesmist korda ja õpilaste meelsuse kasvatamist. Arvame võivat aga ka soomlastele mõndagi pakkuda. Sellise õpetajate vahetuse väärtuslikuks lisasaaduseks oleks hõimumaa sügavam tundmine, mis kajastuks muidugi ka õppetöös. Kuid töötamine teissuguses miljões igale õppejõule oleks suureks virgutavaks teguriks ka arvestamata hõimusuhteid.

Tuleks mainida veel üht artiklit Eesti-Soome lepingus. Selle järgi kohus- tub kumbki lepinglane võimaldama teise maa keelt kõnelevalle kodanikele algõpetuse saamist emakeeles. Praktikas kujuneb selle nõude täitmine küll ühepoolseks. Ta ülesandeks on lahendada eeskätt ingerlaste kooliküsimust. Eesti kooli Soomes tekkida vaevalt küll saab. Helsingis elab kaunike hulk Eesti kodanikke, kuid need pole kaugeltki kõik eestlased ja veel vähem leidub seal lapsi, kes astuksid eestikeelse kooli. Mõne aja eest on Helsingi linna koolivalitsus kavatsenud eestikeelse kooli avamist. Andmete kogumisel sel- gunud, et kooliealisi lapsi oli umbes 30, kuid kavatsetavasse kooli astuda soo-

vijaid olnud midagi neli. Meil on heameel konstateerida, et Eesti ingerlaste suhtes on enamgi teinud, kui nõuab seda käesolev leping. Ingeris töötab praegu kaks soomekeelset kooli. Üks neist puhtsoomekeelne nelja klassiga Kullakülas, kus õpilaste arv on kõikunud 15—20 piires, nende hulgas mitu allakooliealist, teine on Kallivere kool, kus tegutsevad paralleelselt eesti ja soome harud. Soome komplekte on kaks, I—III ja IV—VI kl. Õpilaste vanemad võivad vabalt valida eesti ja soome haru vahel. Tõsi küll, soome harusse asutajate arv on viimaseil aastail vähenenud, kuid koolide sulgemist või eestikeelseiks muutmist ei ole kavatsatud. Leping nõuab kooli avamist, kui teise maa keelt kõnelevate koolikohuslikkude isikute arv samas paikkonnas on vähemalt kakskümmend.

Kõneldes Eesti-Soome kultuurlepingust ei saa piirduda ainult selles märgitud küsimuste loendamisega. Selle tähendus on hõimumaade vaimses

Soome ja Eesti koolivalitsuste juhid Helsingi ringhäälingus 1. det. 1937. Istuvad vasakult Soome Koolivalitsuse peadirektor dr. O. Mantere ja HM Koolivalitsuse dir. mag. V. Alittoa. Seisavad F. Moor ja Soome kooliraadio toimetaja H. V. Santala.

elus kaugelt suurem. Nagu Eesti Haridusminister ühes oma kõnes allakirjutamise puhul peetud pidustusil tähendas, märgib kõnesolev konventsioon uut etappi sugulasrahvaste vaimses koostöös. Kui Eesti-Soome vahelised esimesed kokkupuuted olid algul vaid üksikute teadlaste või rahvajuhtide omad, siis kasvas sellest hiljem üha levinev vaimne lähenemine, mis siiski baseerus puhtisiklikel vahekorral, siis nüüd on pandud hõimutööle legaalne alus. Kuid milgi tingimusel ei tohi asja nii käsitleda, et nüüdsest peale suhted peaksid muutuma ametlikeks, kroonulisteks. Asja hingeks jäävad ikkagi sooja südamega hõimusõbrad, kuid nende tegevust toetavad ja soodustavad valitsused. Seda ametlikkusest üleulatuvat sõprust toonitas ka Soome Haridus-

minister U. Hannula, kes väitis pöördudes Eesti Haridusministri poole ter- vitusega, et soomlased ei näe külalises mitte ainult nende läheda naabrimaa ametlikku esindajat, vaid enne kõike vennasrahva keskest saabunud armas- tatud ja austatud sõpra, kelle õnnelikuks ülesandeks on luua endisest lähemaid ja südamlikumaid sidemeid vabade soome-ugri rahvaste vahel. Lepingut sõlmima tulnud Eesti Haridusministrit võeti vastu pidulikkuse ja vajaliku ametlikkusega, kuid sellega liitus kõikjal soe südamlikkus ja sõbralikkus. Eriti tuli see ilmsiks Grand hotellis hõimuorganisatsioonide poolt korralda- tud lõunasöögil. Kuigi sellest osa võttis palju kõrgeid ametlikke külalisi, valitses õhtul sama südamlik õhkkond, nagu eesti õpetajad on harjunud nägema koosviibimisel hõimumaa õpetajatega.

Ilma üksikasjadesse tungimata märkigem, et sõlmitud leping seab eesti koolidele ta kõigil astmeil uusi ülesandeid, kuid avab ka uusi perspektiive. Ei maksa loota, et oodatavat koostööd algatataks ülalt, ametlikult. Sõna jääb ikkagi õpetajaskonnale, kellelt ootame senise töö jätkamist ja süvendamist.

Keskkooli ja gümnaasiumi õpilaste hindamine õppeaasta esimesel veerandil.

J. Grüntal.

Õpilaste hindamine esimesel veerandil on mitmeti huvitav, sest siis tavaliselt õpetajad hindavad eriti karmilt: püütakse õpilaste puu- dustest aegsasti informeerida vanemaid ja õigeaegselt hoiatada õpi- lasi; klassikursuse mittelõpetamist sügisesed hinded ei põhjusta.

Täieliku ja üksikasjalise pildi saamiseks Haridusministeeriumi Kooli- valitsus korraldas k.a. novembrikuus ankeedi õpilaste hindamisest esimesel veerandil. I g a s keskkoolis ja gümnaasiumis täideti i g a klassi kohta ankeet- kaart, mille tõetruu proov leidub lk. 653. Kaardid kontrolliti Koolivalitsuses, avastatud eksitused õiendati koolis. Igal kaardil on klassijuhataja ja kooli- juhataja allkiri, mis tagab kaardi andmete täielist vastavust tõsioludele ja lubab võtta ankeeti aluseks kõnesoleva küsimuse mitmekülgselt uurimiseks.

Käesoleval aastal töötab meil keskkoolis ja gümnaasiumes kokku 455 klassi 15 703 õpilasega. Koolid jaotuvad loomulikult tüüpide järgi pro- gümnaasiumideks, reaalkoolideks ja gümnaasiumideks (I kl. uus, V kl. vana gümna.). Teiselt poolt on kasulik liigitada koolid veel nende ülalpidajate ning õiguste järgi. Nõnda tekivad järgmised koolide rühmad:

- A — avalikud koolid, s.o. riigi ja omavalitsuse poolt ülalpeetavad koolid, kus õpetajate palgad maksetakse seaduses ettenähtud ulatuses riigikassast;
- B — õigustega erakoolid, s.o. need erakoolid või nende koolide klassid, kus palgad samuti maksetakse riigikassast;
- C — õigusteta erakoolid, s.o. need erakoolid või klassid, kus kõik kulud kannab ülalpidaja eraasutus või -isik;
- D — vähemusrahvus-keelsed koolid.

Klasside arv, õpilaste arv, rahuldavate õpilaste arv,
P — poeglapsed, T — tütarlapsed,

Tabel nr. 1.

Kool		Progümnaasium																	
lass		I			II			III			IV			V			Kokku		
Õpilaste sugu		P	T	K	P	T	K	P	T	K	P	T	K	P	T	K	P	T	Kokku
A.	Klasside arv . . .			22			30			31			30			29			142
	Õpilaste arv . . .	547	459	1006	648	646	1294	622	631	1253	586	551	1137	553	528	1081	2956	2815	5771
	Rahuldavate õpil. arv	281	344	625	329	437	766	273	361	634	231	305	536	249	341	590	1363	1788	3151
	Keskmine edukus .	52	72	62	51	68	59	44	57	51	40	55	47	45	65	55	46	62	55
	Mitterahuldavate hinnete arv . . .	556	191	747	669	361	1030	815	520	1335	839	524	1363	626	345	971	3505	1941	5446
B.	Klasside arv . . .			2			2			8			9			9			30
	Õpilaste arv . . .	22	81	103	19	85	104	147	227	374	149	233	382	129	227	356	466	853	1319
	Rah. õpilaste arv .	9	60	69	4	45	49	60	114	174	65	107	172	65	104	169	203	430	633
	Keskmine edukus .	41	74	67	21	53	47	41	50	47	44	46	45	50	46	48	44	50	48
	Mitterah. hinnete arv	23	29	52	30	80	110	221	226	447	217	301	518	141	238	379	632	874	1506
C.	Klasside arv . . .			9			11			6			4			5			35
	Õpilaste arv . . .	162	243	405	180	251	431	94	112	206	39	82	121	84	87	171	559	775	1334
	Rah. õpilaste arv .	87	137	224	81	136	217	24	38	62	10	23	33	38	28	66	240	362	602
	Keskmine edukus .	54	56	55	45	54	50	26	34	30	26	28	27	45	28	39	43	47	45
	Mitterah. hinn. arv .	155	191	346	181	206	387	191	184	375	79	152	231	97	154	251	703	887	1590
D.	Klasside arv . . .			6			9			9			9			11			44
	Õpilaste arv . . .	79	66	145	133	91	224	163	117	280	128	130	258	175	160	335	678	564	1242
	Rah. õpil. arv . . .	44	42	86	45	49	94	62	66	128	46	57	103	69	81	150	266	295	561
	Keskmine edukus .	56	64	59	34	54	42	38	56	46	36	44	40	39	51	45	39	52	45
	Mitterah. hinn. arv .	66	47	113	187	85	272	230	112	342	177	135	312	225	177	402	885	556	1441
Kõik koolid kokku	Klasside arv . . .			39			52			54			52			54			251
	Õpilaste arv . . .	810	849	1659	980	1073	2053	1026	1087	2113	902	996	1898	941	1002	1943	4659	5007	9666
	Rah. õpil. arv . . .	421	583	1004	459	677	1136	419	579	998	352	492	844	421	554	975	2072	2875	4947
	Keskmine edukus .	52	69	61	47	63	55	41	53	47	39	49	45	45	55	50	44	57	51
	Mitterah. hinn. arv .	734	458	1192	1067	732	1799	1457	1042	2499	1312	1112	2424	1089	914	2003	5725	4258	9983

Klasside edukus ja mitterahuldavate hinnete arv.

K — P ja T kokku.

Realkool												Gümnaasium								
I			II			III			Kokku			I			V			Kokku		
P	T	K	P	T	K	P	T	K	P	T	K	P	T	K	P	T	K	P	T	K
		27			14			13			54			22			35			57
614	527	1141	290	303	593	198	266	464	1102	1096	2198	329	265	594	591	461	1052	920	726	1646
247	300	547	103	153	256	80	154	234	430	607	1037	175	157	332	237	218	455	412	375	787
40	57	48	35	51	43	40	58	50	39	55	47	53	59	56	40	47	43	45	52	48
837	489	1326	443	276	719	256	237	493	1536	1002	2538	312	219	531	892	533	1425	1204	752	1956
		4			2			2			8			7			11			18
107	84	191	45	50	95	37	46	83	189	180	369	81	139	220	136	210	346	217	349	566
40	30	70	17	14	31	14	12	26	71	56	127	47	80	127	38	103	141	85	183	268
37	36	37	38	28	33	38	26	31	38	31	35	58	58	58	28	49	41	39	52	47
137	89	226	46	93	139	50	98	148	233	280	513	74	99	173	285	206	491	359	305	664
		2			2			2			6			6			3			9
36	79	115	40	68	108	39	53	92	115	200	315	58	56	114	22	57	79	80	113	193
8	38	46	10	31	41	9	34	43	27	103	130	19	33	52	12	41	53	31	74	105
22	48	40	25	46	38	23	64	47	23	52	41	33	59	46	55	72	67	39	66	55
74	99	173	87	85	172	81	38	119	242	222	464	72	41	113	23	26	49	95	67	162
		8			9			8			25			9			18			27
39	29	68	38	39	77	33	31	64	110	99	209	76	94	170	178	193	371	254	287	541
17	16	33	13	18	31	20	14	34	50	48	98	27	39	66	72	93	165	99	132	231
44	55	49	34	46	40	61	45	53	45	49	47	36	42	39	41	48	44	39	46	43
51	21	72	67	56	123	38	49	87	156	126	282	100	87	187	234	186	420	334	273	607
		41			27			25			93			44			67			111
796	719	1515	413	460	873	307	396	703	1516	1575	3091	544	554	1098	927	921	1848	1471	1475	2946
312	384	696	143	216	359	123	214	337	578	814	1392	268	309	577	359	455	814	627	764	1391
39	53	46	35	47	41	40	54	48	38	52	45	49	56	53	39	49	44	43	52	47
1099	698	1797	643	510	1153	425	422	847	2167	1630	3797	558	446	1004	1434	951	2385	1992	1397	3389

Vähemusrahvuste koolid erinevad mitmeti eesti koolidest; seepärast rühmadesse A, B, C on kogutud ainult eestikeelsed koolid, kuna vähemusrahvuskeelsed (juudi, läti, rootsi, saksa ja vene) koolid moodustavad eraldi ühisrühma D.

Tabelisse nr. 1 on kogutud ankeedist saadud üldandmed. R a h u l d a v a t e õpilaste all on mõeldud neid õpilasi, kes esimesel veerandil ei saanud ühtki „puudulikku“ ega „nõrka“, mis peituvad nime all mitterahuldavad hinded. Klassi edukuseks nimetame rahuldavate õpilaste arvu protsentides klassi õpilaste üldarvust. Tabelist nr. 1 on näha, et 1937/38. kooliaasta esimesel veerandil meie keskkool ja gümnaasium töötas üldise keskmise edukusega 49, s.t. rahuldavate õpilaste % õpilaste üldarvust on 49 ehk teisiti: 51% õpilast sai vähemalt ühe „puuduliku“ või „nõrga“, igatüks keskmiselt 2,15 mitterahuldavat hinnet.

Edukus 49 on fiktiivne, nagu iga keskmine: ta ainult iseloomustab olukorda kõige jämedamais joontes. Tegelikult kõigi 455 klassi edukus on tugevasti hajutud.

Edukus	0—25	esineb	36	klassil	(A — 9, B + C — 16, D — 11),
„	26—50	„	217	„	} s.o. 84,5% kõigist klassiest,
„	51—75	„	168	„	
„	76—100	„	34	„	

Esineva edukuse maksimum on 100 (4 klassi, neist üks eesti progümnaasiumi täiskülitatud II klass ja 3 D-rühma reaalkooli klassi, kus kokku 9 õpilast), ülemkvartiiil 59, mediaan 48, alamkvartiiil 37, miinimum 0 (üks vähemusrahvuse reaalkooli II klass 5 õpilasega).

Koolitüüpidest on progümnaasiumil keskmine edukus kõige suurem ja reaalkoolil kõige väiksem; koolirühmadest näitab relatiivselt suurimat keskmist edukust rühm A, ainult gümnaasiumi osas on rühmal D keskmine edukus suurem kui teistel rühmadel.

Edukus langeb klassi numbri kasvamisega, suurenedes jälle lõppklassis. Tähelepanu väärt on tütarlaste tunduvalt suurem edukus kui poiste oma kõigis klassides, koolitüüpides ja muudes rühmitusis. Ainult B-rühma reaalkoolis jääb tütarlaste keskmine edukus poiste omast maha. Leidub väga vähe üksikuid klasse, kus tütarlaste edukus on väiksem poiste omast. Ühis-klassides langeb tütarlaste edukus, kuna poiste edukus tõuseb umbes sama võrra, nagu ta tütarlastel langeb, keskmiselt 5—6 võrra.

Küsimusele, kas võib rahulduda esineva edukusega, on ainult üks vastus: muidugi mitte, ta on liiga kõikuv ja üldiselt liiga madal. Kõikuvus on ehk paratamatu, kui pidada silmas, et hinnatavaid on 15 700 ja hindajaid umbes 1 100, kelle hindamisprintsipiibid pealegi pole ühtlustatud ega fikseeritudki: ühed näevad hinnanguis ainult sümbolites väljendatud koolitöös ilmnenud diagnoosi ja šifreeritud protokollil ning teadaannet vanematele laste saavutistest, teistel on hinded kasvatamisvahendiks, kolmandad tahavad hindamises näha mõlemat — protokollimist ja kasvatamist. Siin tekkivate probleemide lahendamisel meie ankeet abi ei paku. Küll aga pakub see ankeet ainet edukuse madala taseme põhjuste uurimiseks.

Vaatame, kuidas jaotuvad mitterahuldavad hinded ainete vahel. Tabel nr. 2 annab sellise jaotuse summaarseis andmeis eesti koolidest. Nagu näha tabelist, ainete osatähtsus mitterahuldavate hinnete põhjustamises on väga stabiilne.

Kõigist mitterahuldavaist hindeist keskkoolis ja gümnaasiumis kokku

Tabel nr. 2. Mitterahuldavate hinnete jaotus ainete vahel.

A i n e	Koolide rühmad	Progümnaas.		Reaalkool		Gümnaas.		Üldse	
		Hinnete		Hinnete		Hinnete		Hinnete	
		arv	%	arv	%	arv	%	arv	%
Emakeel . . .	A	1045	19	478	19	313	16	2729	18
	B + C	588	19	173	18	132	16		
	A + B + C	1633	19	651	19	445	16		
I võõrkeel . .	A	1092	20	378	15	295	15	2580	17
	B + C	502	16	150	15	163	20		
	A + B + C	1594	19	528	15	458	17		
II võõrkeel . .	A	469	9	361	14	294	15	1699	11
	B + C	334	11	112	12	129	16		
	A + B + C	803	9	473	13	423	15		
Matemaatika .	A	1177	21	637	25	340	17	3200	22
	B + C	672	22	236	24	138	17		
	A + B + C	1849	21	873	25	478	17		
Muud ained .	A	1663	31	684	27	714	37	4631	32
	B + C	1000	32	306	31	264	32		
	A + B + C	2663	31	990	28	978	35		
Üldse	A	5446	100	2538	100	1956	100	14839	100
	B + C	3096	100	977	100	826	101		
	A + B + C	8542	99	3515	100	2782	100		

18% langeb emakeelele, 28% võõrkeeltele, 22% matemaatikale, 32% muudele ainetele.

Seega õpilastele raskeimateks aineteks on: 1. võõrkeeled, 2. matemaatika, 3. emakeel.

Tabel näitab ka, et algkooli lõpetanuile edasiõppimisel keskkoolis teeb rohkem raskusi II võõrkeel ja matemaatika, võrreldes nende kaasvõitlejatega, kes 2 aastat varem läksid keskkooli üle. Võõrkeelte raskuse tõus gümnaasiumis kõneleb nõudmistest tugevast üleskrüvimisest.

Palju kõneldakse massilisest järeleaitamistundide võtmisest õpilaste poolt. Ankeet ei kinnita seda käibivat arvamist, näidates, et selliseid tunde võtab 15—25% õpilasist. Võimalik on küll, et isegi klassijuhataja eest varjatakse järeleaitamistundide võtmist. Kõige rohkem järeleaitamistunde nõuavad võõrkeeled: kuni 61% võetavaist tundidest langeb neile, nimelt B+C rühma reaalkoolis; teisel kohal on matemaatika (kuni 33%, nimelt A rühma reaalkoolis) ja kolmandal — emakeel (kuni 22%, nimelt B+C rühma reaalkoolis). Järeleaitamise tunnid muudes ainetes pole nimetamisväärse sagedusega.

Ankeet pakub kaaluvaid argumente väitele, et keskkoolis ja gümnaasiumis õppimine on osale õpilastest raske. Kuid sama ankeet lubab ka väita, et osale õpilastest koolitöö pole sugugi raske ega nõua neilt ülejäu käivat tööd. Nimelt selgub, et suur hulk õpilasi (keskmiselt 30% ümber, kuid üksikuis klasses ka 80%) õpib koolitöö kõrval muusikat, tantsu, keeli jm. Ankeet jätab aga selgitamata, kas need õpilased, kes harrastavad kõrvaltööd, kuuluvad nõrgemate või tugevamate hulka. Ankeet valgustab õpilaste edasijõudmist veel ühest küljest, näidates, milles kool ise näeb mitterahuldava edasijõudmise põhjusi ja kuidas ta püüab abistada nõrgemaid õpilasi. Nende andmete kirjeldamine aga ei mahu käesoleva ülevaate raamidesse.

Ülevaade Tallinna Linna Pedagoogilise Muuseumi tegevusest.

A. Janson.

A sjatu on selgitada, kuid võrd tähtis on õppetöös õppevahendite puudus: seda tunneb valusalt iga tõsine õpetaja. Kahjuks peab tunnustama, et koolide varustamine õppevahenditega ikkagi jääb tagaplaanile: omavalitsused võtavad koolieelarvesse selleks väiksemaid summasid, mõnikord päris naeruväärseid, ja neidki kärbitakse eelarve tasakaalustamisel. Praegu HM korralduse põhjal vallaomavalitsused on kohustatud 3 aasta jooksul muretsema koolidele õppevahendeid sundusliku nimekirja järgi. Peale selle korraldatakse kursusi nende valmistamiseks. Võib loota, et lähemas tulevikus osa koole saab varustatud õppevahendite minimaalse arvuga. Keskkoolid ja gümnaasiumid selles suhtes on halvemas seisukorras: endise keskkooli seaduse põhjal õppevahendite muretsemiseks oli määratud 20% õppemaksust. Kuid sageli tegelikult oli see lihtsalt seaduse vaga soov. Viimases kooliseaduses seegi nõudmine kadus. Pole siis imestada, et õppetöös valitseb peamiselt raamat. Mainitud puudust võivad kõrvaldada ja koolidele nende õppetöös appi tulla pedagoogilised muuseumid ehk, nagu nimetatakse neid omavalitsuste eelarve vormis, „õppevahendite keskkogud“.

„Eesti Koolis“ nr. 2 — 1937 oli lühike ülevaade Tallinna Linna Pedagoogilise Muuseumi üle. Allpool toodud andmed näitavad üksikasjalikult muuseumi tegevust üldse ja eeskätt õppevahendite laenutamise alal ühe aasta jooksul.

1936/7. aasta lõpul oli muuseumis õppevahendeid:

koduloos ja lasteaedade alal	138 eks.	füüsikas	827 eks.
emakeeles	431 „	keemias	18 „
matemaatikas	74 „	mikroskoopias	129 „
inimese anatoomias ja tervishoiu		geograafias ja gosmograafias	535 „
alal	270 „	ajaloos	330 „
zooloogias	779 „	tehnoloogias	125 „
botaanikas	275 „	joonistamises	89 „
mineraloogias ja geoloogias	651 „		
			kokku 4671 eks.

Peale selle on muuseumis rida aparate ja asju, mida tarvitatakse õppetöös ja mida ka laenutatakse koolidele, nagu projektsioon-aparaate, episkoope, filmiaparate, mikroprojektor, spiromeeter jne., mis kuuluvad rohkem kooli sisseseadesse; kokku neid on 35.

Diapositiive muuseumis on 4659, piltpostkaarte episkoobi jaoks 5990.

Endastmõistetav, et suur ja kallis õppevahendite kogu pole muretsetud 2—3 aasta, vaid 15 aasta jooksul, kusjuures suur osa on muuseumi tegelaste ja osalt ka õpilaste poolt valmistatud.

Muuseumi juures on varustusaed, kust koolid saavad taimi botaanikatundideks, nii et vähemalt kahe õpilase käes oleks läbivõetav elav taim.

Aruande aastal muuseumi kasutas: 29 algkooli, 18 keskkooli, 6 kutsekooli, 3 hariduslikku organisatsiooni ja 64 üksikut isikut. (Tallinnas on 38 algkooli, 22 keskkooli ja 24 kutsekooli).

Aasta jooksul nad kasutasid õppevahendeid:

koduloos	90	mikroskoopias	421
emakeeles	26	mineraloogias ja geoloogias	216
matemaatikas	23	geograafias	181
inimese anat. ja tervishoiu	532	ajaloos	457
zooloogias	1448	tehnoloogias	27

botaanikas	358	joonistamises	14
füüsikas	2488	seadiseid	332
keemias	87		
			kokku 6700

Diaposiitive anti välja 11 845, piltpostkaarte — 5 665.

Muuseumis on kaks klassi (auditooriumi), mida koolid kasutavad tundide andmiseks, sel juhul, kui koolil pole võimalust tunde korraldada tarvilisel kujul omas ruumis (näit. korraliku füüsikaklassi puudumisel, õppevahendite suurel arvul tarvitamisel jne.). Tunde anti ja üksikuid loenguid peeti (auditooriumides) aasta jooksul 678.

Muuseumi külastasid 37 õpilaste ekskursiooni.

Varustusaed andis koolidele taimi 341 klassitunnile.

Võrdlemisi vähe kasutavad kutsekoolid muuseumi kogusid. Põhjused on selged: omal erialal on igal koolil omad õppevahendid, seepärast nad kasutavad muuseumi õppevahendeid ainult üldhariduslikes aineis.

Eelmisest on näha, et muuseumi kogusid kasutavad organisatsioonid (teaduslikud ja muud seltsid, skaudid, noored kordad jne.) oma haridusliku töö jaoks, samuti ka üksikud isikud.

Nii on pedagoogiline muuseum, nagu näha eespool toodud andmeist, liikuv õppevahendite keskkogu: suuremat osa neist õppevahenditest koolid kasutavad laenu kujul. Kuid osa muuseumi on statsionaarne: kogud seisavad vitriinides ja kappides; esemeid võib vaadelda ainult muuseumi ruumes. Säärast ilmet omavad: akvaariumid kodumaa ja eksotiiliste kaladega, kodumaalindude voljäär, geoloogiline ja kodumaa-loomade tuba, segipaisatud ajaloolised esemed.

See muuseumi osa kui ka liikuv osa on juba nii suured, et need võiksid pakkuda huvi laiemale publikule; sellest võiks tekkida avalik populaarteaduslik rahvamuseum, kui kogusid täiendada ja süstematiseerida ja ühes sellega muretseda muuseumile avaramad ruumid. Seda mõtet peetakse silmas muuseumi tegelaste poolt kogude täiendamisel ja monteerimisel.

Muuseumis on pedagoogiline ja teaduslik raamatukogu 11 055 köitega ja tellitakse 32 pedagoogilist ajakirja eesti, soome, saksa, vene, inglise ja prantsuse keeles.

Seda kasutavad peamiselt õpetajad; antakse raamatuid ka õpilastele, kes võtavad osa muuseumis korraldatavatest praktilistest tööd. Raamatute kasutajaid oli 355, kes võtsid 3 703 raamatut.

Muuseumi raamatukogu kasutavad peale Tallinna õpetajate ka Harjumaa õpetajad Tallinna linna ja Harjumaa' ajutise maavalitsuse kokkuleppe põhjal. Maavalitsus maksab muuseumile 60 kr. aastas posti, pakkimise ja muude kulude katteks; muuseum saadab õpetajate nõudmisel neile raamatuid. Omal ajal maavalitsus trükkis raamatukogu pedagoogilise osa katalogi, mille järgi õpetajad valivad raamatuid.

Silmas pidades, et muuseumil on arvatavasti suurim pedagoogiline raamatukogu Eestis, on muuseumi juhatas mitu korda kriipsutanud alla, et seda kogu võiks teha üleriigiliseks pedagoogiliseks raamatukoguks ja seega võimaldada kõigile õpetajaile kasutada pedagoogilist kirjandust. Linnavalitsus andis selleks oma nõusoleku, oleks ainult tarvis umbes 1500 kr. kindlat riiklikku toetust, kuid see kavatsus ei leidnud teostamist raha puudusel.

Nii kujuneb muuseumi tegevus ja kaasabi koolidele otsekoheses õppetöös.

* * *

Muuseumi tegevuses on aga veel teine tähtis osa: ta annab Tallinna õpilastele võimalust töötada vabalt oma huvide ja kalduvuste kohaselt. Koolides selleks otstarbeks asutatakse õpilaste ühinguid, peamiselt humanitaar- kui ka spordialal; loodusloo alal on see aga raske lihtsalt majanduslikel põhjustel. Tallinnas oli võimalus seda korraldada muuseumi juures. Mitme aasta kestel on muuseumi poolt organiseeritud õpilastele praktilisi töid. 1936/37. aastal töötasid 18 rühma: zooloogias, entomoloogias, botaanikas, inimese

anatoomias ja geograafias. Õpilased töötavad rühmades muuseumi ruumes ja laboratooriumides harilikult kord nädalas à 2 tundi. Sügisel nende arv oli üle 300 õpilase, kevade poole see arv langes kuni 200-ni. Veebruarikuus avati õpilaste tehniline töötuba, mille ülesandeks oli soodustada laste tehniliste kalduvuste arenemist vaba töö abil sel alal. Töid korraldati linna II käsitöö klassis, kus keskmiselt 50 õpilast valmistasid käsitöö õpetajate ja meistrite juhatusel mitmesuguseid mudeleid (nagu lennukeid, elektrikelli, elektrimootoreid ja teisi). Üldse aasta jooksul muuseum korraldas 370 kahetunnilist praktikumi.

Rühmad töötasid alljärgnevate kavade järgi, mis töötati välja praktiliste tööde juhatajate poolt vastava kirjanduse, kooli kavade ja muuseumi praktika põhjal. Kavad kehtivad 3 aastat, kusjuures juhatajate nõupidamine igal aastal teeb väiksemaid muudatusi.

Allpool on toodud lühidalt nimetatud tööde sisust kokkuvõtteid 1935/36. a.

Botaanika I. Taimede määramise I (noorema) rühma praktikumi sihiks oli tutvustada õpilasi määramise tehnikaga ja rõhutada üksikute sugukondade tähtsust. Võeti läbi näiteks: umbrohtude küsimus, maapinna rikastamine lämmastikuga, kivisõe lademetekkimine jne. Sammalde ja samblikkude tundmaõppimine toimus vaatluste abil luupide ja mikroskoopidega. Viimastel tundidel uuriti planktonit akvaariumidest ja valmistati vaatluste jaoks heinabakterite kultuure.

Botaanika II (vanema) rühma õpilased tutvuvad taimeorganite anatoomilise ehitusega ja taime eluavaldustega. Praktikumi siht on arendada õpilaste vaatlus- ja otsustamisvõimet iseseisvate järelduste tegemiseks. Selle saavutamiseks on terve õpetus rajatud õpilaste isetegevusele. Kõik katsed ja vaatlused toimetab õpilane iseseisvalt, võimaluse korral ka omal initsiatiivil.

Zoologia I (noorema) rühma praktikumi sihiks oli tutvustada õpilasi selgrooliste ja selgrootute loomade ehitusega ja ühenduses sellega selgitada üksikute elundite tegevust. Loomade siseehitusega tutvunemine toimus lahkamise teel. Oma tähelepanekuid fikseerisid õpilased joonistena vihikuisse. Ühenduses lahkamisega valmistati püsipreparaate. Peale lahkamise määrasid õpilased kodumaa kalu, muuseumis leiduvaid kodumaa linde ja imetajaid.

Zoologia II. Enamus II (vanema) rühma osavõtjast oli varem töötanud nooremas zoologiarühmas, mõned üksikud olid töötanud keemias ja botaanikas. Peatähelepanu pühendati organoloogiale seoses histoloogiaga. Preparaeriti skelette, peaaju, silma, kopsu, seedimiselundeid, igakord rõhutades võrdlevat anatoomiat. Histoloogiast vaadeldi mikroskoobi all katteid, sidekudet, lihaskudet, närvikudet ja verd. Vaadeldi valmispreparaate ja valmistati neid ka iseseisvalt; viimased anti üle koolidesse õppevahendeiks. Teisel semestril mõned õpilased tegid iseseisvalt vaatlusi ja uurimisi.

Entomoloogia praktikumi sihiks on tutvustada õpilasi putukate-maailmaga, eriti õpetada praktiliselt määrama putukaid, muretseda õpilasile vähemalt sugukondade määramist võimaldavaid eestikeelseid tabeleid, tutvustada praktiliselt õpilasi meie olude kahjulike ja kasulike putukatega. Määramisvõtted õpiti töötades frontaalsel meetodil, edasi praktiseeris iga õpilane individuaalselt, määrates ka muuseumimaterjali, oma kogusid või koguni loodusloo õpetajate poolt saadeturud koolide kogusid. Määramise eel käis vastava seltsi morfoloogia tundmaõppimine, õpilased vaatlusid putukaid, valmistasid mikroskoobilisi püsipreparaate nende kehaosadest ja joonistasid vaadeldut.

Kevadiseks tööks oli tutvustada õpilasi putukate kogumise tehnikaga, mida ka praktiliselt püüti kasutada kahel ekskursioonil Tallinna lähemasse ümbrusesse.

Inimese anatoomia, füsioloogia ja tervishoiu praktikumi eesmärk on võimaldada keskkooliõpilasil, kes tunnevad erilist huvi tervishoidlike küsimuste vastu, süvendada koolis omandatud teadmisi, tegelikult tutvuneda lihtsamate tervishoidlike uurimismeetoditega ning esmaabi võtetega.

Praktikumil võeti läbi: liikumisaparaat, nahk, veri ja vereringvoolu-aparaat, hingamis- ja seedimisaparaat, nahk, neerud ja kuseteed, aistmisaparaadid ning närvikava, sugulised küsimused; nimetatud aparaatide ehitus, funktsioonid, haigused ja nende ärahoie, esmaabi võtted mitmesuguste haigestumiste puhul.

Praktikulistel töodel prepareeriti loomade elundeid, valmistati ja vaadeldi mikroskoobilisi preparaate, tehti katseid jne. Teoreetilisi seletusi anti äärmiselt lühendatud kujul, niipalju kui see oli tarvilik asudes praktilisele tööle, mille kestel anti ka täiendavaid seletusi.

Praktikumi lõpul korraldati ekskursioonid linna tapamajasse ühes külmetushoonega ja laboratooriumiga, linna aurupesumajasse ühes desinfektsioonikambriga, linna vee- ja filtervärki laboratooriumiga, linna keskhaiglga lahkamiskambrisse (inimeselaiha lahkamise pealtvaatamine).

1936/37. aastal korraldati füüsika praktikum. Enne seda muuseum ei võtnud seda organiseerimisele ruumi puudusel. Sel aastal leiti võimalus korraldada praktikumi tunnid füüsika laboratooriumis ja tööd algasid kolmes rühmas.

Kaks rühma töötasid ühes frondis ja tegid järgmisi töid.

Mehaanikast: mitmesugused mõõtmised, mitmest ainekst geomeetriliste kehade ja mitmesuguste vedelikkude erikaalu määramine (mitmes variatsioonis).

Arhimedese seadus, ujumise nähtused, erikaal Arhimedese seaduse põhjal, õhukaal ja rõhumine, Boyle-Mariotte'i seadus, katsed õhupumbaga.

Soojusest: Termomeetri põhipunktid. Joonpaistumise koefitsient. Kalorimeetriselised tööd. Jääsulamise ja veekeemise soojuse määramine. Katsed vedela süsihappugaasiga.

Magnetismist: Põhikatsed ja magneetväljade fikseerimine.

Elektrist: Põhikatsed elektrostaatikast.

Valgusest: Füsioloogilised valguse nähted.

Vanemate õpilaste rühm.

Igal õpilaste rühmal oli omaette töö. Töid oli järgmisi.

Leegi temperatuuri määramine; juhtme elektritakistuse määramine; traadita telegraafi ehitamine; pikksilma ehitamine; läätse valgusjõu määramine; hõrendatud gaaside elektrijuhtivuse uurimine jm.

Füüsika praktiliste tööde kohta võib märkida järgmist: muuseum ei saanud neid korraldada terves ulatuses riistade puudumisel: esimesel aastal muretseti neid täielik komplekt ainult mehaanika ja soojuse tööde jaoks.

Teiselt poolt selgus, et füüsika praktikum mõõtmistega ning uurimisega tuleb korraldada ainult gümnaasiumiõpilastele; progümnaasiumi- ja reaalkooliõpilastele tuleks koostada tööd erikava kutselise ilmega, et võimaldada süveneda füüsilistesse nähetesse.

Eelmisel aastail oli erigrupp mikroskoopia praktikumiga. Aga silmas pidades, et praktikum kandis peamiselt tehnilist laadi, mis lõpuks muutus osavõtjaille igavaks ja teiselt poolt see kasutas materjali botaanikast ning zooloogiast, jäeti see praktikum välja ja selle arvel suurendati bioloogiliste ainete omi paralleelsete rühmadega. Mikroskoobilist tehnikat õpilased omandavad nüüd mainitud rühmades, nii et see leiab oma õige koha botaanilistes, zooloogilistes ja anatoomilistes töödes.

Keemia alal töötas õpilasi kolmes järjekorralises rühmas.

I rühmas töötasid õpilased neist klassidest, kus keemia on uus õppeaine ja võetakse koolides läbi enamasti teoreetiliselt või katsete demonstreerimisega õpetajate poolt. Muuseumis korraldatavate praktikumide siht on õpilastel võimaldada praktiliselt tegutseda keemia alal.

Praktikulistel töödel õppisid I rühma õpilased katsetades tundma aine omadusi, valmistasid lihtsamaid ühendeid ja said ühendeist lagunemise ehk aselduse teel soovitavaid aineid. Katsete valikul on silmas peetud igapäevases elus tarvitataavaid aineid ja püütud selgitada tähtsamaid keemilisi nähteid.

Endastmõistetav, et see praktikum oli seotud eeskätt tutvumisega tehniliste võtetega, mis tarvilikud keemia-töodes, näit. klaasi lõikamisega, painutamisega ja puhumisega, korgi puurimisega jne. Oma tähelepanekuid aine omaduste uurimisel ja valmistamisel märkisid õpilased vihikusse.

Keemia II rühma praktikumi sihiks oli edasi arendada I rühmas alatud tööd, eriti rõhku pannes iseseisva töötamisviisi arendamisele, et III rühmas oleks õpilasil võimalik lahendada iseseisvaid elulisi ülesandeid.

Töö algas sügisel väävliga, nimelt: väävli füüsikaliste omaduste vaatluskatsed, väävlihapend ühes tema praktilise kasutamisega, väävelhappe valmistus, osalt koguni kodumaa saadustest — nimelt püriidist. Veel valmistati „antikloori“ — päevapiltide kinnitajat ja kloorgaasi hävitajat; mitmesuguseid väävlit sisaldavaid lõhkeaineid ja tulevärke. Sama üksikasjalikult võeti läbi raud ja vask: valmistati puhast rauda tärmiidi abil, tsingiti rauda, valmistati terve rida rauavärve, vasevärve ja kunstsiidi. Aasta lõpul anti lühike ülevaade kvalitatiivse analüüsi lihtsamaist võttest. Tutvuti leekreaktsiooniga ja katioonide I ning II rühma analüüsiga.

Töö praktikumis toimus individuaal- ja rühmatöö printsiibil. Keerulisemat aparatuuri vajavate suurte katsete puhul töötas rühmas kuni 8 õpilast, enamail juhtudel 2—3.

Keemia III rühma praktikumi sihiks oli juhtida õpilaste keemia alal toimuvat iseseisvat tööd, pakkuda õpilastele lahendamiseks jõukohaseid praktilisi ülesandeid nii anorgaanilise kui ka orgaanilise keemia vallast.

Selles rühmas analüüsiti kodumaa mineraale: kipsi, fosforiiti, kaltsiiti, püriiti, Kroodi ookit, glaukoniiti. Teiseks tööks oli mitmesuguste salatintide valmistus ja salakirja avastamine.

Orgaanilise keemia vallast valmistati piiratud väga mitmesuguseist aineist käärimise teel, edasi eetrit ja suhkrut (tärglisest, filterpaberist ja koguni puust).

Kolm täiesti iseseisvalt töötavat 2 gümnaasiumi abiturienti tutvusid kõigepealt analüütiliste kaaludega, valmistades kõik muuseumi laboratooriumis vajalikud lahud ja edasi asusid iseseisvatele tööle tehnoloogias.

Selles rühmas toimus töö täiesti individuaalselt. Õpilased said koguni igaüks, või kahe peale, omaette tööjuhise ja materjali ning lahendasid ülesandeid peaaegu täiesti iseseisvalt.

Astronoomia praktikumi õpilased õppisid tundma tähti ja tähtkujusid; joonistasid otsese vaatluse järgi tähtkujusid, märkides iga tähtkuju joonise juurde vaatluse kuupäeva ja kellaaja ning peatahe asimuudi ja kõrguse (viimaseid hinnati silma järgi); tutvusid kuu pinnamoodustustega kuu kaardil; otsisid pikksilma abil kuu tähtsamad pinnamoodustused (Tycho kraater, Mare Serenitatis jne.). Peale selle korraldati õpilaste ja praktikumi juhataja poolt ettekandeid. Suureks takistuseks praktilistel töödel olid pilves ilmad.

Geograafia rühma sihiks oli tutvustada õpilasi praktiliselt geograafiliste kaartidega, nende lugemisega ja valmistamisega.

Esimeseks tööks oli leppemärkide tundmaõppimine, siis topograafilise kaardi lugemine, tema järgi profiilide joonistamine, edasi kahest või enamast erikaardist sõltusprofiilide joonistamine. Viimaseks tööks oli geograafiliste õppevahendite valmistamine, nimelt tehti kolmest ideaalmaastikust vineerist lahtikäivad mudelid: Laiuse vooremaastikust, Rõuge kupelmaastikust ja Irboska ürgorgude maastikust.

1933. aastal asutati muuseumi juurde svine bioloogiline ekskursioonijaam. Selle ülesandeks on: viia õpilasi, eriti neid, kes suveks jäävad linna, lähemale loodusele ja ergutada ning kasvatada neid kodumaa uurimisele ja tundmaõppimisele.

Läinud aastal korraldati 24 ekskursiooni Tallinna ümbruses ja üle Eesti. Peale selle organiseeriti teaduslik 12-päevane ekskursioon Soome. Jaama tegevusest võttis osa umbes 50 õpilast. 20. jaanuaril 1933. a. hakkas töötama muuseumi juures Tallinna Keskkoolide

Loodussõprade Ühing (TKLÜ). Ühingu tööst võtavad osa õpilased kui ka õpetajad. Ühingul on oma juhatus, kes juhib ta tööd HM Noorsoo Osakonna poolt määratud valve all.

Ühingu tööst võttis osa 1936/37. õppeaastal 297 õpilast ja 9 õpetajat. Ühing korraldas: 1) liikmeile ekskursioone loodusesse ja mõningatesse ettevõtetesse, näit. elektrijaama, filterveevärki jm.; 2) koosolekuid nooremaile ja vanemaile liikmeile üle nädala, kus õpilased ja õpetajad kandsid ette referaate looduslool alalt, või peeti seltskondlikke kohtuid.

Soome-Ugri kultuurkongressi ajal TKLÜ korraldas oma praktiliste tööde näituse. Aasta jooksul on korraldatud 19 ekskursiooni, 32 referaat- ja muud koosolekut.

Aruande aastal korraldas muuseum õpilaste kinoetendusi kinos „Gloria-Palace“. Neil etendusil demonstreeriti harilikult üht suuremat kultuurfilmi, mis oli leida Tallinnas, kodu- ja välismaa kroonikat, vahel ka mõned teaduslikku lühifilmi ja lõpuks naljapilte. Nii korraldati 14 etendust, mida külastas 14 309 õpilast, neist 3 711 maksuta; teised maksid pääsmete eest à 10 senti.

* * *

Majanduslik külg kujunes läinud aastal järgmiselt.

1. Teenistuse tasu	Kr. 5 627.18
2. Majanduslikud kulud (kantselei, küte, valgustus, remont, vallasvara soetamine, varustused)	Kr. 6 214.15
3. Raamatukogu	„ 1 008.24
4. Õppevahendid	„ 4 804.60
5. Õpilaste praktilised tööd	„ 1 597.67
Kokku	Kr. 19 251.84

Nende kulude katteks saadud:

riigilt	Kr. 600.—
linnaltp	„ 18,651.84

Muuseumil on kasutada kahekordne maja ühes mansard- ja keldrikorraga, kus asuvad keemia ja füüsika laboratooriumid. Kuid samas majas neljatoalised korterid kasutab emade nõuande punkt ja õpilaste ambulants. Peab tunnistama, et ruumid kipuvad igapidi kitsaks jääma. Õppevahendite kabinetid, auditooriumid, laboratoorium on väikesed ega vasta tegelelikele nõudeile.

Muuseumi tegelaste koosseis on järgmine: direktor, füüsika, bioloogia ja noorte osakondade juhatajad, laborant, raamatukoguhoidja, kantseleiametnik ja kaks teenijat. Peale selle muuseumis töötavad 6 praktiliste ja tehniliste tööde juhatajat, kes muuseumi koosseisu ei kuulu. Ülalnimetatud tegelastest ainult kolm on täiesti linna teenistuses normaalse palgaga; teised saavad töötasu, mis pole ette nähtud linna palkade tabelis.

* * *

Eespool toodud andmeist selgub, et Tallinna pedagoogilise muuseumi tegevus jaguneb kahte ossa: ühelt poolt ta aitab koolidele lahendada õppevahendite ja üldse näitliku õpetuse küsimust ja teeb seda palju laiemas ulatuses, kui seda võiks teha üksik kool oma summadega; teiselt poolt ta aitab lahendada õpilaste mõistliku vaba aja kasutamise küsimust, pakkudes võimalust töötada vabalt oma huvide järgi teaduse, tehnika ja tulevikus ka kunsti alal.

Muuseumi tegevus arenes mitte niipalju teoreetilistest lähtepunktidest, vaid tegeliku kooli ja õpilaste elunõuetest. Võib arvata, et samad nõuded on ka mujal Eestis teistes linnades ja maal. Esmalt õppevahendite keskkogud. Peale Tallinna on korralik pedagoogiline muuseum Tartus. Alus pandi ka Pärnus ja Kuressaares, kuid seal asi kipub soiku jääma. Koolitegelased ja peamiselt õpetajad ei tohiks seda alगतust lubada maha matta. Nende kihutustöö — pealekäimine kohalikele üksikuile haridustegelastele ja sõpradele, oma-

valitsustele, oma aktiivsus, isiklik esemete korjamine ja valmistamine, näitused jne. kindlasti annavad tulemusi. Uute koolimajade ehitamisel võib suurendada füüsika ja loodusloo kabinette, nii et siin võiks tunde anda ka teised koolid, kasutades selle kooli laiendatud kogusid. Siin võiks ju juurde ehitada 2—3 ruumi teiste õppevahendite hoidmiseks. Teiseks õpilaste praktilised tööd loodusloo alal. Endastmõistetav, et väikestes linnades ei saa nii laialt organiseerida õpilaste töid, nagu Tallinnas, ja neid spetsialiseerida erialadel. Siin seda soodustab õpilaste ja õpetajate - spetsialistide rohkus. Provintsilinnades võiks näiteks asutada õpilaste kodumaa uurimise ühinguid. Neis võiksid leida maad zooloogilised, botaanilised, geoloogilised tööd, mis annaksid materjali ja esemeid kas pedagoogilisele muuseumile või kohalikule muuseumile. Viimasel juhul seesugused ühingud leiaksid poolehoidu ja toetust kohalike omavalitsuste, kultuuriliste organisatsioonide kui ka üksikute kohalike spetsialistide ja asjaarmastajate poolt. Edasi, need õpilaste ühingud võiksid astuda omavahelisse ühendusse, korraldada ühiseid ekskursioone, uurimisi ja organiseerida järjekindlat vahetust loodusloo materjali ja esemetega. Asjatu on rääkida, kui suur on selle töö kasvatuslik ja ühiskondlik tähtsus.

ARVUSTUSI

G. Ney — Antiikkultuuri ajalugu. Eesti Kirjanduse Selts. Tartu, 1937.
136 + VII lk. Hind 2 krooni.

Uudisteosena koolikirjanduse alalt on ilmunud G. Ney „Antiikkultuuri ajalugu“ (EKS, Tartu 1937), mis Tallinna Kolledžis peetud loenguist osalise ümbertöötamise tagajärjel on kohandatud gümnaasiumi I klassi kursusega (vana-aja osas), aga moodustab ka oma ette õpperaamatu antiiksest ehk vana-aja kultuurist.

Kuna euroopa kultuur baseerub peajoonetes kreeka-rooma kultuuril, siis parimaks arusaamiseks kaasaegsest kultuurist, nüüdisaja sotsiaalmajandusliku, avalikõigusliku ja haridusliku elu nähtustest on hädavajaline igale haritud isikule, eriti õppivale noorsoole tutvuda antiikrahvaste kultuuri tekkimisega ja arenemisega. Seni oli meil võimalus ainult võõrkeelse kirjanduse najal tungida kreeklaste ja roomlaste vaimuelu saavutuste sügavustesse, nüüd aga ilusas, moodses ja kergestiloetavas eesti keeles tehakse kättesaadavaks ja veenvalt tunnustatavaks euroopa kultuuri hellenogeensus ka neile, kes võõraid keeli küllaldaselt ei valda.

Antiikkultuuri tähtsust üldises kultuuriloos ja selle tundmaõppimise vajadust lugupeetud autor põhjendab järgmiselt: „Meie teaduslik terminoloovia (eeskätt teaduste ja nende osade nimetused) on kreekakeelne, sest Kreekas on saanud alguse ja teoreetilise põhjenduse üksikud teaduslikud distsipliinid. Filosoofia on täies ulatuses rajatud kreeka filosoofiale, eeskätt Platonile ja Aristotelesele. Nüüdisaja kirjanduses esinevad vormid (eepos, lüürika, draama, tragöödia jne.) on puhtaimal ning täiuslikemal kujul tekkinud ja välja arenenud Kreekas. Antiikaja arhitektoonilised vormid ja põhielemendid on korduvalt mitmesuguseis variatsioonides ja kombinatsioonides tarvitusele võetud hilisema aja euroopa ehituskunstis. Kreeka teiste kunstide, eriti skulptuuri põhimõtted ja tehnilised võtted on sajandite kestel juhtnööriks olnud hilisema aja kunstile. Ka meie ühiskonnavormide nomenklatuur (monarhia, aristokraatia, demokraatia, oligarhia jne.) viitab nende päritolule antiikajast“ (G. Ney. Antiikkult. aj., lk. VI).

Ülaltoodud motiividel autor peatubki esijoones Balkani rahvaste vanima, nn. Kreeta-Mükene ja Trooja kultuuri sugemete juures III—II aastatuhandel enne Kristust, siirdub

siis läbi tõusu- ja mõõnaaegade Periklese ajastu kreeka kultuuri kõrgustippudele (a. 500—323 e. Kr.) ja lõpetab oma õpperaamatu Rooma maailmariigi tekkimisega ja hellenistlike riikide vallutamisega ning ühtesulatamisega roomlaste poolt, mis andis uue suuna ja uued ülesanded kultuuri arenemisele (a. 510—30 e. Kr.). Rooma keisririigi ajal (a. 30 e. Kr. kuni 476 p. Kr.) muutuski, nagu kuuleme, antiikrahvaste loodud kultuur universaalseks, levides kõigi nende rahvaste juures, kes olid lähemas kokkupuutes roomlastega ka kreeklastega.

Jälgides igakülgselt antiikkultuuri arenemist, jälgib autor suure armastusega demokraatia võidukäiku Ateenas ja Rooma vabariigis, analüüsib terase vaatlejana sotsiaalseid vahetõrkeid ja seisustevahelisi võitlusi seoses rahvaste geopoliitiliste iseärasustega, vallutussõdade tagajärgedega ja feodaalkorra kujunemisega. Kõige rohkem ruumi ja elavat tähelepanu on pühendatud siiski vaimuelu nähtustele: usundile, teadusele, kirjandusele ja kunstile. Hõredamalt on käsitletud vaid need peatükid, millele kooli distsipliinide tsükliks tarvilikku lisa pakuvad teised õppeained, nagu eesti ja maailmakirjanduse ajalugu ühes kirjanduse teooriaga, mõtteteadus, usuõpetus jt.

Ainevalikus teataval määral on olnud autoril eeskujuks Petrogradi (Leningradi) ülikooli professori Th. Zelinski õpperaamat „Antiikkultuuri ajalugu“ („Istoriija antitshnoi kulturõ“, M. 1915), kuid valitud aine on vabalt, iseseisvalt ja teaduslikult kontrollituna edasi antud. Autori kriitilisest suhtumisest oma eelkäijasse ja eeskujusse võib leida ja tuua mõningaid näiteid. Zelinski Homerose-aegse ühiskonna liigestamisel mainib ms. ka kaupmehi, aga meie lugupeetud autor ei nimeta neid (lk. 12) põhjusel, et kaugemas minevikus (u. 1000 a.e. Kr.) kreeklastel iseseisvaid, talupoegadest erinevaid kaupmehi ei olnud, vaid linlased vahetasid käsitöö tooteid turul omamaa põllu-, karja- ja aiasaaduste vastu või foiniiklaste poolt levitatud kaupadega. Hiljem küll (u. VIII—VII s. e. Kr.) leidub kaubitsejaid ka Ateenas (lk. 23) jm. Akropolisel püstitatud väikest templit G. Ney loeb Athena-Võitja omaks (lk. 62), kuna aga prof. Zelinski arvab selle kuuluavt Athena saatjale — võidujumalanna Nike'le. Peatükis „rahandusest“ (lk. 22) prof. Zelinski näib olevat suurem õigus, kui ta nimetab ka kallismetallist löödud münte, talente ja miine, millest meie lgp. autor vaikib siinkohal, ehkki ta ise teisel tarvitab rahaühikuna ka talenti (vrd. lk. 45). Vähe on põhjust nimetada areopaagi „seadusiandvaks organiks“ (lk. 26), kuna selleks oli nõukogu (bulé) ja rahvakoosolek (ekleesia); areopaagile kuulus vaid järelevalve ja veto-õigus seaduste suhtes. Ei saa nõustuda sellega, et Solon moodustas riiginõukogu ainult „teise klassi kodanikest“ (lk. 27): sinna pääsesid kolme esimese klassi kodanikud. Kokkusurutud stiili lühisõnalisus on tinginud ebatäpsuse panatenaiaide pühitsemise kohta: mitte Peisistratos ei hakanud korraldama panatenaiaid (lk. 28), vaid neid pidustusi peeti ammu enne Peisistratost. Kui Kleisthenese riigikorralduses ei mainita ostrakismi (lk. 48), siis arvatavasti sel põhjusel, et see asutus on igaihele tuttav juba üldajaloo kursusest. Talvel (detsembris) peeti küll ka pidustusi Dionysose auks (Dionysia ta mikrá), kuid ei sobi ütelda, et „talvel peeti muude seas antesteeriaid Dionysose auks“ (lk. 53), sest antesteeriaid — „lilled“ pühad — langevad kevadele, mis Balkani poolsaarel on veebruari lõpus ja märtsis (11—13 antesteerionil) täies hoos (meilgi sel ajal on kevade lähenemas). Peatükis Rooma vabariigi magistratuuridest (lk. 100) ametnike arv (preetoreid 8, kvestoreid 20) on võetud diktaator Sulla päevilt; kuna aga vabariik püsis, ehkki enam nimepidi, veel 50 aastat ja lõpupoole (Caesari ajaks) mainitud ametnike arv oli kasvanud suuremaks kui Sulla ajal, siis oleks vist õigem võtta kõige väiksem ja kõige suurem arv, aga mitte vahepealne. Kui erakorralistest ametnikest räägitakse mitmuses ja toonitatakse, et „selleks oli kõigepealt diktaator“ (lk. 100), siis jääme õigusega ootama veel teisi erakorralisi ametnikke, aga neid kahjuks ei mainita. Mainimata on jäänud ka *comitia curiata* (lk. 101). Kas ei oleks õigem nimetada ennustajaid auguriteks, aga mitte, „auguri-deks“ (lk. 104), sest ladina keeles on selles sõnas lühike „u“. Pantheon on ehitatud Marcus Agrippa poolt 27. a. e. Kr., nagu sellest kõneleb templi frontoonil säilinud kiri: M. Agrippa

cos. tertium fecit. Restaureeris Pantheoni küll Hadrianus (vrd. lk. 127), aga mitte ei ehitanud (restaureerinud on ka hiljem Septimius Severus ja Caracalla).

Need ülaltoodud vähesed, enamasti redaktsioonilist laadi komistused ei vähenda sugugi käesoleva raamatu tõsist väärtust, mis pärast tuleb soojalt soovitada G. Ney „Antiikkultuuri“ nii koolinoortele kui iseõppijale ja igale haritud isikule.

Trükivõgu selles õpperaamatus on harukordselt vähe; neistki paar eksitavat viga on õiendatud raamatu lõpus. Üldse trükitehniliselt on raamat hästi õnnestunud. Kuid hind (2 krooni) on õpperaamatu kohta pisut kallisk; normaalne hind 136 lehekülje eest võinuks olla 1 kroon 50 senti.

V. Orav.

Riho Päts: Lemmiklaulik I—VI, algkooli I—VI kl. ning keskkooli I—III kl. lauluvara. K.-Ü. „Kooli-Kooperatiivi“ kirjastus, Tallinn, 1935—1937. Hind: 75, 95 ja 120 senti.

Kõne all olevate laulmike I ja II vihik ilmus juba 1935. a. sugisel; järgmisel aastal nägime III ja IV kl. kogusid ning käesoleva õppeaasta algul olid müügil ka V ja VI õppeaasta laulmikud.

Need lauluraamatud sisaldavad päale Haridusministeeriumi poolt nõutavate laulude (puudub vist ainult „Armas koht“) veel hulga täiesti uusi meloodiaid ja tekste. Suurem hulk laule on meie omilt heliloojailt. Päale nende sisaldavad „Lemmiklaulikud“ veel rohkesti ka võõraid ilusamaid viise ja eriti palju soome ning ungari omi. Eelviimaste kui lähima vennasrahva viiside hulka võinuks V vihikus veelgi tõsta kaanonite arvel.

Uusi, seni tundmatuid tekste on teoses üle 140. Täiesti uusi viise terves sarjas üle 220; kokku laule üle 500. Igatahes, kui mitte liiga palju, siis vähemalt küllaldaselt. Puht-estist viise on raamatuis üldse rublisti üle 200.

Sisult on selle kogu laulud märksa mitmekesisemad seni ilmunute autorite lauludest: päale harilike isamaaliste, aasta-aegade, püdu-, noorte- ja seltskonna-laulude sisaldab kogu veel hulga lastele suurt huvi pakkuvaid lõbusa tekstiga laulukesi: I—5, 10, 17, 23, 29, II—14, III—4, 5, 7, 8 jne. igas vihikus. Paljusid neid lõbusaid laulukesi on võimalik kasutada laulumängudena.

Süütu „Puutööliste laul“, „Lumesõda“, „Vabaduspäeval“ (I ja III) äratavad õpilaste tööind, mehisust ja kodukaitsetundeid. Oleks aga rohkem sääraseid laule!

Täiesti uusi ja väga huvitavaid oma sõnadelt ja meloodiliselt struktuurilt isamaalisi laule pakub teos mitmeid: IV—Maa meiega, Tervitus sünnimaale, Noorkotkaste lipulaul jm. Viimane laul ei kaota midagi, kui teda lauldakse punkteerimatultki, vastupidi: vähendab laste õppimisvaeva.

Taktijaotuselt on laulud valitud võrdlemisi tasasuhteliselt — igat liiki leidub (2-, 3-, 4- ja 6-osalisi takte), mõningaid laule segataktiski. — Samuti on rohkesti vaheldust ka helistikes; napilt on esindatud või puuduvad täiesti a-, e-, h-, cis- ja f- mollid. Seda aga ei või pidada sugugi puuduseks, sest et õpetaja võib vajaliku helistiku alati tahvlil vastava näite abil laste silme ette tuua. Märgetav ülekaal sarjas on duuridel.

Ulatuselt on laulude valik nähtavasti kujunenud välja tegelikust tööst: peaaegu kõik laulud tabavad märki ja suure valiku puhul võib iga kool leida endale parajaid. Sääli on kergetid ja väga raskeidki laule.

Siirdudes vaatlema käesolevate laulmike sõnastust, peame kohe nentima tööka, et ses suhtes on mindud mitu sammu edasi seniseist laulmikuist, mis vigadest ja vanust saksapärasusist kubisesid. Eriti uued tekstid tõstavad „Lemmiklaulikute“ väärtust. Aga ka vanade laulude sõnu on mitmeti kohendatud, nagu seda senigi on alati teinud iga uue laulmiku autor.

Vahe seisab ainult selles, et Riho Pätsul on kõne all oleva teose korrigeerimistöö (tehtu ulatuses) paremini õnnestunud kui seni ilmunute lauluraamatute koostajail, kes kõik tegid „parandused“ igaüks oma isikliku arusaamise järgi, kuna aga R. P.-l on olnud abiks asjatundjaid-riimimeistreid (Oro, Visnapuu).

Nõnda laulus „Miks sa nutad“ seisab jälle „puistab“; „Leelodes“ oli „parandatud“ „paistab“. — Laulus „Kus Põhjalahe“ on jälle, nagu vanas Elkeni laulmikuski, „armsas“. Vahepeäl pidime laulma (Leelode järgi) mitu aastat „armas“, sest et oli tunne, et see — nagu „paistabki“ pole trükiviga, vaid parandus. — Laulust „Õrn ööbik“ on 4. salm välja jäetud. Tervitatav parandus. Nimelt kuigi G. Wulfi aegu oli „dataeva servalla ju näha koidutuld“, siis praegu see ilmakaar eestlasile vaevalt enam suudab erilisi rõõme pakkuda. — „Soome laulu“ sõnastust on kasitud õige põhjalikult: Eesti laul on muudetud Soome lauluks. Redigeerijale peame andma siin õiguse, sest et selle laulu tekst on õigupoolest üsna täpne tõlge soome keelest. Päälkirja alla võinuks veel julgesti märkida: Soome keelest M. Veske.

Esimene kord meie koolilaulmikes esineb arvustatavas teoses Soome hümmi soomekeelne tekst trükivigadeta (VI 51). Seegi on pluss!

Ometigi ei või meie veel neid „Lemmiklaulikuidki“ pidada keele korralikkuse poolest eeskujulisteks. Kooliraamatute keelt tuleks käsitella suurima tähelepanuga juba aabitsast alates, sest lapsena õpitu jätab tajju märgid surmani.

Lauluraamatute tekstides oleme seni harjunud mitmesuguste veidrustega palja riimi pärast. Pole tarvis olla kuigi suur keeletundja, et märgata muid konarlusi ja ebaühtlusi: kas või näiteks pääl — peal — vormide tarvitamine segamini (III — 42, 44, 45 jm.).

Muud peenused, nagu „mere pääl“ (pro merel), „ilma pääl“ (pro maailmas), „ääsi tuli“ (pro ääsituli) ja rohkesti nõnda edasi, jäägu filoloogide arvustada.

Parandatud või lihtsustatud on ka viise või nende teisi hääli. Näit. „Meil aiaäärne“ noodivälvatused on kahekordistatud ja antud takt $\frac{4}{4}$. Nii ongi parem viibata seda tempot. — Laulus „Ehataht“ (V 14) on pandud üks võtmemärk juurde (es). Imelik, et keegi pole seni märganud, et käesolev meloodia on tõesti selge g-eoolia, mitte g-dooria! — Laulus „Vainola lapsed“ (VI 11) on tehtud tähtsi parandus: 7. takti viimane veerand on asetatud väiketerts madalamale. Nüüd püsib ühislaul edaspidiseil Eesti-Soome kongressidel unisoonis, seni lauldi too koht 2-häälselt. See oli nagu miski kõver nael Eesti-Soome silla käsipuus; Riho Päts nüüd õgendas selle naela ja lõi ta ilusti sisse.

Laulu „Tipa-tapa“ E. Enno sõnadega on juba paarkümmend aastat lauldud ilusamal M. Saare viisil, mis ka soome laulmikesse on sisse võetud. L.-s (V 17) esineb sama laul V. Reimani viisil: täiesti tarbetu teksti vintsutamine! — Samuti ei tahaks pooldada laulu „Emakesele“ Karindi viisil: prof. A. Kapi viis on palju kenam ja väga laialt juba ammu tarvitusel.

Mõni sõna algkooli laulmike noodistamisest.

Algkooli laulmike noodikirjas peaksime edaspidi loobuma looga tarvitamisest ristjoonekesel. Seda märki lapsed tihti segavad teise joonekesega. Mingit tähtsust pole sel loogakesel säärasel juhul: liigne ilustus, mis ei kaunista midagi, segab koguni algõpetust. Instrumentaalmuusikas on see loogake hädavajaline teatavail juhtudel. Oma töövihikuis R. P. ei tarvitagi seda sugugi ja midagi pole katki. Meie algkooli laulmike noodistus on juba niikuinii küllastatud mitut seltsi tempo- ja dünaamikamärkidega.

Raamatute illustratsioonid käärloikeina on valmistanud kunstnik G. Reindorf, kelle meisterlikkus on andnud I, II ja III õppeaasta laulmikele huvitava ilme. Ilustused on laulu sisuga kooskõlastatud, tagasihoidlikud, kenad ja lapsepärased. V ja VI vihikute esilehekülgi ilustavad oma heliloojate ja mõnede rahvusvaheliste kuulsuste fotod.

Raamatud on Haridusministeeriumi Kooliraamatute Komisjoni poolt koolidele soovitavaiks tunnustatud.

Lõppkokkuvõttes on „Lemmiklaulikute“ sari nii sõnastuselt kui ka noodikirja poolest intelligentsem kõigist seniste autorite lauluraamatuist. Paistab selgesti silma, et nad tahavad

sammuda ajaga kaasas. — Kuigi tundub, nagu viimaseil aastail kipuks meil algkooli lauluvarasid ilmuma liiga tihti, peame siiski vähemalt neid „Lemmiklaulikke“ tervitama ja seda nimelt just nende uute meloodiate tõttu, mida need laulmikud suurel hulgal toovad. Meie kooli lauluvara on taas rikastunud! Kasutame juhust ja rõhutame eriliselt arvamist, et uute kooli-laulmike väärtus ei seisa ainuüksi vanade laulude ümberladumises teisele paberile, teises järjes-tuses, uute piltidega, vaid ka väärika muusikalise ja sõnalise uudismaterjali hulgas. Ja kuna kõne all olevad laulmikud sisaldavad rohkesti redigeeritud tekste ja peaaegu 50% täiesti uusi meloodiaid (ja sõnu), siis on nad teeninud kiitust ja vääriavad levikut meie koolides.

E. Mesäinen.

K.O/Ü. „Looduse“ lasteraamatute sarja „Kuldne Kodu“ kuus teost:

1. E. Enno — „Väike peremees“, R. Kiviti pildid, hind 35 senti.
2. „Juku“. R. Kiviti pildid, hind 35 senti.
3. A. Piirikivi — „Viisk, põis ja õlekõrs“, R. Kiviti pildid, hind 35 senti.
4. E. Enno — „Heinaaeg on ikka nii“, R. Kiviti pildid, hind 35 senti.
5. „Sõnakuulmatud karupojad“, H. Valtmani pildid, hind 70 senti.
6. A. Kitzbergi järgi — „Piibehe neitsi“, R. Kiviti pildid, hind 85 senti.

Haritud rahvaste hulgas on viimasel ajal lastekirjandusele pööratud väga suurt tähele-panu. Spetsiaalsed lapsepsühholoogilised uurimused laste huvide ja maitse arengu kohta on selgitanud rea punkte, mis võimaldavad lastekirjandusele ligineda juba kindlamate kriiteeriu-midega.

Meie õpetajakond ja lastevanemad on kuni viimase ajani kogenud, kui puudulik on meie lastekirjandus seni olnud. Meil leidub veel neid inimesi, kelle ainukeseks „lastekirjan-duseks“ olid Piibel ja kiriku lauluraamat. Ja veel tänapäevalgi käib vaidlus üksikute algkooli-lugemikes avaldatud lugemispalade juures, kas need sobivad üldse lugemikku, kas nad sobi-vad teatavale vanusele, millele nad mõeldud, või kas nad sobivad teatavast miljööst pärit ole-vale lapsele. See tõik vihjab diferentseerumisvajadusele lastekirjanduse alal ja selles seisabki üks rahva lastekirjanduse taseme hindamise lähteokti.

Pärast seda kui K. O/Ü. „Loodus“ pani aluse koolides loetavamaile raamatusarjadele nn. „Looduse Kultraamatule“ ja „Looduse Lasteraamatule“, on käesoleva sarjaga — „Kuldse Koduga“ viidud meie noorsoo ning lastekirjanduse diferentseerumine üldistele sellenimelise kirjanduse jagunemise alustele, aga ühtlasi ka parimat noorsoo- ning lastekirjandust omavate rahvaste tasemele.

„Kuldne Kodu“ on raamatusari mudilastele - eelkooliealistele ja algkooli esimese klassi õpilastele, kes tarkuse vara-aitadesse pääsemiseks ei oma veel võtit — lugemisoskust kindlalt käes, keda huvitab rohkem pilt kui kirjatähtede rida. Kuna seesuguste raamatute ülesandeks on olla teetasandajaks laste lugemisoskusele ja raamatu-armastusele ning kasva-tada neis arenevat ilumeelt, siis on nende tähtsus eriti suur, aga ühtlasi ka vastutusrikas. Sel-letaolise kirjanduse viljelejail peab ennekõike olema tubli annus laste-maailma sissetundmis-võimet, lapsepsühholoogilisi ning pedagoogilisi teadmisi ja kunstilist eneseväljendamise oskust. Kuna meie varemata selletaolist kirjandust viljeldi puhtärilise tagamõttega, et lastevanemate vastava-alalisi pühade-eelseid nõudeid millegagi rahuldada, siis on selle hulgas avaldatud teo-seid, mis oma ainevaliku, keelelise külje ja tehnilise väljatöötamise poolest on nii halvad, et nende valmistajad vääriskid karistamist. Eriti teravalt torkab paremategi juures silma asjaolu, et pole suudetud piltide juurde leida lastele sobivat teksti.

„Kuldse Kodu“ toimetamisele on asunud juba teravama kriitikaga ja ettevaatusega. Teoste üldilme näitab, et ürituse juurde on rakendatud ülalmainitud nõuetele vastavaid jõu-dusid..

Seda tõendab enne kõike teksti valik. Kolme teose tekst on võetud meie algkooli esimese klassi lugemikes üldiselt tuntud meie lastekirjanduse klassikalistest paladest: — „Juss oli väike peremees“, „Minap see olen see pisike poissi, see memme oma Juku“, „Uhti, uhti, uhkesti, viisk läks Tartust Viljandi“, millede juures pole keegi kahelnud nende sobivuses vastavale eale. Neljas riimitud pala — „Heinaaeg on ikka nii“ on E. Enno enamikult raskepärase sümbolistliku luule vallas üks lastekohasemaid, milles lastele meeldivust eriti tõstab selles rikkalikult esinevad onomatopoeetilised väljendid — „siuha — sii“, „ripsa-rii“, „rih ja rah ja riha-rii“, „hip ja hop ja hipa-hii“ — „Heinaaeg on ikka nii“

„Sõnakuulmatud karupojad“ ja „Piibelehe neitsi“ tekst on proosavormis. Needki palad on asjatundlikult valitud; nende laused on lühikesed, sõnad arusaadavad ja tegevust leidub neis rikkalikult. Iga lausega muutuvad olukorrad ja jõutakse sündmustikus samm edasi.

Üldise kombe kohaselt heitsime eeskätt põgusa pilgu vaadeldava raamatusarja sõnalisele osale. Tegelikult on aga seesugustes laste pildiraamatutes sõnaline osa teisel kohal nii ruumiliselt kui ka teose ülesandelt. Seda rohkem jääb käesoleval korral sõnaline osa vaatevälja kõrvale, kuigi see on üldiselt, nagu üteldud, asjatundlikult valitud, sest pildimaterjal, teoste tehniline viimistlemine, ühesõnaga üldine mulje on neist raamatukestest mitte ainult meie oludes, vaid üldiselt midagi niisugust, mis sunnib vaatlejat superlatiivide tarvitamisele.

„Kuldse Kodu“ tehniline väljatöötamine sunnib nentima, et meie oma pilditrüki ja üldse trükitehniliste võimete poolst oleme jõudnud kõrgele tasemele. Kui ülalmainitud kirjastuse „Lasteraamatu“ puhul asjatundlikul hindamisel võis märkida puudust, et mitmevärviliste piltide värvid olid liikunud, kas paberi venivuse või mõnel muul puht-tehnilisel põhjusel, siis „Kuldse Kodu“ pildid on otse eeskujulikult puhtad ja selged, nii et nad peegeldavad ligi saja-protsendiliselt oma valmistaja — kunstniku eneseväljendamise oskust ka värvis, mis pildi trükimisel sageli tundmatuseeni moonutatakse.

„Kuldsese Kodusse“ algkooli lugemikest võetud palad — „Väike peremees“, „Juku“, „Viisk, põis ja õlekõrs“ illustreerimisega on antud nende iga mõtteväljenduse kohta piltlik kuju. Algkooli esimeses klassis nimetatud värsikeste juures peatudes tarvitseb edaspidi õpetajal avada „Kuldse Kodu“ leheküljed ja surnud kirjatähed ning sõnad muutuvad elavaiks laste silmade ees. See peaks nii mõneski lapses, kes lugemisest suurt ei hooli, kasvatama lugupidamist ning armastust trükitehnikate ning sõnade vastu, mille varal võib ühe lühikese reakesega maalida suuri ja toredaid pilte.

„Kuldse Kodu“ illustreerijana on kunstnik-graafik R. Kiviti järjekordselt näidanud oma suuri võimeid antud ülesannete kunstipärasel lahendamisel. Kes on kord näinud R. Kiviti poolt esitatud viisku, põit ja õlekõrt, või puuhobusega ja tooliga „kiriku sõitvat“ „Jukut“, või silgupüti lauaga äestavat Jussi, see ei suuda enam kergesti kujutella vastavaid sündmusi ning nende osalisi teissugusel kujul. Igal tegelasel on oma ilmekus, mis muutub vastavalt situatsioonile — isegi kohmakas viisk on pandud kohkuma, aru pidama, rõõmutsema ja surmahirmus kisendama. Üldiselt on R. Kiviti piltides palju õhku, päikest ja dünaamikat, palju ilu, rõõmu ja head nakkavat tuju ühenduses lapseliku muretusega, tegevusrikkusega ning koomikaga. Päikeseküllane maa loodus ühes hulga lindudega, lilledega, konnadega, putukatega, liblikatega ja rõõmsa, naerva näoga kutsikaga, sunnib igatsevalt mõtlema suvele ja elule maal.

Eriliselt väärib hindamist „Kuldse Kodu“ sarjas „Piibelehe neitsi“. See muinasjutuline pala on võimaldanud kunstniku fantaasial vabamalt liikuda, ja nii on loodud pildid, millelled on peale lapseläheduse nõudlikumagi täiskasvanu ees suur annus puhtkunstilist hõngu. Need pildid on maalitud suures armastuses ja andumuses ning sunnivad tahtmatult mõtlema, et kui meie kunstnikud nüüd üldiselt hakkavad kunstiloomingut ka pisiülesannetes tõsisemalt võtma ning oma tähelepanu pööravad ka joonistamise oskuse arendamisele ja looduse tundmaõppimisele, nagu see peegeldub vaadeldavaist illustratsioonidest, siis seisab meie kunstilooming uue tõusu lävel.

„Sõnakuulmatute karupoegade“ illustatsioonid H. Valtmanilt ei küüni puhtkunsti-
liselt „Piibelehe neitsi“ tasemeni. Autor on liialdanud punase värvi tarvitamisega, mispärast
tema pildid on silmale teravad, neis tundub õhu puudust ja mõnedel sulavad esemed ühe-
toonilise värvi tõttu kokku. Sellele vaatamata aga on seegi teos lastele meeldivuselt paremate
hulgas, sest karudes on muide ilmekust küllalt ja sel loomal on ju laste vastu eriline külge-
tõmbejõud.

Vaadeldud raamatud on trükitud paksule paberile. Hinda, mis kõigub 35 ja 85 sendi
vahel, ei saa seesuguste raamatute eest kalliks lugeda. Kuuldavasti on K. O/Ü. „Loodusel“
kavatsus veel jõuluks lasta müügile kogu „Kuldse Kodu“ sari, milles on ette nähtud tervelt
15 eri raamatut.

„Eesti Kooli“ lugejail on põhjust „Kuldse Kodu“ ilmumise puhul rõõmustada, et meie
lastel nüüd juba enne kooliaega avaneb võimalus tutvuda raamatutega, mis on pedagoogilisil
kaalutlusil koostatud.

A. Päril.

MITMESUGUST

Õpperaamatute turu korraldamine.

Haridusministeeriumi Koolivalitsus on asunud õpperaamatute kirjastamise ja korral-
damise küsimuses järgmistele seisukohtadele.

1. Uute õpperaamatute plaanita ja kaootilist kirjastamist on vaja tõkestada Haridus-
ministeeriumi poolt, et raamat muutuks stabiilsemaks ja odavamaks.

2. Selle teostamiseks on kaks teed: a) reguleerida turgu ja raamatute tarvitusele
võttu ulatuslikumate määrustega, b) tunnustada vaid üks raamat igas aines ainulubatavaks.

3. Teine moodus nn. standardiseerimine on revolutsiooniline samm raamatukir-
jastamise alal, mille tulemusi ainult oletuste järgi ei või ette näha. Pealegi on teada ebaõnnes-
tumisi mitmel pool välismaal. Sellepärast tuleks katseks standardiseerida mõned raamatud
ja reformi teostamisele täies ulatuses asuda aasta 2—3 pärast, kui tulemused on katsega
selgitatud.

4. Esialgu, s.t. tulevaseks kooliaastaks võiks soetada standardõpperaamatud järgmistel
aladel.

a) Eesti keele ühine lugemik algkooli V ja VI ning progümnaasiumi I ja II klassile.

b) Matemaatika ühine harjutustik samadele klassidele.

c) Matemaatika ühine harjutustik progümnaasiumi III—V ning reaalkooli I—III klas-
side jaoks.

d) Sama gümnaasiumi jaoks.

Nende raamatute käsikirjad peaksid olema trükivalmis 1938. aasta 1. maiks.

5. Standard-õpperaamatute kirjastamiseks on soovitatav järgmine moodus: HM muutub
käsikirja omanikuks ja annab raamatu kirjastamise valik-pakkumise teel erakirjastajale.

6. Kui standard-õpperaamat on ilmunud, ei tuleks see päeva pealt tunnustada ainu-
lubatavaks, vaid võimaldada tarvitamist ka teistele raamatuile nende tarvitamise loa kehti-
vuse ajaks.

7. Et muudel aladel, kus õpperaamatuid veel ei standardiseerita, ka oleks võimalik
õpperaamatute ilmumise reguleerimine, siis tuleks muuta praegu kehtiv „Kooliraamatute tarvi-
tusele võtmise korraldus“ nõnda, et Haridusministeeriumil oleks õigus nõuda uue raamatu
käsikirja esitamist enne trükkimist ja ühtlasi raamatu tarvitusele võtmise keelamise õigus ka
siis, kui raamat on nõuetele vastav, kuid tema ilmumine turu küllastuse tõttu pole soovitatav.

Õpetajate Koda.

Õpetajate Koda esitas novembriku lõpul Haridusministeeriumile Koja seisukohad õpikute standardiseerimise küsimuses. Koja juhatus jättes kõrvale ulatuslikuma küsimuse, kuivõrd standardiseerimine üldse on soovitatav, leiab, et praegusel ajal õpikute standardiseerimine on väga raskelt teostatav, kuna meie koolisüsteem on alles kujunemas, koolide õppekavad ei ole üksikasjas stabiliseerunud ja meie õpikud on alles otsingu järgus. Juhul kui Haridusministeerium aga siiski peaks asuma standardiseerimisele, Koja esildis näeb ette standardiseerimise moodused ja korra. Iga õppeaine jaoks, kus õpikute standardiseerimist kavandatatakse läbi viia vastavalt koolitüübile, tuleks moodustada toimikond õpikute hindamiseks. Toimikondadesse kuuluksid ka Koja esindajad.

Rakendusraamatute alal on suutnud Koda avaldada HM-le oma seisukohad vaid algkooli rakendusraamatute küsimuses. Sellekohane esildis esitati HM-i Koolivalitsusele 1. detsembril.

Koda asub seisukohal, et rakendusraamatuid tuleks pidada vaid seal, kus vajatakse andmeid pikemaks ajaks. Oma vormilt peaksid rakendusraamatud olema sellised, et nad võimalikult hõlbustaksid nõutavate aruannete koostamist. Ka ei võiks rakendusraamatuid olla liiga palju. Algkoolide rakendusraamatud tuleks Koja arvates jagada kahte liiki: 1) kõigile algkoolidele sunduslikud (arvult 10) ja 2) soovitatavad, eriti suurematele algkoolidele.

Õppejõudude tasude seadus vajab Õpetajate Koja arvates kiiret ümbertöötamist, kuna seaduse tegelikul rakendamisel on ilmnenud terve rida puudusi. Vahepealne koolielu areng on eriti toonud rea muudatusi koolisüsteemis, mida praegune palgaseadus ette ei näinud. Samuti on mitmed kehtivasse palgaseadusse 1935. a. sissevõetud muudatused osutunud ebaotstarbekohasteks ja isegi kahjustanud koolielu normaalset käiku. Näit. nooremate õpetajate suhteliselt suurem palkade alandamine mõjustab õppejõudude koostise kujunemist ebasoovitavas suunas jne. Ka on praegu õppejõudude kohta kehtivad palgaastmed üldiselt palju madalamad vastavatel kohtadel teenivate riigiteenijate tasudest. Kõigi nende puuduste kõrvaldamiseks esitas Koda 4. dets. Haridusministeeriumile rea parandusettepanekuid Õppejõudude tasude seadusele.

Maa-alkoolide õpetajate palgavahe kaotamise asjas on Koja esimehel olnud rida kõnelusi meie riigi ja hariduselu juhtidega ning Koja poolt on esitatud ses asjas rida märgukirju Haridusministeeriumile, Majandusministeeriumile jt.

Eesti Õpetajate Liidu Asemikekogu koosolek 28. dets. 1937.

Eesti Õpetajate Liidu korraline asemikekogu koosolek toimub Tallinnas, linna 21. algkooli ruumes, Raua tän. nr. 32, 28. detsembril k.a. Algus kell 10.30. Asemikekogu päevakorras on peale tavaliste aruannete, eelarvete ja valimiste veel õppejõudude majanduslikud küsimused ja tööttingimused.

Haridusministeeriumi pedagoogiline ajakiri „Eesti Kool“ ilmub 10 korda aastas, iga kuu üks vihik, välja arvatud juuni- ja juulikuu. Tellimishind on 3 kr. aastas, poolaastas 1 kr. 50 s., välismaale 4 kr. aastas. Tellimisraha võib maksta „Eesti Kooli“ posti jooksvale arvele nr. 433. Tellimisi võtab vastu iga postiasutus.

„Eesti Kooli“ üksikuid vihikuid hinnaga 40 senti eks. võib saada toimetusest, „Kooli-Kooperatiivi“, „Päevalehe“, „Rahvaulikooli“ ning „Töökooli“ raamatukauplustest Tallinnas, „Akadeemilisest Kooperatiivist“ Tartus ja „Õpistus“ Viljandis.

Kuulutuste hind on kaantel 35—40 kr. ja erilehtedel 30 krooni lehekülj.

Toimetus: vastutav toimetaja V. Päts, toimetuse liikmed: J. Aavik, V. Altoa, J. Grüntal, A. Kurvits ning E. Terasmäe ja tegev toimetaja G. Ollik.

Toimetuse asukoht on Haridusministeeriumis, tuba nr. 20, telef. 476-65 (Tallinn, Tõnismägi 11).

Vastutav toimetaja V. Päts.

Tegev toimetaja G. Ollik.

Riigi Trükikoja trükk, Tallinn, Niine 11.

„EESTI KOOL“

ilmub ka 1938. a. 10 korda aastas, iga kuu üks vihik, välja arvatud juuni- ja juulikuu. Iga vihik sisaldab vähemalt 64 lehekülge kirjutusi ja pilte.

„EESTI KOOLI“

ülesandeks on käsitleda ja selgitada küsimusi pedagoogika, psühholoogia, didaktika, metoodika, rahvusliku kõlbla ja usulise kasvatuse, koolitervishoiu, kutsehariduse, kirjan-duse, kunsti, vabahariduse ja lastehoolekande, noorsoo organiseerimise ning teistelt õppe- ja kasvatusaladelt. Samuti avaldatakse „EESTI KOOLIS“ kirjutusi üld-kultuuriliste küsimuste kohta, kui ka ilmunud raama-tute arvutusi ja teateid hariduseelust meil ja mujal.

„EESTI KOOLI“

toimetusse kuuluvad vastutav toimetaja V. PÄTS, toimetuse liikmed: J. AAVIK, V. ALTOA, J. GRÜN-TAL, A. KURVITS ning E. TERASMÄE ja tegev toimetaja G. OLLIK.

Kaastöölise nimestik on toodud sisukorras (lk. VII).

Toimetuse asukoht on Haridusministeeriumis, tuba nr. 20, telefon 476-65, (Tallinn, Tõnismägi 11).

Tellimishind on aastas 3 krooni, poolaastas 1 kr. 50 s., välismaale 4 krooni aastas.

Tellimisi võtab vastu toimetuse ja iga postiasutus.

Peale selle võib tellimisraha maksta „EESTI KOOLI“ posti jooksvale arvele nr. 433. Üksikuid vihikuid hin-naga 40 senti eks. võib saada toimetusest, Päevalehe, Rahvaülikooli, Kooli Kooperatiivi ja Töökooli raamatu-kauplustest Tallinnas, Akadeemilisest Kooperatiivist Tartus ja Õpistust Viljandis.

Kuulutuste hind:

kaante esimene sisekülg 40 kr., teised kaante küljed 35 kr., erilehekülg 30 kr., pool lehekülge 15 kr., veerand lehekülge 8 kr. Lehekülje suurus 17 × 25 cm.

„Eesti Kool“ saadetakse kõigile õppeasutustele.

GINOVKER'I
biskviit
toitev ja maitsev

RAADIOD,
PIANIINOD,
HARMOONIUMID,
KEELPILLID,
PUHKPILLID,
AKORDEONID,
LÕÖTSPILLID
jne.

SAADAVAL SOODSATE HINDADEGA MUUSIKARIISTADE ÄRIS

„AKORD”

ANT & WEYRICH

Tallinn, Pärnu mt. 28, tel. 484-90

Koolidele ja organisatsioonidele eriline hinnaalandus

Parem ja tüsedam
kodude kuukiri on

Oma Kodu

ilmub 12 numbrit aastas. 48 lk. kaustas.

Sisuks: Artikleid tuntud avaliku elu tegelasilt, populaar-teaduslikke kirjutisi. Kodusisustamisest, arhitektuur- ja ehituskirjandust. Naistele moeringvaade, kosmeetika ja praktiline perenaine.

Mitte ühestki kodust ei tohiks puududa „Oma Kodu“ 1938. aastal.

Hind aastas Kr. 3.50

Tellimiste vastuvõtt kõigis Eesti Vabariigi postiasutuis.

Parim kink jõuluks on hää raamat!

- |||||
- ★ Põllumehe taskukalender - käsiraamat
1938.a. Hind Kr. 2.
  - ★ G. Tehver. Koer. Hind Kr. 3.20.
  - ★ J. Michelson. Loomad ja linnud. Hind
Kr. 2.40.
  - ★ L. Kuusental. Kanakasvatus.
Hind Kr. 3.20.
- |||||

K-ü. „Agronoom“. Tallinn, Pikk 36, tel. 480-81.

ERA

Koolilastele jõulurõõmuks
korraliku ja vastupidava
vormiriide ostate

A.-S. TEKLA

RIIDEKAUPLUSTEST:

**TALLINN, S. KARJA 15,
PÄRNU MNT. 6.**

Haapsalu, Kuressaare, Mustvee, Narva,
Petseri, Pärnu, Rakvere, Valga, Viljandi,
Võru.

KAKAO, ŠOKOLAAD JA KOMPVEKID!

KOOLIHOOLEKOGUD, tehke omad ostud vaid a/s. A. BRANDMANNI juures.

UUDISPABEROSSID

Lemmik

25 tk — 20 senti

Meie vabrikus puhastatakse kõik tubakad pneumaatilisel viisil tolmust ja teistest tervisele kahjulikest lisandusist. Selle tagajärjel omavad kõik meie tubakasaadused puhta, peene ja meeldiva maitse.

Tubakavabrik H. Anton & Ko.

Continental-Silenta

Hääletu kirjutusmasin

on eriti kohane igal pool, kus kirjutusmasina klõbin segab. Sametpehme ja hääletu löök teeb Continental'i praegusaja mugavamaks ja moodsamaks masinaks.

Nõudke ostukohustusest demonstreerimist ja katalooge

Lier & Rossbaum

Tallinn, Viru 7, telefonid 433-34, 479-79

KEILA VILLAKETRAMIS- &

KUDUMISTÖÖSTUS

TALLINN, SOO TN. 27. TEL. 461-01 JA 438-35

valmistab tuntud headuses:

meesterahva palitu-

ja ülikonnariideid,

naisterahva palituriideid.

Moodne tööstuse sisseseade, kõrgekvaliteediline tootesmaterjal ning vilunud tööjõud kindlustavad „**KEILA RIIDE**“ headuse.

Väärikalt jõululauda katta

võimaldavad

vorstid, singid, konservid, sekserid, võileivad ja mitmekesised valmistoidud.

Eriti soovitame kõrgekvaliteedilist tanguvorsti ja seapeasüli.

Müügil „LIHATSENTRAALIDES“ ja kõigis paremates toiduainete-kauplustes.

ÜHING „EESTI LIHAEKSPORT“

TALLINNA, TARTU JA VÖHMA EKSPORTTAPAMAJAD

Orto ILUAKORD

Pühiks nägusad kinkekcarb

Müügil kosmeetikakauplustes. Omad kauplused Tallinnas Urla majas ja Narva mnt. 19

„ORTO“ keemiatehased Tallinnas

Koolide mandoliiniorkestritele
parimas headuses
mandolline, piccolo-mandolline,
mandoolasid, tsello-mandolline,
kontrabass-mandolline,
nende keeli, tarbeid ja noote
soovitab

ED. UUEDEL'I

MUUSIKARIISTA-ÄRI JA -TÕUSTUS
RAEKOJA TÄN. 4. TARTUS.

Ärge unustage välismaa ajakirju
tuleva aasta peale uuendamast, seda
muretseb Teile odavasti ja kiiresti

A. KEISERMANI
RAAMATUKAUPlus

TALLINN. KINGA 6. KÕNETR. 434-55

Koollidele ja õpetajalle 10% hinnaalandust.

Enne, kui korraldate jõulupuud, tutvunege

R. KLAUSSONI
VABRIKU MAIUSTUSTEGA

Suures valikus jõulukotte ja -karpe.

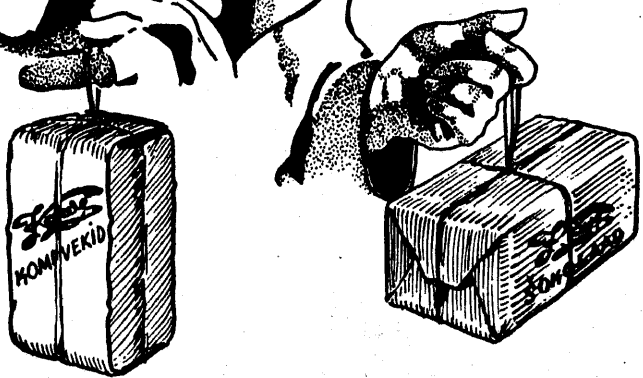
Vabrik valmistab ka erisoovide
kohaselt mitmesuguse sisuga

JÕULUKINKE

R. KLAUSSON
ŠOKOLÄADI, KOMPVEKI- JA
BISKVIIDIVABRIK
TALLINN, JAHU TÄN. 5. TEL. 441-15

Laupe

KÖRNER

ŠOKOLAAD * KOMPVEKID * KAKAO